(2

DE VENENO
ANIMANTIVM
NATVRALI ET ACQVISITO
TRACTATVS

AVCTORE

DOMINICO BROGIANI
FLORENTINO
IN PISANO ATHENEO
MEDICINAE PROFESSORE

FLORENTIAE. MDCCLII.
Ex Typographio ANDREAE BONDVCCI.

PRAESIDVM ADPROBATIONE.

CAESARI AVGVSTISSIMO

FRANCISCO I.

ROMANORVM IMPERATORI

HIERVSALEM ET GERMANIAE REGI
LOTHARINGIAE BARRI &c. DVCI
MAGNO DVCI ETRVRIAE
&c. &c. &c.

DOMINICVS BROGIANIVS
FELICITATEM

SI Principum gloria populi felicitate, si populi felicitas ſcientiarum, artiumque cognitione continetur; probe omnes in-

intelligunt, quanta ſint tua, CAESAR, in Etruriam noſtram merita, quam novis auctam cognitionibus, artibuſque eſſe volueris. Nam ſi ſpectatiſſima eſt quae novo in Orbe, Principis auſpiciis detecto, Regii Fautoris nomine glorioſa inſcribitur memória; quanto haec illuſtrior, quae ejusdem ſtudio prolatum efferat veritatis imperium, novaque luce conluſtratam in ſubditis gentibus divinae aurae particulam? Quamobrem cui potius literarium opus, quam TIBI nuncupetur, quem & cognitionibus ornatiſſimum admirantur artes, ſcientiaeque, & beneficentiſſimum experiuntur? Quo enim literas animo complectaris, docet luculentiſſime aditus ad TE nunquam Sapientibus interclusus, & glorioſum adhuc memoriâ praeſentiae Tuae Boheraavii Muſeum, quod olim Magnus Hoſpes impleveris, cum mores hominum multorum videns urbeſque, doctorum Hominum domicilia ita convenires, incertum ut relinqueres, majori ne eſſent exteri Sapientes

pientes

pientes TIBI, an TV illis admirationi. Docent novis aucta muneribus, quae Tuo gestiunt Patrocinio, Athenea & Bibliothecae, in quibus conlatam undique cedro dignam supellectilem, in auro, purpuraque triumphare jussisti, quo de munificentia Tua sibi gratulentur illustres Sapientum Manes, nullique jam sordeant amplius quae CAESARI placuerunt. Cumque amplioribus Regni incrementis immutatum nil esse volueris, nisi ut prodesse tantum posses, quantum velles; hinc altissimum quo emines humani generis fastigium eamdem literis praestitit artibusque dignitatem. Sine itaque, AVGVSTE CAESAR, Tuo ut Nomine gestiat Opus hoc meum, quo si non propria, Tua saltem luce, & beneficis radiis effulgeat. Quantus enim per TE operi meo splendor adcedat, effari prohibet Tuorum praestantia meritorum, quae silentium admirantis extorquet, & celebrata ubicumque terrarum fama moderationis Tuae, quâ magna potius

IPSE

IPSE perficere, quam de TE praedicari, gloriaris. Neque vero me Majeſtatis tantae deterruit adſpectus, quin haec TIBI tenuiſsima conſecrarem; cum praeſertim auſpicio beneficentiae Tuae in ampliſsima Piſani Athenei luce fuerim conſtitutus, quam egregia viventium Patrum praeſens memoria, & mortuorum immortalitati conſecrata ſeries illuſtrat. Faxit interim DEVS Etruriae ut noſtrae TE diuturnum ſervet praeſidium, & dulce decus, CONIVGEMQVE AVGVSTAM, REGIAMQVE SOBOLEM, AVSTRIACAE GENTIS & LOTHARINGICAE laudes impleturam.

PRAEFATIO

Paucis te moror, Amice Lector, nonnulla breviter moniturus ad Operis *orthographiam pertinentia; de qua quidem cum quot homines, tot sint sententiae, cum diversitate temporis opinionumque diverso voces plurimae scribendi genere exhibitae fuerint, hinc in una eademque voce non eamdem semper scriptionem servavimus, sed variam, prout libuit, diversamque. Cumque exponendarum rerum opportunitate plura saepe ex aliena fide in medium adducantur, quae legentibus admirationem, vel & non raro dubitationem extorqueant; hinc ea omnia ita exposuimus, ut non nostro, sed alieno efferri testimonio moneremus. Hinc frequentes apud nos sunt voces illae,* creditur, fertur, memoratur, *ut e. g. cum pag. 32. loquimur de Serpente* Tavernieri, *qui puellam 18. annos natam devorasse fertur. Sed haec exigui momenti sunt, nullamque a me curam extorsissent,*

ni

ni quae irrepſerunt nonnulla orthographiae vitia fuiſſent hic adnotanda. Ceterum de Operis doctrina & materie, nil habeo quod addam ulterius. Aequum te judicem & benevolum ſupponimus, non malignum cenſorem & invidum. Si primum induis characterem, non meam porro, ſed totius humani generis gratiam tibi tute comparaſti: ſin vero alterum, in te invidia tua tota retorquetur; quantumque a primo illo homine erudiri me corrigique glorior, tantum de cenſoria alterius gravitate ſtrepituque negligens ſum & incurioſus. Vale.

ERRATA.			CORRIGE.
Pag. 3.	*verſ.* 17	in proportione *deeſt*	inverſa
11.	*nota*	*pomptement*	*promptement*
20.	3.	inſecuti	inſecutos
64.	*nota*	1625. Lez. 2	825. Lez. 1.
65.	*verſ.* 26.	oſtendens	ſupponens
70.	*nota*	*occiduit*	*occiderit*
78.	21.	Hottenſotis	Hottentotis
94.	3.	*poſt* Hydrophobos *deeſt*	Hippocratem
120.	*in margine*	*affectum*	*effectum*
129.	*v. penultimo*	obſervabimus	obſervavimus.

DE VENENO
ANIMANTIVM
NATVRALI.

PARS PRIMA.

Quae aut cibi, aut morsus, puncturaeve, aut contactus, aut halitus vi, minima mole viventi corpori inserta, solidorum tonum, texturam, elasticitatem, & cohaesionum motuumque leges in fluidis ità perturbant, ut vel mortem velocissimè utplurimum, vel gravissimos excitent morbos, ea per nos venena nuncupantur: diximus minima mole; corpora siquidem omninò multa, si magna mole ingerantur, venena sunt. *Veneni definitio.*

Venenorum quorumcumque actionem in tres potissimum classes dividunt egregii scriptores *Jo. Linder & Lindestolpius*: in corrosiva scilicet, obstruentia, & narcotica (1), quorum prima classis magna ex parte congruat mineralibus, animalibus secunda, vegetantibus tertia. At si mineralia excipias, quorum ferè omnium vis magna ex parte corrosiva est, in mini- *Divisio venenorum.*

(1) *Linder de Venen. in gen. exercit. Lugd. Batav.* 1708. *& Lindestolp. de ven.*

minima licet corpuscula divisorum (1), effectus certè qui ex animalium & vegetantium toxico repetuntur, non ad unam duntaxat sed variam diversamque classem referenda sunt, ut ex diversis tum viventium tum morientium historiis edocemur.

Imbecillia ne an robusta corpora veneno magis afficiantur?

Licet autem nulla sit nisi in vivente corpore venenorum autoritas, (quatenus sua veneficis adest partibus vis inertiae vi vitae duntaxat in actionem vocanda) ex eo tamen non ita manifesto consequi putem (quae tamen praestantissimorum scriptorum sententia est) robusta magis a veneno corpora quam debilia labefactari: Esto enim validior sit vitae vis in robusto corpore, proindeque validior in venena actio; sed & alia in vivente corpore perpendenda vis est, qua corporum actioni contraniritur, & reactio nuncupatur; unde in praxi non ita frequenter accidit ut, coeteris paribus, robusta citius ex veneno corpora quam imbecillia deleantur. Eodem innixi principio nonnulli purgantium quoque ampliores in robustis quam imbecillibus vires esse docuerunt. Legesis quae de rusticorum temperamento hac in re protulit Ramazzinus (2). At vero purgantium genus quantitasve, quae molli feminae aut imbecilli homini exhibita plurimas in eorum intestinis turbas concitat, coeteris paribus in rustico nec aridum nec inanem habente ventrem primas vix titillat fibras. Neque vero & multa existere negaverim quae in robusto magis quam imbecilli temperamento vires exerant suas, uti, ex. g. Mercurius, cuius actio cum a gravitate & facili summaque globulorum divisibilitate dependeat, a maiori cordis & arteriarum impellentium

(1) *Io. Henrici Schulze Differt. cui tit. Mors in olla, seu de damnis ex usu metallicorum culinae vasorum.*
(2) *De morb. artific. Cap. 41.*

tium contractione, iuxta Phisicas proiectorum attrituumque leges, maius virium suarum excipiet incrementum, proindeque plus in robusto aget quam imbecilli temperamento. Atqui diversa venenorum conditio est; unde experientia rerum magistra compertum est animantia validiora diutius cum veneno decertare. Sed hisce gaudeant theorici disputationibus, quibus certe nos ea quam nobis ultro demandavimus provincia longius, ut par esset, immorari minime finit.

Veneni animalium actionem proportionalem esse potius magnitudini quam robori corporum inficientiorum.

Quod ergo veritati maximè consonat illud est, quod scilicet diversa sit in diversis corporibus venenorum vis & facultas; neque enim absoluta illis, uti & medicamentis, inest vis sed relativa. Ac de animalium veneno, cum de eo praecipuè differamus, id observatum est toxicum illud coeteris paribus agere in proportione magnitudinis tenuitatisve vivi corporis cui admiscetur (1). Cuius rei causam perquirenti nulla occurrit verosimilior, quam quae ex analogica infertur observatione. Id ergo corporibus ferè omnibus, ne veneficis quidem exceptis, commune est, ut iis ampliori fluidi cuiuspiam moli admixtis non solum vires magna ex parte detrahantur, sed & immutentur aliquando, diversaeque fiant. Si itaque latiores in bove, ex. g. canalium diametros exigua occupat veneni gutta proindeque liberaliori fluidorum moli inferitur, iam toxici illius vires aliquatenus infringantur necesse est, & in uberrimo humorum circulo veluti diluantur; secus verò eademque semper proportionum lege in corporibus, quibus, minori mole, minor insit humorum copia.

Nervos veneno animalium primò affici.

Animalium virus, tum molis suae tenuitate, tum pessimorum effectuum numero & velocitate, mi-

 nera-

(1) *V. Magiotti experim. apud Magalott. Epist. fam.*

nerali & vegetabili veneno plurimum antecellit: unde incredibilis in animalium toxico vigeat necesse est partium subtilitas, volatilitas, expedita agendi vis, miscela cum animantium coeterorum liquidis facillima. Tenuissima ergo veneni moles, & exinde subita & in universas corporis partes diffusa eiusdem actio, non parti cuipiam actionive corporis, sed vi vitae toti infensa, docent noxias veneni huiusce qualitates exeri in iis maximè partibus quae ignota & prima vitae instrumenta sunt (1), quorum deinde vitio fiat ut ea fluidis labes comunicetur, quae sub effectuum potius quam causarum numero recensenda sit. Vix enim microscopio ipso detegitur tenuis illa & tantis ansam disceptationibus exhibitura liquidi guttula quam eicit ex. g. scorpius; exinde tamen brevi temporis momento motus omnes, actiones omnes immutantur. Ea ipsa est actio corporum omnium quae in nervos agunt, quæque mole parva maximas easque subitas in corpore convocant tempestates. Et profectò quis distillatam ex. g. lauro-cerasi aquam in nervos agere inficietur, quae convulsionibus excitatis mortem ferè subitam adducat, quin ulla tamen in internis primisque vitae organis, inspecto cadavere, morbi indicia praeferantur (2)? Nostram quoque fulciunt opinionem quae microscopio Meadius observavit minima viperei succi componentia, vagae nimirum in eo succo salinae particulae crystallinam brevi formam induentes, acutae, nodosae, solidissimae, ad mutuum facile contactum adcedentes, nec ullam longo temporis spatio mutationem subeuntes, proindeque verosimillimè adiungen-

dae

(1) *Adnotandum haec rabiei toxico non convenire, cuius actio non subita sed lenta est.*

(2) *Physical experiments upon brutes &c. by Browne Langrish.*

dae numero acrium vehementiorum, quae insitae soliditatis praesidio non ità facilè immutanda, damnumque diffusura toti corpori tam lethale tam subitum, actionem ergo suam non in fluidis, ut superius innuimus, sed in iis exerant partibus, ex quibus vis vitae coalescit. Neque enim acidum aut alkalicum est, sed urens acerrimum, palato judice, viperae venenum, ut intrepida notat Meadii Philosophia. Viperae scilicet virus aquâ dilutum vir clariss. degustavit, tentato etiam ab aliis audacter experimento, quorum aliquis puro toxico delibato, linguae inflammationem, dolorem, tumorem sensit trium ferme dierum spatio (1).

Cur quę virus eiciunt plura saltem animalium instrumenta curva sint?

Animadvertendum est omnium fere veneficorum animalium dentes, aculeos, coeteraque, quibus illa feriunt, instrumenta aliquantulum curva deprehendi: cuius rei causa a mechanicis desumenda est, edocentibus vi cunei in curvam desinentis magnam fieri virium adcessionem ob acutiores angulos quos curvae componunt in uno puncto convenientes. Elegantem quoque curvitatis huiusce rationem indicat clariss. Meadius nimirum ut dentis „ apex parti vulneran„ dae, cum morsum facit vipera, sit perpendicularis, „ aliter non potuisset culpa situs obliqui respectu par„ tis feriendae, & elevationis sui capitis, quam in „ feriendo facit Vipera, vel in tantam profundita„ tem penetrare.

Effectus a veneno profluentes.

Quae ab animalium veneno profluunt symptomata, pro insectorum animalium diversitate, si agendi spatium excipias, non admodum diversa sunt, & in uno ferme eodemque charactere conspirant: color insuetus, tumor, dolor affectae partis, qui paulatim & vici-

---

(1) *V. infrà quae de viperei succi sapore senserint alii.*

vicinas adoritur, cordis anxietas, vomitus, sitis, virium resolutio, pustulae lividae, tremores convulsivi, sudores frigidi, vertigo, mors. Ex hac phaenomenon historia viam sibi patefactam crediderunt, nimium fortasse scientiae suae tribuentes, Philosophi ad explicandam veneni agentis theoriam, mortalibus certè oculis non ità facilè conspiciendam. Haec in eam opinionem quosdam adduxerunt ut crederent subitam animalis veneni vim in fluidis potissimum partibus exeri, in quibus ab eius toxici ingressu violenta quaedam humorum concretio exoriretur, non aliter ac ex acidorum quorumdam infusione in venis usuvenire deprehendimus; cum & hisce experimentis convulsione, tremore, frigore, vomitu, lipothymia correpta animantia intereant velocissimè, & mortuorum cadavera concreto sanguine referta observentur (1). At qui delicatiores noverit medicorum theorias, sanguinis densitatem a praeviis causis pluribus tanquam effectum deducet, quin & minus, quam vulgò creditur, frequentem profitebitur (2), & grumos hosce densitatemque sanguinis vel non ità facilè latèque in corporibus animalium toxico extinctis Redii testimonio (3), & Parisiensis Academiae (4) reperiet, vel ibi reperiet ubi in cadaveribus plurimis ea convocant insignia & vetera ampliorum canalium vitia, vel cessans aut imminuta vitae actio. Nam quis a risu sibi temperet qui garrulos quosdam Chirurgos audierit, obicem a pinguedine, menbranulis, fibrae elasticitate &c. profluentium immemores, tam frequenter crassitiem sangui-

Variae opiniones de actione veneni.

Sanguinis coagulatio.

(1) *Cours de Chymie par M. Lemery &c.*

(2) *I. A. Goesling de spissitudine sanguinis multis in morbis temere accusata. Gotting.* 1747.

(3) *Osservaz. intorno alle vipere.*

(4) *Memoir. pour l'ann.* 1737.

guinis impunè accusare, quotiescumque vel nullus vel difficilis ex incisa vena sanguis erumpat, dum tamen eo ipso momento per infinitos omninò tubulos, eosque suprà omnem fidem tenuissimos, ille ipse sanguis incredibili facilique velocitate circumfertur?

Dissolutio. Cum autem vulgari adagio quot homines tot sint sententiae, hinc vix illas Medicorum opiniones perceperis qui ex animalium veneno fluida concrescere densarique doceant, totidem ex alia parte reperies (quae humanae rationis infelix discordia est) qui eo ipso veneno fluida dissolvi contendant. Quorum documenta satis superque ab exposita phaenomenon historia refelluntur.

Inflammatio. Neque defuere qui lethalem sanguinis inflammationem ex animalium veneno, exindeque mortem consequi docuerunt. Quibus opponitur in plurimis ex ea labe cadaveribus non observata phlogosis, neque trium aut quatuor minutorum spatio suscitanda subito lethalis inflammatio, neque febris aliquando ullius praesentia, aliaque huiusmodi, quae cum non semper adsint, dubitandi ansam reliquunt aliquando duntaxat, rarius licet, variaque morbi historia, neque ab omnibus sed à quibusdam solummodò veneficis animantibus lethalem ex eorum toxico, neque adeò subitam inflammationem exindeque mortem consequi potuisse.

Spasmus solidorum. Friderici Hoffmanni Medicina, quae atonia & spasmo tota fermè innititur, veneni huius actionem ad spasmum refert (1); at neque unam a tam diversis animalibus actionem semper exeri manifestum est, neque infectos omnes per spasmum interire.

Silen-

---

(1) *Hoffman. medic. systemat. de venen. corumq. nat. &c. part.* 11. *cap.* 1. *edit. Genev.* 1747.

Variae opiniones aliae. Silentio praetermittere nos adhortatur amica brevitas innumera paenè ab autoribus excogitata de veneni actione systemata, a quibus aut subita humorum putredo, aut singularis spirituum in furorem agitatio, aut nescio quae militaris acidi alkalique pugna, aliaque huiusmodi in scenam adducta sunt: quae omnia coeteroquin dictu facillima, & personatae cuiusdam Physicae luxum redolentia, obscuras tamen rerum plurimarum ideas involvunt, & neque explicari facilè possunt, nec animalium veneni phaenomenis omnibus accomodari.

Rei huius obscuritas. Dicendum itaque est, ea quae sapientem decet definitae humanae scientiae memoria, quod cum plurima Physicae phaenomena occupationem hominum pessimam fecerit Deus, tum hanc potissimum alta nocte obrutam veneni actionem (1) in profundo Democriti puteo natura collocaverit. A nobis certè modestam diligentibus Philosophiam faciles non praebentur aures iis qui altisonis vocum terminis dogmaticè tanquam è cathedra definiendo, interpretatione rerum, quae sensus mentisque vires fugiunt, pulmones exonerant, & eruditè delirant. Quod si nihil certi asserendo nullam exindè Philosophicae menti voluptatem conciliari quis obiciat, sciat is amplissimam ex negativis quoque veritatibus menti lucem adcedere, nihilque vel cogitantem vel agentem hominem adeò sustinere, ac difficillima cognitio scientiae simul & ignorantiae suae. Multis quippè tenebris obducta undique veritas est, quas qui nóverit sapiens, qui sustulerit verè felix, qui sustulisse iactaverit vel insanus,

(1) *Cum venenum dicimus, de animalium veneno loquimur semper: nam ex vegetantibus multa, ex mineralibus ferè omnia actionem praeseferunt facilè intelligendam.*

fanus, vel cogitantis animae fuae nimius aeftimator. Num ergò tenebras hafce profiteri nos pudeat qui ea in re illuftres exhibere poffumus duces autorefque, de quorum laudibus doctrinaque nulla unquam aetas conticefcet? Neque enim ignorantiae nota deturpatum fe cenfuit fincerus ille, & iteratis unicè fidens experimentis Francifcus Redius dum Magalotto fuo viperei toxici actionem ignotam fibi effe profitetur (1). Neque meningibus fuis adeò fidens Baglivius, & in explicandis per ofcillantem fibram vitae mortifque phaenomenis alibi tam facilis, dum medicos in rei huiufce perquifitione detentos vigiliis abftinere monet fuis (2). Neque nomini fuo labem offudit Boheraavius qui venena haec neque explicato effectu aut virtute hactenus bene nota nuncupavit (3). Neque certe venenorum effectus infpicere, aut vires dignofcere, caufafve perfcrutari facile opus eft & in tanta rerum Phyficarum luce velocius expectandum, cum in fubtiliffima, libera, volatili, periculofa materie lateat veneni vis atque pernicies.

Quam fatetur Redius.

Baglivius.

Praeftat itaque neglecta rei obfcuriffimae intelligentia vim illam paene fingularem perpendere, quae a corporibus plurimis coeteroquin innoxiis duntaxat exeritur, fi per venas fanguini protinus admifcentur. Ea nos obfervatio ad infuforia medicinae experimenta compellet, cum praefertim & eorumdem morborum comunionem ex morbofi humoris in venis infufione, & tam diverforum effectuum hiftoriam ex infufis in venas medicamentis agnoverimus, & inutiles nutrientium infufionum effectus, efficaces purgantium

Quanti habenda fit infuforia medicina.

B tium

(1) *Offervazione intorno alle vipere pag.* 42. *ediz. Firenze* 1686.

(2) *Differt. de tarant. Cap. XII.*

(3) *Inftit. Medic. n.* 1144. *ubi de antidot.*

tium (1), & infinita prorfus effe corpora quae alias innoxia per venas infufa venena fint, in quorum numero & lethalis ille animalium fuccus reponendus eft nonnifi per fubitam fanguini affufionem pertimefcendus. Nullius enim periculi res eft fi per ftomachum & inteftina viventi corpori inferatur; nam quae cibi potufve nomine defumuntur funefti exitus venena, a minerali potiffimum regno & vegetabili deprompta funt. Atque a mineralibus quidem, vi acerrima folidarum partium ea conftituentium, fubita horridaque quod infurgant fymptomata nullam fecit admirationem; fed ea quae fuprà mineralia ipfa in vegetantibus quibusdam obfervatur nocendi vis, omnium certè fefellit expectationem. Qua in re confirmanda fi ea duntaxat perpendamus quae de fimplicis aquae a foliis lauro-cerafi diftillatae in Philofophicis Tranfactionibus exponuntur, in eam facilè fententiam adducemur exiftere in vegetantibus nonnullis incredibilis omninò & fingularis veneni qualitates: nam vel unius horae intervallo vix elapfo eâ per ftomachum fortuitò defumpta, homines plurimi, quodque fingulare eft, fine vomitu, fine purgatione, fine ulla convulfionis nota perierunt; canes vero, aliaque eiufmodi animantia extincta vix octo minutorum fpatio convulfa motuque corporis deftituta, nullam neque in ventriculo ipfo mortis caufam diffecta praetulerunt (2). Omitto quae de fucco ex arboris innominatae trunco refert Hamiltonus (3), cuius potentes guttae venatorum

Quantum fit in vegetantibus venenum.

---

(1) *Nouvelle Chirurg. d' Etmuller avec une differt. fur l' infufion &c.*

(2) *The fimple laurel water found to be a dangerous poifon &c. Trans. Phil. num.* 418. *pag.* 84. *&* *num.* 420. *pag.* 163.

(3) *Defcriz. del Regno di Siam.*

torum relevant lassitudinem stomacho desumptae, venis infusae mortem cient; nam de oleo tabaci octavâ horae parte belluas quasdam interficientis loquendum non est, quum tamen hominum vulneribus impune succus adponitur, quin & remedii loco est (1). Quod & de aqua lauro cerasi supra memorata usuvenire didicimus. Postremò quam virulentos contactu ipso effectus praestent vegetantia docet historia Ladislai (2), ut plures alias brevitatis gratiâ praetermittam. Et quamvis

(1) *Esper. natur. del Redi Firenze 1686. pag. 6.*

(2) *Lancellottum vel Laidsl. Regem Neapolit. perdidit puella, quae uncta vagina unguento ex succo napelli cum Rege congressa est: quo unguento mutuum excitari amorem, filiae indicaverat puellae genitor Medicus auro à Florentinis seductus: eo unguento & puella obiit. Collenuz. Ist. Napolit. lib. 5. Ammirato &c. Montaigne Essais liv. 11. chap. 33. Ladislaus Roy de Naples bon Capitaine courageux &c. ayant rangé par un siege bien poursuivi la Ville de Florence si a destroit que les habitans etoient apres a composer de sa victoire, il la leur quitta; pourveu qu' ils lui delivrassent une fille de leur ville, de quoy il avoit ouy parler de beautè excellente. Force fut de garentir la publique ruine par une iniure privée. Elle etoit fille d' un medicin fameux, qui se trouvant engagè en si vilaine necessitè, il lui donna un mouchoir exquis en senteur & en ouvrage, du quel elle eut a se servir en leurs premiers approches....... ce mouchoir empoisonnè selon la capacitè de son art, venant a se frotter a ces chairs esmeües & pores ouverts, inspira son venin si pomptement, qu' ayant soudain changé leur sueur chaude en froide, ils expirerent entre les bras l' un de l' autre.* Ex quo verosimilius videtur quod ab historicis supra hausimus.

vis adeo noxium negent aliqui napelli succum, tamen id aliaque fiunt pro coeli diversitate. Quod enim in Uplandia ex. g. oritur napellum vix horâ 1. cum dimid. hominem suffert Moraei autoritate (1).

Animalium venenum agit duntaxat ingressu in sanguinem. Sed ad nostrum revertimur institutum, nullamque assumpto per fauces animalium veneno noxam inesse confirmaturi, notissima omnibus experimenta praetermittimus, neque impavidam eruditorum gulam animalium virus audacter absorbentem exhibemus, horridum insipientum oculis spectaculum, neque medicos viperae aliorumque eiusmodi animantium usus, vel pretiosas ex sola vipera Nigritarum dapes (2), neque per gelidas Redii experimentorum reliquias Philosophica liberalitate tutò sublevatam pauperum famem. Quin & quorumdam sententia, cum veneno tincti gladii teneras mollesque reddant animantium carnes, hinc in Alpibus gladiis hisce dissectae contusaeque a venatoribus volucres, ad uberiores gulae delicias impunè devorantur (3); nisi fortasse quod ex

---

(1) Dans les *Memoir. de l' Acad. R. des sciences de Svede &c. Tom. 1. V. & Wepfer. de cicut. aq. & Transact. Philos. an.* 1744. *num.* 473.

(2) *Lopes relation du Royaume de Congo.*

(3) *Joh. Jacobi Wepferi cic. aquat hist. & Thuan. hist. ubi asseritur inter Alpinos gallinas volucres &c. cultellis napelli succo tinctis sub alis figi, iisque ita occisis carnes reddi molliores, & hospitibus impunè comedendas adponi. Vel ergo molliores fiunt vulnere & contusione carnes, vel si aliquid praestat venenorum succus, id praestat vi volatili & caustica, qua morientium volucrum humores agitando, solidaque corrodendo atterendoque, ad dissolutionem disponit, & putredinem alkalinam. Nihil enim aliud est comedendarum*

ex venefico ſucco pretium carnibus adcedit imaginaria duntaxat gulae voluptas eſt, Apicium non habitura conſentientem.

Quod veteres non ignorarunt.

Innoxiam hanc veneni per ſtomachum & inteſtina ſanguinem ingreſſi facultatem veteribus etiam innotuiſſe patet autoritate Celſi aſſerentis ſerpentum venenum non guſtu nocere ſed vulnere (1). Invicto etiam Catoni perſpectum id fuiſſe manifeſtum eſt ex hiſtoria referente Pompeii milites ſiti incredibili correptos, & aquam cui ſerpentes inerant aridis licet faucibus reſpuentes, eius oratione ab eo mentis errore avocatos (2). Cur autem humoribus per aperta canalium orificia inſertum adeo perniciofum ſit animantium virus, quod cibi potuſve forma deſumptum nocentes deſerit qualitates, docent rei medicae ſcriptores. Dentium quippe vi, deindè ventriculi, inteſtinorum, lactearum actione, humorum ubique occurrentium unione multiplici, ità immutantur omnes non ſolum veneni ſed & corporis cuiuſcumque partes, ut diverſam prorſus indolem naturamque ſuſcipiant. Omnibus porrò antiquioris aetatis ſcriptoribus palmam ſuſtuliſſe Galenum reor, & prudenter ea de re cauteque cogitaſſe, qui venena non ſtomacho ſolum, ſed & externae cuti adpoſita ab omni periculi ſuſpicione non abſolvit, licet ab eorumdem ſubito in ſanguinem ingreſſu primum adeſſe periculum fateatur (3). Et ſanè quod animalium venena morſu exitium

Cauta in hanc rem Galeni ſententia.

---

darum carnium; ut aiunt, maceratio, quam prima illa diſpoſitio ad reſolutionem, quam vel temporis ſpatio, vel externa vi partes inter ſe fermenteſcentes concipiunt, legibus liberè relictae ſuis.

(1) *Celſ. lib.* v. *cap.* 7.

(2) *Lucan. Pharſal. lib.* 9.

(3) *De temperam. lib.* 3. *cap.* 2.

tium ferant, tanti non eſt ut aliis quandoque & ſingularibus omninò formis nocere non poſſe arbitremur. Rei huiuſce veritatem ſatis ſuperque confirmat, alia ut exempla ſileam, vulgaris illa, mulier araneas antè ſomni horam noctibus ſingulis tantâ cum voluptate comburens, & a conflagrata cum ſtrepitu in ſebacea candela aranea, & diſſiliente ad eius oculos & labra venefico halitu pertinaci unius oculi ophthalmia correpta; inflammatione ſumma linguae, gingivarum, labrorum, vomitu &c. nec niſi poſt dies plures valetudini reſtituta (1). Et apud Boyleum Nicolaus Florentinus (2), a Sennerto in rei fidem adductus, de homine quodam refert, qui cum ingentem araneum candelae ardentis igni expoſuiſſet, halitumque naribus attraxiſſet, in vehementiſſima animi deliquia prolapſus eſt, totaque deindè nocte circa praecordia malè affectus, pulſu languido, & comprimentium digitis vix manifeſto, neque niſi difficillimè longoque temporis intervallo theriacae, diamoſci, & zedoariae beneficio convaluit.

Animalium venena nocere aliquando poſſe contactu. Neque adeò tutâ fide, ut aſſerunt quidam, ab erroris nota eos abſolverem, qui animalium venenum contactu nocere minimè poſſe docuerunt. Finge enim nudae cuti veneficus viperae ſuccus apponatur: ſi hiantes ibi adſunt pori, ſi abſorbentium canalium par ſit elaſticitas, ſi vi externi caloris internive rara admodum cutis &c. non mediocris certè periculi res eſt. Nonne enim, analogico argumento, omnia externae corporis ſuperficiei appoſita, quin & contagioſa effluvia eorum facilius humores pervadunt, qui motu corporis aliave de cauſa patentem ſibi cutem effe-

(1) *Dictionaire universel de medecine &c. Tom. 2. à Paris* 1746.

(2) *Boyle Op. Tom. I. pag.* 667. *edit. Venet.* 1697.

effecerunt (1)? Nonne multae apud medicos occurrunt historiae morbi ex contrectata morbosa materie suscepti, cuius tamen suscipiendi diversa esset naturalis comunisque conditio? Quae de externa cute a me dicta sunt, & ad internam referri possunt: quamvis autem veneficum succum impunè hauserint nonnulli, & toxico vires detrahantur admixtione humorum in gulae, ventriculi, intestinorum superficie emanantium, tamen periculosae plenum opus aleae est ea semper innoxia praedicare: siquidem non leve detrimentum exoriri potest ubicumque absorbentium venularum hiant oscula, nec immutatio fit toxici partium in sanguinem migraturi, quae in primis solum viis facilè contingit immutatio (2). De sana cute sermonem huc usque instituimus: nam de eâ in qua ulceris, contusionis, & similium praesentia continui solutionem facit, nulla quaestio est, cum pateant illic consumpta venularum orificia, proindeque subito virûs ingressui expeditum sit iter, apertumque. Torpedinis etiam historia in eam nos cognitionem adducit quod existant scilicet animalia per simplicem contactum venefica. Cognitionis huiusce incrementum suppeditat quod exaggerati fortasse portenti nomine de araneâ soleas penetrante ex Scaligero refert Boyleus, quodque memoriae posterorum protulit Piso de Nhamdù, ingenti scilicet in America araneo, qui intuentium oculos, si in iis venenum iaculetur, luce privat. Quid quod & in Iavae relatione

(1) *V. Rondinelli descrizione della peste di Firenze del* 1633. *pag.* 176.

(2) *V. ubi de rabie per infectae salivae contactum conlatâ, & quae suprà attulimus incomoda ex delibato ab Anglis Philosophis vipereo succo.*

tione insectum quodpiam describit Salmonius (1) Yakko nuncupatum, tarantulae simile, cuius urina corpori apposita, ni pars illa vel incendatur protinus, vel dissecetur, gangrenam inducit: urina ne illa sit, an alter ex diverso fonte profluens liquor, dubitandi locus est. Quod autem Yakko suum insectum serpentemve nuncupet Salmonius, luculenter indicat malè ab eo cum tarantula comparari, quae araneorum classem occupat, nisi fortasse de vulgari stellione loqui maluit, quem etiam cum serpente nullo modo confunderet naturalis historiae peritus. At nulla pro venefici contactus existentia luculentior historia est, quam quae à Coupleto in Actis Parisiensibus exhibetur (2). Ibi de angue sermo est, cuius vel mortui contactus cutaneos morbos facere dicitur apud Brasilienses. Id ergò inauditum & incredibile, subita timidorum hominum fide receptum iudicans Coupletus, mortuorum anguium audacter instituit anatomiam; at Philosophicae dubitationis poenas dedit, vix tribus à contactu noctibus pustulis undique refertus, quae trium mensium spatio pertinaces obsisterent. Habemus & in vegetantium regno arbusculi cuiusdam in nova Anglia nascentis historiam (3) solo contactu diuturnam coecitatem, incredibilem frigoris sensum, pruritum, inflationem corporis, aliaque non lethalia tamen symptomata concitantis (4). Quid enim

(1) *Storia di tutti i popoli Tom. III.*

(2) *Memoir. de l' Acad. R. pour l' an.* 1700.

(3) *An account of the poison-wood-tre in new England by M. Dudley and by D. William Sherard, Philos. Transact. num.* 367 *pag.* 145. *&* 147.

(4) *Eius arboris genus quodpiam Sherardus esse putat arborem Americanam alatis foliis succo lacteo vene-*

enim de singulari herbae illius vi dicendum est; quae mirabili sanè proprietate, de qua sua sit unicuique sententia, conspersas eius succo manus illaesas relinquit, dum manus alias ab iis contrectatas, & vel corpus aliquod tangentes, vel tabacum naso propinantes, veneno inficit in corpus totum subito transituro (1)?

Et comestione

Quae huc usque exposuimus tanti non sunt ut animantium detrahant existentiae, quorum & comesae carnes venena sint. Id verò naturalis historiae studio compertum est, quod ea ferè omnia quae morsu nocent animantia, in cibum assumpta innoxia sint, quae nocent in cibum assumpta, morsu sint innoxia; nam apud Iaponenses vitae pertaesos Furube comestio (2)

C vio-

venenato: Pluknet. Almag. 45. tab. 145. fig. 1., & in opusculis Josephi del Papa, sopra gli effetti d'una certa vernice d'India.

(1) *V. le voyage a la côte d'Angola en 1738. de M. de la Brosse, cuius verba adducit clarifs. Buffonius hist. nat. general. & partic. tom. 3. pag. 465. . . . . il vint sept ou huit Negres en Palanquins, qui etoient les principaux de Lowango qui leur (aux Officiers Francois & Anglois) presenterent la main pour les salüer: ces negres avoient frotté leurs mains avec une herbe, qui est un poison tres subtil, & qui agit dans l'instant, lorsque malheureusement on touche quelque chose, ou que l'on prend du tabac, sans s'etre auparavant lavè les mains. Ces negres reussirent si bien dans leurs mauvais desseins, qu'il mourut sur le champ cinq Capitaines & trois Chirurgiens &c.*

(2) *Il Pesce detto Furube, cioè gonfiatore, perchè tanto si gonfia, che sembra una palla, mangiatosi non ben nettato, il che è difficilissimo, è mortifero.*

I Giap-

violentae in se ipsos manus loco est. Quin Salmonii eiusdem testimonio lepram nostris hisce temporibus in Hibernia raram, frequentissimam olim reddidit. Salmonis comestio, qui dum ova deponit malè se habet, vesicisque & nigris maculis informem praefert cutem, cuiusmodi vitio comedentes inficit. Postremo ignota nemini sunt aliquando perniciosa ex barbi ovis ventris termina, diarrheae, convulsiones.

Quid de Listeri opinione sentiendum.

Ex quibus deduci potest non adeo à verosimilitudine alienam fuisse Listeri dubitationem (1), qui Senembi seu higoanas (2) in exquisitioribus Americanae gulae deliciis habitas, veluti principem Gallicae luis apud Indos originem accusavit. Esto enim, quamvis illius cibi usu dolores venereos praesentes augeri aut malè sopitos vehementer recrudescere observaverit Consalvus Fernandez ab Oviedo (3), esto inquam ad fabulas amandanda sit opinio illa, cum Europaeos amaram fraudulentae veneris dulcedinem perosos, higoanis licet benè pastos, nulla lues invaderet; tamen & analogica animantium cibi loco assumptorum, morbosque parientium historia, & Consalvi, tenuis licet in hac re comprobanda momenti observatio, de ea

I Giapponesi quando si uccidono volontariamente si cibano di esso, e muoiono con vomito e convulsioni. Salmon. Ist. del Giappone.

(1) *Exercit. de lue Vener.*

(2) *Sic apud Indos audit lacertus niger venalis publicè delicatissimi cibi nomine: cuius descriptionem & figuram vide sis apud Georgium Margravium de Liebstad: Hist. rer. natur. Brasil. lib. VI. cap. XI. & Albertum Seba stelliονum diversi generis fermè 80. descriptorem; locuplet. rer. natur. thesauri descript. tom. I.*

(3) *Hist. Ind. lib. 13. cap. 3.*

et Endemii in America morbi origine suspicionem facere jure optimo potuerunt, eoque magis si veritatem redolet quod a nonnullis asseritur, Veneream nempè luem apud Americanos sine ullo infectae mulieris commercio suscitari (1). Eorum itaque improbanda potius est ratiocinatio, qui ut Listerum refellerent, eo innixi principio quod animantia veneno instructa morsu duntaxat noceant, lacertarum serpentum higoanae ipsius inter veneficas bestias habitae carnes, in cibi usum veluti necessariò innoxias traduxerunt; proindeque Americanae lui pariendae impares: cum coeteroquin familiare sit Listero difficilem novorum morborum originem veneficarum bestiolarum comestioni aut morsui tribuere (2).

Caloris necessitas veneno componendo.

Vigente hyeme, quin & sub coelo minus fervido, animalia veneno latent imbecilli diminutoque, quod lentiori per hyemem in brutis hisce fluidorum motui tribuendum est, & inerti languidaeque hyberna tempestate eorum corporis constitutioni, vel inopiae caloris, a quo acriora reddi innoxia etiam corpora quaedam, ostendit Chymica. Ea porrò de causa animalium in furorem actorum toxico novae licet fortasse vires adcedant, fabulam tamen redolere censemus quod nulla sit nisi in irritatis animantibus veneni vis, cum & viperae tranquilla morte extinctae dentes venefico succo perfusi, & alia quaecumque lethali illo liquido conspersa corpora, quin & ex eodem succo paratus pulvis eumdem praestet effectum. Neque tamen inficiari volumus plurimas irritatorum animalium succo vires adcedere, cum ex ira caloris motusque fiat incrementum, & ab exponenda alibi rerum serie pa-

Quid de eorum opinione sentiendum, qui in irritatis duntaxat animalibus venenum inesse crediderunt.

C 2 teat

(1) *Sydhenam Epist. 11. Responsf. Henrico Paman M. D. inscripta*

(2) *Lister Tract. de variol.*

teat atrocissimum rabiei toxicum ab ira duntaxat aliquando exortum fuisse. Quae omnia veteres adduxerunt, eorumque vestigia insecuri recentiores plures, ut in animalium felle virus constituerint, vel ex ea parte ad fauces, imaginario licet tramite, separari crediderint (1).

Quid veneno contribuat fames.

Neque calor, aut ira duntaxat, sed & fames novum animalibus veneni praestat incrementum; unde ieiuna vipera periculosius dicitur iaculari toxicum. Id verò quamvis expositae superius doctrinae opponi videatur, cum minor esse censeatur calor in ieiunis animantibus, tamen mirum est quantò illam confirmet evidentius. Nam ex longiori fame vergunt humores in alkalescentiam volatilem, & roscido chyli recentis appulsu, atque humectatione destituti sales, acriaque omnia, non immutatis fluidis admixta, vehementiorem nanciscuntur actionem. Hisce omnibus addi potest quod cum ieiuna hominis saliva manifesto gulae sensu linguam vellicet violentius, tum in fluido quopiam ex salivalium genere plurimorum animantium virus constituatur.

Quae sine animalibus veneficis terrae sint.

Cum verò tantam veneno componendo ansam caloris praesentiâ suppeditari diximus, hinc quae animantibus huiusmodi destitutae dicuntur terraquei globi partes, vel eo carent adiumento caloris, qui virûs efficiendi capax sit, vel peculiaria bestiis hisce negant alimenta, vel iis abundant effluviis, quae mechanicae illarum constitutioni opponantur. Eo beneficae sortis munere ditatas esse Australes plagas affirmant qui terras illas perlustrarunt (2); si modò eorum-

(1) *Scheuchzer Physique sacrée tom. 3. 5. & alibi.*

(2) *V. les aventures de Jaques Sadeur dans la decouverte & le voyage de la terre Australe &c. à Paris 1692.*

rumdem autoritas tutam a nobis extorquet fidem. Hiberniam certe, quae regionum coeterarum ea in re felicissima perhibetur, peculiaris insecti venefici veluti matrem exhibuit Willelmus Molineux. At Ozanam testimonio non veneficae solum, sed neque minoribus noxiae damnis bestiae eo in regno ullae sunt, vulpe excepta lupoque (1). Schetlandiam quoque insulam Scotiae proximam nullas complecti veneficas bestias testatur Prestonius (2). Uti vero terris quibusdam virulentas feras negasse dicitur natura, sic & in aliis veneficas esse iussit, quae alibi innoxiae sunt. Hinc a verosimilitudine alienum non est in Brasilia pisciculos ranasque vivere praeter opinionem venenatas (3).

Infixo sibi veneno suo extingui venefica animalia.

Insitum sibi a natura venenum impune servant animantia: suis tamen sibi caveant a morsibus necesse est, quos si vel irae, vel fortuiti casus culpa susceperint, de eorumdem vita actum est. Docent id a Philosophis observata scorpionum invicem, aut araneorum certamina, & caudisona serpens minutis vix octo extincta, cum dentes in se ipsam suos violenta necessitate converteret (4). At quae animantia naturaliter innoxia, venefici morsus, vel interioris morbi vitio

(1) *Ozanam Recreations Mathematiq. & Physiq. tom.* 3. *edit. Paris.* 1741. *pag.* 228. ibi etiam legitur: *Il y a près de Grenoble une vieille tour située sur une montaigne que le comun appelle Tour Saint Verin, pour dire tour sans Venin, où il ne croit ni serpens ni araignées, ni aucun autre animal venimeux . . . . ceux qu'on y a portez, n'y ont pû vivre long tems.*

(2) *Transf. Philosoph. for the year* 1744. *n.* 473.

(3) *Gugliel. Piso in hist. nat. Brasil. Lugd. Batav.* 1648.

(4) *Transf. Philos.*

vitio venenum adepta sunt, eiusmodi nunquam impune gestant venenum, ut in parte operis altera perspiciemus.

Cur innoxius aliquando sit veneficorum animantium morsus.

A sanguinolento minus, quam a sicco vulnere pertimescendum; qui enim effluit ex laceratis canalibus copiosus sanguis, infundendo per morsum liquido viam negat, secumque in effluxum rapit. Minor etiam aliquando vis inest animantibus quam quae ad imprimendos morsus, dentesque altius infigendos requiritur, vel aridi repetito morsu siccique dentes ipsi fiunt glandulaeque secernentes. Quae omnia tentandis eâ in re experimentis diligenter animadvertenda sunt. Dispersus in animantibus multiplici de causa veneficus liquor, aliquas post horas iterum iis, & sine nova cibi necessitate restituitur. Difficillima autem, & in eo effectu conspirantium causarum varietate diversa facile esset observatio, quoto horarum, dierumve spatio vipera ex. g. novâ fatalis succi separatione novas nocendi vires assumat. Tardas certe in ea fieri humorum omnium secretiones, actionesque confirmat crassa viscosaque illius textura, qua non solum diuturno per octo menses novemque resistit ieiunio, sed & in ipsa machina pneumatica difficilius extinguitur, & nocentium humano corpori salium vires moderatur (1), succorumque iacturam cohibet ad nutritionem conferentium; unde a nonnullis adeò viperae carnes in medicos usus efferuntur.

Ex quibus patet primò, quî nam ventosi circulatores falsis antidotis pretium conciliaturi, sublato animantium toxico, eorum morsus impune suscipiant, & insipientiae vulgi admirantis illudant. Patet secundò quod actionem remedii cuiuspiam certò affirmare non

(1) *Eliae Camerar. Dissert. Taurin. Epist, Tubingae* 1712.

non liceat, nisi manifestò constet de infecto per venenum corpore.

Nostri officii non erit in anatomica veneficorum animantium descriptione immorari. Nam ut antiquiores omittam, facem in hac re plurimam praeferunt unicuique Rondeletius, Gesnerus, Raius, Aldovrandus, Moufetus, aliique, ut recentissimos plures omittam. Quid quod ad percipiendam venenorum doctrinam, primae duntaxat necessitatis est anatomica instrumenti toxicum vel separantis, vel eicientis historia. Neque tot quae apud veteres de animalibus hisce fusius occurrunt portenta referemus, venerandae licet antiquitatis cultores nos esse gloriemur, cujus studio & observatione prima nobis ad veritatem, & errorem (quae humanae scientiae singularis concordia est) patuit via. Sed ea omnia vel perpetuo posterorum ad nos usque succedentium experimento confirmata sunt, vel ad securiorem veritatis frugem revocata; quae enim ab observatione profluit scientia longiori saeculorum serie fit accuratior, & orbis huiusce terrarum haec ipsa, in qua vivimus, ulteriusque semper futura aetas senectus appellanda est, nosque ipsi potius antiquiores, si cum iis comparemur qui remotis antea saeculis mundo adolescente vixerunt (1). Neque certe non spernendae sunt veterum de veneficis animantibus historiae, nisi quod alienam facilè praeseferunt fidem, vel tenuem rudis anatomiae doctrinam, vel superstitiosae relligionis vitium, vel Physicorum instrumentorum inopiam, vel insitam perpetuò Philosophis paupertatem; unde Aristoteli saltem vitio vertendum est quod accuratiora multo non exhibuerit, cui in perscrutandis naturae miraculis, doctrinâque hilarius comparanda, splendidam tot talen-

torum

(1) *Fontenelle sur les anciens & les modern.*

torum facem praetulit Alexandro auditore digna liberalitas.

Cur incertum sit Scriptorum varietate tot animalium virus.

Veneficorum animalium historiam pervolventi plura occurrunt apud Scriptores eiusmodi animantium nomina, Stellio, Scolopendra, Bufo, aliaque, quae dubiam nocendi vim sortita sint. Ita ex. g. pulmonibus infensi leporis marini nomine contremisces (1), & elegans affluente caesarie caput Salamandrae contactu repentè calvum admirabere (2). Qua in re animadvertendum damnandos semper eos non esse qui ità senserunt, cum diversa terrarum constitutione fiat, ut alicubi virus exeratur in animantibus, quod alibi nullum est, vel facili variarum rerum aut animantium laesorum opportunitate, si non lethales, tamen non certe innoxii insperatò assurgant effectus; Quod adductae superius exemplo Salamandrae confirmatur, quam velut innoxiam recentiores plurimi jure optimo descripserunt, cum revera sub omni ferme coelo innoxia illa sit. Apud nos tamen in Etruria, in monte, quem Murellum vocant, Salamandrae quaedam sunt rufi coloris

(1) *Tozzi de Febrib. mal. pag.* 576. *Fernel. &c.*

(2) *Mercurial. de morb. cutan. lib.* 1. *cap.* 30. *De Salamandra Q. Serenus.*

Seu Salamandra potens, nullisque obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

At hisce saeculis nullam habuit fidem Salamandrae virus, de quo vide multa & egregia Maupertusii experimenta in Memoriis Acad. R. scientiarum anni 1727. *pag.* 28. *ibiq. oviparas simul eas esse & viviparas: guttas veluti lacteas emanantes a tota superficie Salamandrae flammis iniectae nullum eius mortis velocitati facere obicem, quae vulgaris fuit opinio &c.*

ris, purpurei sub ventre, quae punctis boum labris mortem ferant. Quod & apud Petrasanctenses frequens esse accepimus.

Quae ex veneficis animantibus percipiuntur magni momenti incomoda, desumptis ex eorum corpore remediis aliqua ex parte sublevari, faciles quidam asseruere: quibus & me libenti animo socium darem, si quam certâ scientiâ animalium illorum venena operari perspicimus, eâ & remedia agere nosceremus. Plinio nimirum uni, diversâ licet rerum contemplatione, liceat exclamare: non est fateri rerum natura largius mala an remedia genuerit (1). Veneficis eadem lex est tum mineralibus, tum vegetantibus, ex quibus uti determinatâ quadam ratione desumptis corporis pernicies, ita & diversâ salus hauriri dicitur. De animalibus itaque locuturi emplastrum *διάσπίδων*, seu ex aspidibus parandum, primo exhibemus, tophaceis scirrosisque, Deo annuente, tumoribus dissolvendis commendatum (2), oleumque aspidis Geoffroyanum, quod excellens magnique nominis Chimicus ille describit (3). Aranearum carnes, telaeque in febribus, haemorrhagiis, dolore aurium &c. summis praedicantur elogiis a Dioscoride (4), Listero, Celso (5). Adstringens telarum araneae proprietas multis, iisque doctissimis Petiti Medici confirmatur experimentis (6). Detersiva, dissolvens, diuretica pulveris ex bufone

 cal-

(1) *Lib.* 8. 35.

(2) *Aetius Tetrab.* IV. *Serm.* 3.

(3) *Geoffroy Junior. observ. memoir. de l'Ac. R.* 1716.

(4) *Lib.* 2. *cap.* 68.

(5) *V. Heucher. dissert. de aranea homini perniciosa & salutaris. Rieger Introduct. ad notit. rer. natural. tom.* 1. *pag.* 852.

(6) *Memoir. de l'Ac. R. pour l'an.* 1732 *pag.* 37.

calcinato vis occurrit apud Vanhelmontium, Etmullerum, Vallisnerium. De bufonite lapide, qui veneno praesente, ut ità dixerint, sudare, & colorem variare dicitur, acerrimè decertatum est. Cum verò de illius origine sermo est, incredibile in quantas Medici sententias turbasque distrahantur; nam illi cunas veluti suas, bufonum caput alii tradiderunt, alii unum idemque cum bufonis cranio esse contendunt, alii lapidem fossilem, alii animantium aliorum partes alias. Adeo vel in tenuibus exultat de hominum salute sollicita medicina! quid autem de bupreste dixerim, ad eicienda menstrua, deque iis quae ex stellione, & salamandra parantur imperiosae autoritatis medicamentis (1)? De vipera alibi: nam tot remediorum spectaculo, quod felix faustumque sit, nimis iam aegros homines exhilaramus, imparem certè ostentationi tantae fidem servaturi.

Quid de veneficorum animalium existentia sentiendum?

Si quid autem est quod hominem deprimat suis omnia usibus inservire iactantem, illud profecto est veneficorum animalium existentia. Nam cui tandem hominis vel commodo, vel ornamento ea corpora designentur, quae hominis ipsius vitam periculo metuque faciunt refertissimam? Quae eà de causa a me dicta sunt ut de animalibus veneno praeditis sermonem instituens, neque disputationem illam omitterem, quae ociosis quibusdam scriptoribus adeo est in deliciis, quem nempe in hoc orbe terrarum usum eiusmodi animalia praestarent? Qui itaque de hominum natura ac dignitate fortasse nimis praeclarè senserunt, venenum in iis nullo pacto constitutum putarunt ut homini noceat, sed sibi ipsis duntaxat servandis alendisque, cui officio minimè sufficerent acuti licet dentes, aliave arma praedam seu animalcula, ex

(1) *V. Lemery Diction. des drog.*

ex quibus vivunt, discindentia, & anatomico examine in hunc usum manifestò constructa, sed & lethalem desiderari succum in praeda ipsa seu animalculis pro subita illorum nece infundendum. Quid enim de Plinio dixerim in humanum genus adeo misericordi, nullam ut existentium venenorum causam verosimiliorem invenerit, quam ut facilius vitae se homines subtrahant si molesta sit? Si ergo terraqueae molis, in qua vivimus, non summa capita, sed partes nos esse meminerimus (1), discedere nos tutò posse sentiemus ab ea quam doctissimus exhibet Muysius opinione (2), qui omnia vel in hominum scientiam, vel utilitatem, vel & poenam constructa reputans, infensas nobis bestias exoriri voluit in morale documentum, ut nempè Deum & nostrae eumdem felicitatis, & miseriae arbitrum fateremur: cum & sine animalium illorum existentia tot sint, quae in eam nos veritatem vel nolentes perpetuò, facilèque compellant; quin & a Derhamio differemus asserente, ad hominem quod spectat, maximam esse veneficorum animantium utilitatem, ad quosdam praecipuè morbos avertendos (3). Nam neque tenuis illa, & fortasse incerta, & quae aliis etiam tutioribus in re medica praesidiis obtineri possit utilitas, tot homini partis a virulenta bestia damnis comparanda est, neque de

 ani-

(1) *A proprement parler le tout n'a pas etè fait pour les parties, mais les parties pour le tout, & le tout pour le Createur. Cudwort. & les choses qui me nuisent ne sont faites pour moy, mais pour cet Univers. Seneca ex Bayl. pens. tom.* 3.

(2) *Dissertation sur la perfection du Monde corporel & intelligent. a Leyde* 1745.

(3) *Derham, Dimostrazione dell' esistenza di Dio &c. Lib.* IX. *cap.* 1.

animantium natura humiliter adeò sentiendum, ut quaecumque in ipsis sunt, hominum potius vel poenae, vel commodo, quam proprio animalium ipsorum usui designentur. Vel itaque, ut egregiè in hac parte docet Derhamius, ad sui defensionem & commodum venenum in animantibus insitum a natura est, vel necessarium quemdam praestat usum mechanicis eorumdem fabricae actionibus perficiendis. At in evidentissima veritatis luce tota res exemplo collocetur. Qui editi a vipera caudisona strepitus cognitionem adeptus est, is profectò utilissimi sonitus necessitatem in humanae salutis gratiam constituet. At nullus admonendo homini in incedente vipera illa sonus est, neque nonnisi suum attrahendis in sinum volucribus sonans cauda concutitur, cum latentis sub arbore serpentis strepitu perterritas cadentesque lethalis gula volucres absorbeat (1). Postremo absit, ut in hominis duntaxat commodum exorta esse putes animalia plura, cum vermes videas in intestinis vel viventem corrodentes, quem animantium dominum vocas principemque.

Serpentes. Jam ergo quis inter noxias veneno bestias vel ipsum recenseri putet animal medicinae sacrum, & salutaris artis veluti Symbolon? nimirum hac serpentes dignitate superstitiosa cohonestavit Antiquitas, quae Aesculapium sub ea latentem forma apud Romanos Graecosque descripsit (2), vel iisdem subesse docuit divini furoris in morbo notas, cui sola limites

(1) *A mechanical account of poisons in several essais by Richard Mead &c. Lond. 1745. quam operis doctissimi edit. ubique sequimur. Vide etiam ubi de torpedine.*

(2) *Ex T. Livio, Val. Max. Ovid. Metamorph. lib. 15. V. Salomon. Cellarii Orig. & antiquit. medic.*

tes ponat medicina (1), vel tanquam vitae argumenta Aegyptio more traduxit (2). Neque enim lubet hic inopportuna legentes eruditione defatigare, differendo quam & serpentum merita produxerint sanctae illae caepis devotae gentes, quarum horti nascentibus turmatim diis cunas praestiterunt, quarum & viget adhuc apud barbaros consuetudo, serpentes in deos referens, & aris imponens; quaeve serpentum imagini dignitatis accessio facta fuerit per illustriores antiquitatis interpretes, qui angues caudâ ore detentâ circulum componentes Regis potentissimi notam explicent, & qui toti terrarum orbi dominetur (3), aut aspides Aegyptiorum regum diadema vestientes, quibus vitae mortisque autoritas exhiberetur (4). Quod ergo ad nostram propius spectat provinciam, venefica nocendi vis non omnia serpentum genera complectitur: cum ex iis plurimi, domesticorum animalium more, cum homine vivant, & eius corpori illudendo circumvolvantur (5). Quod a nonnullis minime perspectum ociosos homines tamquam admirandos heroas, & ferociorum bestiarum domitores traduxit. Animus non est hoc loci subnectere minimas serpentum divisiones, quae prostant apud scriptores, neque eorum quoque vix cognitorum, qui veneno infecti perhibentur, & apud Dioscoridem, Nicandrum, aliosque

(1) *Spanheim de usu numism.*

(2) *Storia del Cielo Tom.* 1. *Lami de' serpenti sacri Tom.* IV. *de' Saggi Dissert. Corton. e delle ciste mistiche Tom.* I. *Dissert.* VI.

(3) *Horus lib.* I. *cap.* 56.

(4) *Ælian. hist. lib.* VI. *cap.* 38.

(5) *Psalmanaazaar, description de l' Isle Formose en Asie.*

que formidabili agmine legentem perturbant (1). De Aristotele quid dicendum sit nescio, qui necessariam putavit in serpentibus ἀποδίαν (2), quod ad efferendam longius protracti corporis extensionem nimiis egerent pedibus. Elegans autem est de serpentum visu Academiae Parisiensis observatio, quod scilicet ampliora serpentibus quam homini obiecta facilè exhibeantur, cum anguium humore crystallino lentis loco adhibito ampliora homini videantur corpora (3).

Nimius essem si me in iis occupatum detinerem, quae a remotis orbis partibus tanquam perspecta referuntur, & ad excitandam duntaxat invidiam, vel insanam quamdam in obscuris animis admirationem, ab iis in itinerum historia memorantur, quibus extremos terrae fines peragrantibus facilè licet atque impunè mendacia venditare. Quorum aliquis immane quoddam veluti basilisci genus commentatus est (4) in serpente insularum, quas Philippinas vocant, incola, eâ corporis magnitudine, eo optimae digestionis gulaeque portento, ut cervos, apros, homines ipsos inauspicato ad illum sidere accedentes, in horrendum stomachum uno ictu detrudat: id autem sceleris nulla alia ratione aggrediatur quam pendens in arbore, (imaginare quam umbrosa immanique!), molesque praetereuntium animalium inspirato aere attrahens. Quod si exaggeratum quidpiam sapit enarratio illa, at Guglielmus Piso (5) serpentem describit Boiguacu, omnium facilè maximum, humani corporis crassitiem aequan-

(1) *Owen's an essay towards a natural history of serpents. Lond.* 1743.

(2) *Hist. animal. lib.* 2. *cap.* 17.

(3) *Hist. de l' Ac. R. des scienc. du* 1706. *pag.* 9.

(4) *Gemelli, Giro del mondo Tom.* V. *pag.* 157.

(5) *Hist. Nat. Brasil. Lugd. Batav.* 1648.

aequantem, 20. & amplius pedes longum, super caudam se erigentem suam, & cum hominibus belluisque decertantem, vel ex arbore desilientem fraudulenter in viatores; eosque validissimis cingentem amplexibus, iisque iugulantem. Latentes inter arborum ramos, seseque ab iis eicientes angues acontiae, sive iaculi apud veteres audiebant, quod saltu valerent, & viginti cubitorum spatium, si opus esset, celerrimè transilirent, iique illi sunt qui Kippoz ab Isaia nuncupantur (1), quosque missili volare tormento docuit Plinius; ex arboribus vi maxima turbinatos vibrari asseruit Solinus. Siculo sub coelo frequentes esse perhibentur, eorumque praesens nomen Italum graeco latinoque consonare (2). At hilaritatis amici, & nostra haec legentibus gratissimi nonnulla in eruditae festivitatis gratiam breviter adiungemus de singulari serpentum decantata magnitudine. Cumque plurimo patrium Etruriae coelum amore prosequamur, idcirco primam sibi partem vindicabit Dionis Historia, qui Augusti aetate visum notat in Etruria serpentem bicipitem, pedum 85. longitudine (3), & Strabonis lib. 16. in Coele Syriae campo narrat Posidonius draconem mortuum observatum fuisse 100. pedes longum, talis autem tantaeque ab utroque latere dimensionis, ut adstantes utrimque equites neque se invicem dignoscerent, hiatu gulae tanto ut insidentem equo militem sine ullo ingentium maxillarum damno ac divulsione absorberet, cutis demum suae squammas singulas praeferret scuto latiores. Insigniora

---

(1) *Bochart* ιεροζοικον, *sive de animal. S. Script. Tom.* 11. *lib.* 1. *cap.* xi.

(2) Saettoni, *quod idem est ac graecè ακοντιον, latinè jaculum*.

(3) *Lib.* 50.

ra apud alios offendes; nobis enim duo haec in risus gratiam satis. Exindè tamen nemini liceat inficiari, singularis fortasse apud aliquas gentes magnitudinis serpentes existere, quales in Africa praesertim, Asiaque nonnulli deprehenderunt, describitque Tavernierus pedum 25. longitudine, quam ille praeseferebat extensionem qui puellam 18. annos natam devorasse fertur, cuiusque pellis apud Batavos servata spectaculo inservit intuentium. Quin & nimia quorumdam fides, & ultrà mediocritatem aliquando fervida pictorum imaginatio, serpentes exhibuit alatos, cristatos, minaces oculis, dentibusque, flammam eructantes: quae animantium formae naturae licet monstra sint, fervidarum mentium oestro vel originem debent vel incrementum. Eorum historiae contexendae ansam dedit observatio pinnarum quarumdam, aut rugarum diverso modo explicatarum, & volucrum pennas, aliave huiusmodi describentium, eadem omnino ratione qua bestias mitratas, cucullatas, aliisve insolitis corporum formis vitiisque, aut ea saltem vitia mentientibus vixisse testantur naturalis historiae scriptores; ex quibus tamen nullus sanae mentis inferat existere in orbe terrarum peculiarem eorumdem classem, familiamque (1). Cum autem urant veluti faucium veneno, ignea serpentum lingua potuit jure optimo pictoribus exhiberi. Hinc a Graecis angues nonnulli πρηϛηρες, & καυσωνες appellati sunt, & ab excitata siti διψαδες; eo ipso pacto quo paludum aquas hyemali tempestate occupantes hydri dicti sunt, qui chersydri aestiva tempestate dicebantur,

---

(1) *Traitè des dragons & des escarboucles par M. Jean Panthot à Lyon* 1691. *Scheuchzer*, *Otia aestivalia anni* 1729. *Clariss. Hans-sloane inscripta*, & *ab Aut. memorata Phisicae sacrae Tom.* VI.

tur, cum exsiccatis paludibus aridas terras incolerent; vel ab aliorum animantium similitudine titulum eumdem sortiti sunt, ut ex. g. hyaena serpens, quod hyaenae instar variam habeat cutem, & sexum quot annis novum induere censeatur modò mas, modò foemina: undè inconstantiae notam facit.

Deceret hic aliquantulum divagari, & qui philosophicae fidei canones habendi sint portentosa quaedam audienti legentive, fusius exhibere. Sed hanc abstrusioris criticae provinciam aliis demandantes, id unum animadvertimus, neque esse omnibus ità facilè assentiendum, neque & dissentiendum quod admiranda quaedam sint, & consuetas naturae leges effugere videantur. Docet id singularis observatio de ipsa in veterum fabulis notissima, nunc verò puerorum vocibus declamata hydra lerneâ: nonnè enim serpentis novem praediti capitibus sceletum in Vallisnerio describit Artegianius (1)? Eo certè spectaculo Redii deprimeretur admiratio, serpentem bicipitem adeo accuratè describentis rarissimi monstri nomine, & poeticae mentis ecstasi partas esse hydras admonentis. Vti enim ex irradiatorum ovorum contactu, tot exindè nascentium corporum oritur contactus, non in omnibus perfectè partibus nutriendorum, & occurrentibus frequenter monstris originem daturorum in viviparis,

(1) *Opusc. scientific. del P. Calogerà Tom. VI. ibi „ la descrizione dello Scheletro esistente nello Studio del Sig. Antonio Rossi Chirurgo Veneziano. Quod vero in Artegianio serpente desideratur cum veteri hydra comune est resectorum capitum nova generatio, quae, licet non in serpentibus, in Trembleianis tamen polypis, & ampliori luxuriantis naturae liberalitate, dicitur usuvenire. Trembley Memoir. pour servir à l' hist. d' un genre des polypes, &c. a Leyde* 1744.

adeoque in serpentibus, ità idipsum in oviparis aliquando, rarius licet, usuvenire docent volatilium, & pullorum exempla, bicipites pullos, pedibusve pluribus instructos &c. disruptis exterioris ovi repagulis vitae proferentia. Quibus animantium formis, seu monstris potius, si negare fidem sine temeritatis notâ minime possumus, neque tamen eorum semper asserta commendabimus, qui alatos dracones, (quod fortasse idem est ac elatarum pinnarum, squammarumve insigniorum serpentes) aliaque eiusmodi anilium fabularum titulis addiderunt (1). Sciendum quoque est, quod accuratiores observarunt naturalis historiae scriptores, singulares hasce serpentum formas, quorum veram olim existentiam comprobare videntur sceleta, vel aridae unitaeque corporum machinae, quae variis in Museis servantur, fictitias magna ex parte esse, & ex pluribus aliorum animantium partibus summa arte constitutas. Quod patuit facilè vel anatomica eorumdem dissectione, vel accurata critici oculi observatione. Quae admirationis conciliandae studio pluribus ex alieno corpore depromptis organis elaborata, originem fecerunt descriptioni historicae non existentium animalium. Quod si de gravissimorum autorum fide dubitare nolimus, qui bestias hasce & viventes descripserint, ex iis certè, ut suprà adnotavimus, non determinata serpentum quorumdam series deducenda est, sed naturae monstrum: undè admirationem facit criticus coeteroquin scriptor Bochartus, qui in exhibendis draconum notis pluribus, quo ab anguibus coeteris dignoscantur, adeò defuda-

(1) *M. Klein of the flying Squirrel, or mus ponticus, or scythicus of Gesner, and of the Vespertilio admirabilis Bontii, & Levini Vincent. Catal. & descript. animal. 1726. pag. 8. centur. 1.*

daverit (1). Cum enim diversissima sit apud diversos eorumdem descriptio, cum ipsae quadrupedum, ipsae volatilium proprietates draconibus adiungantur, hinc non de viso, sed imaginario animali sermo est. Quos autem Musea exhibent dracones, ex Raia praesertim exsiccata componuntur Ionstoni (2), & Rondeletii testimonio (3); quos exhibent historiae vel ad immaniores comunesque serpentes referendi sunt, vel mali alicuius symbola reputanda. Quod criticè animadvertit Baronius de dracone per S. Georgium interfecto, in quo famis bellive synbolon insit, pestisve à qua gentes aliquas heros ille liberaverit. Quin & crocodili ipsi, aliaeque eiusmodi belluae cum draconibus saepe confunduntur (4). Cum vero in tota animantium historia ridiculae, eaeque prorsus innumerae scriptorum fabulae occurrant, tum illae, quae de serpentibus venditantur, adeo singulares lepidaeque sunt, ut delirantium somniis comparentur. Quid quod vel a prima illae serpentum origine, nascendique forma exordium sumunt, & post mortem quoque ipsam cineresque ultimos perseverant. Vti enim insana illa, ac tamdiù confirmata Diis Manibus reverentia, intacta apud veteres hominum cadavera esse voluit, ita & sacra vetustiorum aetatum superstitio, divinique serpentum characteres, & admixti toto corpore veneni credulitas id effecerunt, ut audaciae plenum opus videretur illorum viscera perscrutari, historiamque perquirere, proindèque altissimam ea in re veritatis ignorantiam longo temporum spatio confirmavit.

(1) *προζοικον lib. 3. de dracon. cap. 14.*

(2) *De Dracon. tit. 2. cap. 1.*

(3) *Lib. x. cap. xi. de piscib.*

(4) *Hinc int. Gimma de fabulosis hominib. & animal. differt. 2.*

Eo quo ſerpentes reliquas corporis partes offendunt ictu, & patentes hominum fauces aliquando offendere potuiſſe cenſendum eſt, non verò per os in ventriculi cavitatem illapſos, ut in dormientibus quibusdam eveniſſe plurimi retulerunt, quos & producta ſerpentum moles, & mechanica gulae tam facile irritabilis omniaque evomentis fabrica & impediendae reſpirationis difficultas explodit, vermeſque potius eos fuiſſe demonſtrat, quos non e gula duntaxat, ſed renibus, urethra, aliiſque partibus prodiiſſe dixerant, ſerpenteſque facile nuncupaverant, addicti illi portentis hiſtorici (1). Quanta autem, & quam vera ſit ſerpentum varietas, inluſtriores indicant naturalis hiſtoriae ſcriptores, & inſignis Alberti Seba ex toto terrarum ambitu conlatarum raritatum icones repraeſentant, qui & mollioris ſerpentum fabricae abſolutam promit anatomiam, opus ſplendidum, & Boerhaavio laudatore dignum (2).

Serpens caudiſonus.

Ne ergo vaſtiſſimâ rerum exponendarum ſerie obruamur, noſtra in hanc rem ſtudia ii maximè angues ſibi vindicent, qui veneno ſuo celebriores perhibentur, quorumque eo titulo principem conſtituemus ſerpentem caudiſonum. Sonitum is caudâ edit tintinnabuli inſtar, quo ab eius occurſu cavere poſſent fauſtis auribus Americani, ni praedae duntaxat abſorbendae ſonitus ille inſerviret (3). *Boicininga* audit

---

(1) *Garman. de mirac. mortuor. lib.* 3. *Olaus magnus lib.* 13.

(2) *V. etiam quae refert Scheuchzer. dans ſa Phiſique ſacrée plurib. in loc. du cabinet de M. Iean Henri Linke.*

(3) *Qui ſonitum hunc edat docet Georgius Marggravius de Liebſtad in hiſt. rerum natur. Braſil. lib.* 6.

dit in Brasilia, *Rattle-snake* in Anglia, *Serpent a sonnettes* in Gallia (1); duo, quatuor, & quinque pedum longitudine. Vltimam anguis vertebram consequuntur officula plura concava, rotunda, laevia, cornuum substantiae similia, liberae articulationis, validique tendinis vi invicem conspirantia, geminâque concavae superficiei repercussione & contactu sonora (2). Vipera omnium pestilentissima, quae dimidio minuto & vel unius minuti quarta parte canes interficit (3). Societatis Regiae Londinensis studio, ac diligentiae debemus experimenta de veneno serpentis caudisoni, in Carolina meridionali & Virginia maximè observandi, ex quibus constat velocissimam esse eius veneni vim, adeo ut non pullos solum sed & robustos canes uno, tribus, quatuor a morsu minutis sustulerit: quin & serpentem nigrum, cum quo decertavit, minutis octo, deindè & se ipsum, illato per vim sibi vulnere, eodem temporis spatio interemit (4). Eius anatome ab Eduardo Tyson, & Io. Ranby

---

lib. 6. cap. 14. *Caudae in extremitate adnatum est corpus parallelogrammum, paullulum compressum, constans quasi hamulis catenaceis, singulari modo invicem aptatis, ut cimbali modo serpens sonum eo edat, & a longinquo audiri possit. Quot annorum serpens, tot partes habet crepitaculum hoc.*

(1) *Hist. & description de la nouvelle France par le P. Charlevoix.*

(2) *Alberti Seba Thesaur. hist. rer. natur. vol.* 4. *in. fol. Amstelod. ibi „ crepitacula haec depicta offendes, quorum unum ex officulis* 40. *componitur. V. & Graevii Museum Regiae Societ. sect.* 3. *p.* 1.

(3) *An account of Virginia by M. Clayton.*

(4) *Experiments on the effects of the poison of the rattle-snake. Phil. Trans. num.* 399. *&* 401.

Io. Ranby instituta, singularem in iis anguibus exhibet dentium structuram, a quorum ossea fabrica veluti tubulari, seu foraminibus quibusdam ad extremitates usque dentium pervia, venenum in vulnus effluit. Neque alia sapientum illorum testimonio veneni sunt receptacula, quam dentes ipsi fluidum quoddam subflavum pellucidum manifestò continentes, quod detento in spiritu vini serpente rubrum colorem adipiscitur. Quae vero pars, aut glandula componendi secernendive humoris venefici officio perfungitur, ex aliqua fortasse earum glandularum repetenda est, quae apud eruditos illos viros maxillares sunt, & innoxium liquidum separantes. At accuratâ Nicholls observatione, quae in quacumque vipera venenum secernit glandula sub genis constituta, ea ipsa idem in serpente caudisono praestat officium.

Vipera. Haec de vipera caudisona. At viperae cuiuscumque nomen, funestum nescio quid auribus insonat. Neque horroris tanti alia origo est, quam exigua humoris guttula, qui à caninorum dentium cavitate & vaginis extillat, & separatur in glandula post oculum sita, cujus ductus excretorius abit in sacculum in profundo ipsorum dentium situ constitutum, a quo fertur in dentes vaginasque, iisque compressis per dentes exprimitur. Id verò certis licet experimentis adeò confirmatum, ut in dubium revocari nullo modo possit, oppugnantium tamen numero & autoritate comprobavit, nullam esse in physicis vel historicam veritatem, quae non attentè observanti dubitationem non incutiat. Vt enim de iis sileam experimentis, quibus contrà Redium Charas insurrexit (1), & quae repetita toties experimenta resumere Re-

(1) *Nouvelles experiences sur la vipere par M. Cha-*

Redium suaserunt, insigni exemplo alienae scientiae, quantacumque illa esset, cultorem quicumque, contemptorem suae, at Melchior Friccius nullo viperas succo, sed nervosarum membranarum laceratione, & divulsione mortem inferre contenderat (1). Id ergò laudis meritique inlustribus Redii manibus inficiari nolumus, doctaeque Viri sapientis incredulitati, iteratis ut summa fide experimentis certam de viperarum veneno doctrinam habeamus, alii licet, & inter coeteros luculentissimè Thomas Jordanus vesiculas hasce circà dentium radices veneno turgidas duobus fermè ante Redium saeculis exhibuerit (2), nonnulla etiam apud veteres reperiantur. Singulare autem est de succi huiusce sapore sensuque tam diversas esse relationes. Insipidum quippè in eo sensum deprehendit Redius, salivalem & amygdalarum dulcium oleo comparandum. Quod confirmat Acad. R. Parisiensis (3), quae & addit acrimoniam quamdam ex eo in lingua deponi, quod à saliva quoque aliquandò experimur. At Meadii testimonio urentem sensum acerrimum parit succus ille, licet aqua diluatur, quique purum delibarunt, brevi linguae inflammatione, dolore, tumore correpti sunt (4).

Anatomica in viperis caninorum dentium inspectione deprehensum est, diaphanam eorumdem, si soli exponantur, fabricam cavam esse, & tubulis perviam ex quibus lethalis succus egrediatur, acumine dentium

---

Charas. à Paris 1694. ibi demonstrare nititur Charasius ab irata duntaxat vipera esse pertimescendum.

(1) *Paradox medic. 7.*

(2) *De phenomen. pest. tract. 3. cap. 9.*

(3) *Memoir. du 1666. insqu' au 1699. Tom. 3. part. 2.*

(4) *V. Meadiani operis edit. ultimam anni 1745.*

tium prorſus ſolido, acuto, duriſſimoque (1): unde ſimile quidpiam iis ineſſe dicendum eſt ac in aculeo ſcorpionum, dentibuſque ſerpentis caudiſoni, quorum tamen fabrica aliquatenus differt, cum ab ipſo fermè dentium exordio in externa ſuperficie in exiguum laterale foramen derivari cavitas putetur. Neque experimento duntaxat, ſed & rationi conſona eſt lateralium in viperis ſcorpio aliiſque animantibus foraminum conſtitutio, cum ad validam puncturae impreſſionem ſolidi in dente acuminis vis deſideretur, ſucceuſque ab externa dentium ſuperficie diffuſus, immiſſis in vulnere dentibus non interius urgeri ſed ad oras, ſeu labra vulneris facilè commorari repellique poſſit. At ab externo dentium ambitu per gingivas lethalem ſuccum deſudare, non verò ab interna cavitate contendit Redius, licet in eorum anatomica ſtructura non diſſentiat, cumque ea quibus opinionem fulcit ſuam, experimenta, rationeſque, & pro illa ſtent, quae ex cavis tubulis venenum egredi docet, proindeque difficilem, nec tamen ſatis variam, conſtituant veritatem, hinc nonniſi eriſtico inſtructus ſpiritu de literaria in hac re facilè promovenda geſtiet controverſia.

Quos cum coeteris animantibus comunes parit effectus morſus viperae, alter & quidem admirabilis aliquandò conſequitur, icterus ſcilicet. Quod cum viperae morſui non ſemper comune ſit, hinc adſcribendum potius eſt peculiari in venenum actioni corporis, quod veneni ingreſſus infecit, quam actioni veneni ipſius, quo corpus inficitur. Quidquod & quotae ſunt icteri origines? Quot occurrunt innoxiorum quoque animantium exempla, quae morſu ictc-rum

(1) *Valliſnieri lett. al Rev. D. Ignazio Giorgi. Nicolls apud Meadium &c.*

rum fecerunt (1)? Quae omnia repetenda sunt a diverso immutationis genere, seu diversis effectibus, quos una eademque causa in variis effert corporibus. Fortasse & peculiaris quaedam icteritiae species illa est, neque à bilis aut hepatis vitio ullo profluens, sed ab alia quacumque causa, limphae, humorisve alterius, colorem facilè mutabilem immutante, vel a subita bilis canalium, vehementique contractione repetenda est. Icterum hunc ex veneno ortum describit Avenzoarius (2). Neque ictero minorem facit admirationem aliud, licet non adeò frequens, ex morsu viperae phenomenon; tumor scilicet externae totius corporis superficiei, quo in scrotum desinente, maximamque acris & igneae urinae copiam dissolvente, cohibetur morbus. Quod cuipiam veluti veneni à diversis corporis partibus in scrotum secretioni tribuendum (3), vel ex eo potius derivari dicendum est, quod toxici vi remora quaedam in seri circuitu exoriatur, limphaticique sistematis spasmodica contractio, exindeque in toto cellulosae membranae ambitu quoddam veluit anasarca flatulento-aquosum exsurgat.

Cum tanta sit in viperis efficacia, iis olim violentius decertatum fuisse quam armis novimus, quin & partam exindè victoriam. Ea nimirum ex Livio Annibalis ars fuit, qui projectis fictilibus *Vasis* plurimis vipereo agmine refertissimis, Pergami Regis classes terrore & caede complevit. Lubet quoque nonnulla hic adnotare de viperarum partu, coituque, ut in evidentiori veritatis luce constituatur, quod

 supe-

(1) *V. Joseph. Lanzoni observ. de icteritia ex morsu felis, canis venatici &c.*

(2) *Freind hist. medic. pag. 115. edit. Venet. 1735.*

(3) *Observations on several poisons by Sir Theod. Mayerne.*

superius asseruimus; de singulari serpentum quorumdam forma differentes, nimirum portentosa quaedam referenti neque ità facilè consentiendum esse; neque & eo titulo dissentiendum, quod consuetas quaedam excedere videantur naturae leges. Per os itaque coire viperas, & parere vulgaris opinio est, & amatorium illum furorem, de quo adeò bellè Lucretius lib. IV., in vipera esse manifestum. Nam ex voluptate libidinis in rabiem versa caput maris ore susceptum lacerare dicitur (1). Num ergò haec Philosophorum fidem extorqueant? At revera id aliquando usuvenire posse ex Vallisnerio intelliges (2). Cum enim uterorum oscula cum intestino recto, aliisque visceribus in vipera hient in cloacam, si interclusum nanciscantur exitum viperei foetus, alibique convertantur, occurret recti osculum, per quod exerent sese ... inver-

---

(1) *Isidor. Plin. Elian. Nicand. &c. omnium vero elegantissimè Prudentius in Hamartig.*

... moriturum obscoena maritum
Ore sitit patulo, caput inserit ille trilingue
Coniugis in fauces, atque oscula fervidus intrat
Insinuans oris coitu genitale venenum:
Nupta voluptatis vi saucia, mordicus haustum
Scindit amatoris blanda inter gaudia guttur.

(2) *V. Opusc. scientif. del P. Calogerà Tom. I. ibi & doctissimi Zanichellii observationem offendes de vipereis foetibus 14. qui vix nati in statera expositi ad exquirendum corporis pondus, postquam plures sine cibo hebdomadas vixerint, molemque tamen auxerint suam, iterum in statera expositi minus habere ponderis inventi sunt; undè partium vel membranarum dilatatio potius dicenda illa esset quam vera corporis nutritio.*

inversa via continuo ad os usque canali, non aliter ac vermes, foeces, ipsaeque aliquandò purgantes, ut à Medicis vocantur, curae suppositae (1), Quod autem de coitu per os asseritur, id vero nonnisi ad veterum columbarium, aut suaviandi speciem referri debet, deliciasve coitum praeeuntes alibi instituendum.

Cleopatrae historia, ausae asperas tractare serpentes, ne superbo non humilis mulier triumpho deduceretur (2), summum aspidibus famae peperit incrementum. Ex diversis eorumdem generibus, sensere nonnulli, eos maximè Cleopatram selegisse, qui ex inducta per torporem somnumque nece suaviore ύπταλις voce designabantur, nisi fortasse cum aliis dicendum est (3), vivos aspides nullo pacto à Cleopatra pertractatos fuisse, sed infusum in corpore toxicum venenato quopiam instrumento. Quod enim brachiis, non pectori, quae pictorum omni lege solutorum licentia est, adpositus serpens (4), postquam duas Aegyptiae principis ancillas morsu infecerit, deindè & Reginam ipsam inficere potuerit, adeò incredibile visum est scienti tenuiorum serpentum morsu primo vel secundo toxicum omne diffundi, ut acerrimae inter clariss. viros Lancisium, & Morgagnium controversiae ansam praebuerit. Tantorum hominum titulo, scientiàque decorare me opusculum hoc meum gratulor maximopere, quorum alter adhuc vivens, Itali coeli sidus amplissimum, Academiam Patavinam diffusâ toto orbe magni nominis gloriâ, & rerum inventarum admi- *Aspis.*

(1) *Borelli cent. 1. observ. 17. Sennert. aliiq.*

(2) *Horat. carm. lib. 1. Ode 37.*

(3) *V. autorem libri theriacae ad Pisonem, Dionem &c.*

(4) *Plutarc. in Ant. Orosius, Propert. &c.*

admiratione complevit: neque ausim ullo pacto post sacra illa immortalitati nomina, turbulento censoriae dignitatis titulo nunquam inflatus, gravissimae disputationis iudex assurgere; at de ea breviter differentem Redium exhibebimus (1), & cuicumque ulteriora eius contentionis capita explorata sibi esse cupienti, supralaudatorum ea de re scriptorum scientia nil desiderandum relinquet. Aspidum morsu velocissimè intereunt animantia, undè apud Aegyptios aliosque aspidis morsui publicè fontes exponebantur; quem adeò certa mors insequebatur, ut aspidis morsus vulgari adagio locum dederit, quo conclamatus morbus indicaretur (2). De aspidibus in India Orientali, & America occurrentibus plurimum ex Alberto Seba instrueris (3).

Basiliscus; unde portentorum, quae de eo referuntur, origines deducendae sint. Serpentum numero & basiliscus sine ulla dubitatione inferendus est. Quamvis autem diversas eiusdem imagines vel pictura, vel autorum scripta repraesentent, tamen nullo facile differt a coeteris anguibus discrimine, quam quibusdam in externo capite additamentis, cristis ex. g. cornibus, aliisque regium diadema simulantibus, fortasse & insuetis, monstrosisque formis, uti docent veterum numismata (4); ex quo regiae dignitatis velut insignibus ornatus, veneni quoque sui potentia coeteris omnibus antecellere crederetur. Quid quod Plinii, Solinique testimonio, non flexu multiplici, ut angues reliqui, corpus impellit, sed erecto, dimidia corporis mole repens, dimidia arduus, quod tamen serpentibus plurimis facile

(1) *Osserv. int. alle vipere pag. 18. edit. Florent.* 1686.
(2) *δηγμα ἀσπίδος. V. Erasm. Proverb.*
(3) *Lib. supralaud. Tom. 2. pag. 11. 65. & alibi.*
(4) *Spanheim de praest. numism.*

cile & comunè eſt. Vtque amplius portentoſae fabulae fieret incrementum, viſu ipſo nocere diceretur. Quod facilè vulgari quadam exaggerata loquendi forma pervulgatum primò eſt, qua ut ab ingentibus periculis cauti ſimus, admonemur vel ab ipſo obieſti illius adſpeſtu eſſe pertimeſcendum. Fortaſſe & coruſcantes in baſiliſco, ac veluti fulgurantes oculi fabulae anſam dederunt, iis ſcilicet totam ineſſe mortiferae peſtis vehementiam, qua non animalia ſolum, ſed & frutices exſiccaret, afflatas herbas exureret, ſaxa ipſa diſcinderet. Nova profeſto haec eſt atque inaudita in oculis veneni ſedes. Cuius doſtrinae originem perquirenti dubitandum occurrit, an illa fortaſſe profluxerit ex Philoſophorum quorumdam documentis in vulgus effuſis, qui de viſu differentes docuerunt per extramiſſionem radiorum non per receptionem fieri ſenſum illum, quem viſus nomine deſignamus (1): quorum obſoleto jam praecepto & recentioribus hiſce ſaeculis nonnulli explicandas ſuſceperunt opiniones quasdam baſiliſco neſcio quid analogum redolentes, cuiuſmodi ſunt quae efferuntur de amoris contagio, oculorum lippitudine, rubedine, flavedine, vel intuentibus comunicanda, vel in obieſtis neceſſariò conſpicienda (2). Licet autem veritati non obſtet prodire aliquandò non ex oculis modo, ſed ex toto corporis ambitu lucis ſcintillas (3), quarum ex ſpeculo uſtorio reflexione debilis quidam in cor-

(1) *V. Stanleium &c. Brucker hiſt. philoſ. critic. Lipſiae* 1724. *&c.*

(2) *Valleriol. obſerv. medic. lib.* 2. *obſerv.* 7. *exindè fortaſſe & veterum faſcinationes emanarunt.*

(3) *Bacon. de Verulam. novum organ. ſcient.* Willis *exercit. de ſang. accenſ. Cohauſen aliique phoſphororum ſcript.*

corpore caloris sensus excitetur (1), iudicandum tamen non est ea ex oculis, non ex obiectis, erumpente lucis vi nyctalopas homines, belluasve, externa corpora intueri (2), proindeque nec ab oculis aliquid in corpora ipsa perniciosum eici immittive posse.

Vt verò intactum nihil relinquamus, annè ex eorum animantium genere basiliscus est, quae fallaci oculorum luce alia quaedam animantia in fraude adducta ad se attrhaendo, oculorum veluti fascino nocere perhibentur? Talis est ex veneficis animantibus serpens caudisonus, belluas quasdam alatas praecipuè oculorum luce ad se trhaens, attractasque iugulans (3). Quod & de aliis serpentibus disserit Salmonius (4), qui parvas ad se alliciunt volucres, lucidorum oculorum fraude circumventas. Avem certè basilisco supervolantem cadere mortuam veteres tradiderunt, unde halitu volucres absorberi dicebantur. Neque hic omittenda ad eruendam, diverse licet intelligendà, basilisci historiam, quae de resiliente in oculos bufonis urina, aliove humore nonnulli tradiderunt, & quae de animantibus quibusdam, in oculos maximè saevientibus, alibi disseruimus. Ex quibus suspicandi locus esset, non certè intuitu, sed humoris cuiuspiam eiectione pertimescendum fuisse basiliscum, praesertim cum multa sint, quae determinatam in oculos duntaxat vim exerant (5).

At

(1) *Boerhaave Chemiae Tom. 2. cap.* VII.

(2) *Cogrossi de igneo animal. principio.*

(3) *An account of the rattle-snake by M. Dubley.*

(4) *Storia di tutti i popoli &c. ubi de Aegypto.*

(5) *Ballon. lib. 2. epidem. Ramazzin. de morb. foricariorum. ibi ii qui latrinis expurgandis inserviunt, oculo-*

At esto nullam per oculos, num ergo totam halitu labem ingerat basiliscus? Nam quis a solo hyosciami fumo in delirium, vomitum, furorem actos homines quosdam ignorat (1)? Cui perspectum non est & ipsam, veneni praesertim contagiosi vires destruentem, flammam veneficas aliquando qualitates contraxisse? Siquidem inspirato praeeuntis venenatae facis fumo Clementem VII. obiisse testatur Ambrosius Paraeus (2), & agyrtam a socio extinctum odore cariophylli venenatae, Matthiolus. Quid enim de veneficis innoxiarum quoque rerum halitibus dicendum est, in exiguo spatio diù conclusarum (3)? Eam quoque esse exhalantium quorumdam corporum efficaciam, ut subito iugulent, testantur historiae cavernarum quarumdam, & falsi illius putei ab Jesuita Pardies descripti (4), & horrida nigri consessus historia (5). Quin & venena esse posse, quae licet nuspiam con-

---

oculorum morbis & coecitate ipsa facile corripiuntur, illaeso à foetidis effluviis cerebro, pulmonibusque.

(1) *Joh. Caspari pathologia daemoniaca &c. seu observ. circa morbos a fascino ortos daemonibus &c. adscriptos. Lipsiae* 1707.

(2) *Lib.* 21. *de venen. cap.* X.

(3) *Lancisi de subit. mortib. lib.* 1. *cap.* 6. *ibi rustici historia, qui ex diruta quercu, egressoque serpente obiit horis vix duabus.*

(4) *Extrait d'une lettre ecrite par le P. Pardies a M. Payen* 1666.

(5) *Apud Mead de contag. traduct. per clariss. V. Jo. Gentilium. Della nera assemblea (così la chiamano) adunatasi l'anno* 1577. *nella Fortezza d'Oxford . . . . . si racconta che tanto i giudici, quanto le nobili persone, e quasi tutti quelli che erano presenti,*

conclusa, per simplicem exhalationis vim mortem ferant ex Nicolao Florentino eruitur (1), qui de Francisco Ordelapho sermonem instituens, eum singularis veneni possessorem vocat, quod carbonibus iniectum adstantes interimeret; & „ memini, ait Lindestolpius (2), me legisse anno 1708. Stokolmiae die 31. „ Augusti in novellis publicis, advenisse ad Princ. „ Eugenium ex urbe Ryssellensi, vel insulis Flandricis, arctissime tum obsessis, literas quibus portiuncula quaedam grysei papyri veneno fortissimo perruncti inclusa fuerit, quam qui imprudentius attigissent, passi sint inde damna non parva, & canis, „ comune illud experimentorum martyrium, cui per „ artificium fuit hoc papyri frustulum exhibitum, „ morte repentina obiverit „. Quid enim volatilem fungi perniciosi farinam memorem, de qua Boerhaavius, ubi de venenis uno ictu specie halitus suffocantibus (3)? Quae longiori oratione complecti voluimus, eorum ut retunderetur inscitia, qui mortem venefico halitu excitatam velut incredibilem traducunt. Neque tamen haec a me dicta sunt, ut singularis basilisci vis tanquam vera comprobetur; sibilo quippe & respiratione, vel ipsa lucis conversione, adeò

---

senti, al numero di 300. uccise un vapore improvviso, col suo alito venefico, che dalla terra, come supposero alcuni, esalò; ma piuttosto, come assai meglio ha pensato un illustre Filosofo, (Verulam. nat. ist. cent. 10. num. 914.) se l' erano condotto seco tutti i colpevoli dalla carcere al palagio, poichè non a loro soli fu osservato che questa infezione facesse danno. Camden Annali della Reg. Elisabetta.

(1) *Serm. 4. tract. 3. cap. 9.*

(2) *De venen. pag. 739.*

(3) *Instit. medic. 1145.*

adeò noxium esse posse serpentem, incredibile videtur, atque omninò singulare. At prolixae de basilisco dissertationi finem imponens, venerandam percunctarer antiquitatem de heroum illorum merito, qui publicam fecerunt serpentis historiam, nulli hominum sine vitae periculo conspiciendi. Quid ni? Cum, nostra ut longius producatur admiratio, incredibilis doctrinae veluti cumulus adcedat consectandi occidendique basilisci lepida prorsus enarratio. Quemadmodum igitur inflicto sibi ipsis veneno suo interfici vidimus animalia omnia, ita ingentibus toto corpore speculis obducti venatores, basiliscum oculos in speculis defigentem, reflexis a vitro veneficis radiis sibi ipsi mortem inferre didicerunt (1). Quae omnia nullâ licet certâ autoritate muniantur, sufficiat memorasse ad ampliorem rerum illarum seriem vastam satis contexendam, quae vulgò & impune referuntur.

Singularis quoque efficaciae est haemorrhous, arenosi coloris variegatique, binis cornibus, ex quibus cultrorum manubria apud Indos Imperatores fieri fama est, quae sudore prodant venenum adpositum (2). Serpentem sanguisugum in haemorrhoo describit Solinus, a quo nimirum violento suctionis genere sanguis adducatur ad cutem. Viperae species is est, morbum quemdam excitans, illi non dissimilem, quem de Omaet Jesuita refert Verheienus (3). Cuiusmodi effectus etiam autorem traducit Ibiracoam anguem Guglielmus Piso, & Georgius Liebstadius (4), qui non bicipitem esse anguem illum docet, quae vulgaris o-

G pinio

(1) *Gasp. Bartholin. Exercit. miscell. varii argum.*

(2) *Ray. Synops. quadrup.* 287.

(3) *Vera hist. de horrendo sang. fluxu ex oculis, ore, aurib. narib. &c. P. Jo. Omaet. Lovanii* 1708.

(4) *Hist. rer. nat. Brasil.*

50
pinio est, sed capite caudâque vulnus infigentem, cum duae illae partes formâ & amplitudine similes difficilius distinguantur, uti & de amphisbena memoriae mandavit Plinius (1), & recentissimè Tavernierus (2), qui serpentes in Siamensi regno describit pedum 22., binisque ut putat capitibus, quorum alterum in extremitate corporis situm, quae caudae loco est, clauso ore immobilique. Tullus ab haemorrhoo punctus immani spectaculo legentibus exhibetur apud Lucanum (3). Neque vero tanquam incredibile serpentis haemagogi phaenomenon habebit medicus ille, qui noverit ubique sanguini patere effluxum, si quacumque de causa dilatentur vasa illa, quorum diameter globulis sanguineis minor, sanguini ipsi naturaliter transmittendo impar est, quique in scientiae suae magistris offenderit saepissimè, menstrua per poros manus, genarumque erumpentia (4), per capitis verticem (5) per interiorem oculorum canthum, per ductum lachrimalem (6), per totam denique cutis superficiem (7). Qui & analogum in morbis quibusdam effectum deprehenderit, violaceas a cutaneo sanguine maculas in scorbuto, lividas in malignis morbis, cruentas in cute

(1) *Nat. hist. lib. 8. cap. 23.*
(2) *Viaggio nella Turchia, Persia, Indie &c. Tom. 3.*
(3) *Pharsal. lib. 9.*

Sanguis erant lachrimae, quaecumque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulae nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.

(4) *Bartholin. hist. 13. cent. 1.*
(5) *Kerkring. observ. 85. Verduc de l'usage des part.*
(6) *Bartholin. hist. 16. cent. 1. &* Woolhousius.
(7) *Ruisch &c.*

eute guttulas à Siamensi contagio (1); qui legerit in historiis Carolum IX. Gallorum Regem sanguine per cutis poros effluente conspersum extinctumque (2); qui demum & vegetabile venenum recentissimè depromptum noverit, distillatam lauro-cerasi aquam, fluidissimo sanguine limphaticas venas infarcientem, & inobservata facile anatomicis spectacula detegentem (3). Postremò haemorrhoum Macassaricum eiusmodi effectuum autorem exhibet adhuc Museum Pauli Hermanni (4), qui diuturna Indiarum habitatione de serpentum multorum, quos imaginarios plurimi crediderunt; veritate certior factus, illorum exuvias transtulit, sacram Naturae domum ornaturas.

Araneae. Neque vero postremo veneficas inter bestias loco reponendi sunt aranei, quorum descriptionem accuratissimam, & in varias species divisionem apud Hombergium (5) fis offendes, aliosque rei naturalis interpretes. Quae de araneorum quorumdam toxico dicta sunt adeo perniciofo, ut incautè cum herbis alimentisve devoratum, incommoda plurima, mortemque ipsam accersiverit, diligentius exigit Philosophorum iudicium (6). Neque enim incredibile est animalium virus faucibus assumptum aliquando mortem intulisse, neque & ita facilè ab iis id causis, vel ab alia potius inobservata origine contigisse. At quae novum quoddam & peculiare araneorum virus commendant historiae, eae sunt, quae homines exhi-

G 2 bent

(1) *Labat Voyag. ubi de la maladie de Siam.*
(2) *Henriade liv. III.*
(3) *Philos. Transact. num.* 418. & 420.
(4) *Mead in praefat. Op. toties laudati pag.* 44.
(5) *Hist. A. R. scient. an.* 1707.
(6) *Borell. cent.* 1. *observ.* 81. & *alibi, aliique apud Lindestolp. de venen. pag.* 190.

bent a combuſtorum araneorum fumo, halituque deliquiis, & lethali praecordiorum anguſtia correptos (1). De eo, quo aranea venenum eicit inſtrumento, multa variaque diſceptatio eſt inter celebriores eius beſtiae vel mortuae diſſectores vel viventis obſervatores. Lewenoekius, qui autoritate microſcopiorum ſuorum, coeteris olim ſilentii legem neſcio quam imponentium, libros ſuos portentoſa rerum tenuiſſimarum deſcriptione complevit, inſtrumenta quibus nocent araneae deſcribit, forcipes duos uncos, acutos, tenues, ex ore prodeuntes, & ſub apice ad veneficum ſuccum emittendum cavitate inſtructos; ſed in eam opinionem Lewenoekii vel oculos, vel mentem adduxit inſtrumentorum in coeteris animantibus lethales ſuccos effundentium ſimilis ſtructura, cum revera fiſſura deſtituantur forcipes ii, & è tenui quadam proboſcide ex ore prodeunte toxicum emittatur, quae eo ipſo momento foras extruditur quo ſugenda vel ferienda animalia araneae forcipibus conſtringuntur. Non aeris duntaxat, & primae telluris ſuperficiei, ſed & profundiorum terrae viſcerum incolae ſunt araneae. In fodinis quippè, argentariis potiſſimum (2), tenuiſſima latent animantia araneis ſimilia, quae ex Solino lucifugas araneas Agricola nuncupavit. Fortaſſe tamen nihilo minus a metallicis effluviis, & pernicioſo graviſſimi aeris afflatu, quam ab araneis hiſce mineralium foſſori pertimeſcendum eſt. Quod enim ſpectat facetos quosdam, leviſſimoſque daemunculos in nonnullis, Germaniae praeſertim, fodinis certo viſos permanenteſque (3), dicendum certius eſt ſuam

eos

(1) *V. ſupra ubi de act. venen.*

(2) *Ramazzin. de morb. artif. cap. 1. de morb. metall. foſſ.*

(3) *Kircher Mund. ſubter. Agricola de re metall. aliique.*

eos alibi sedem constituere, & neque coelo, neque metallo Germanico delectari. Immane spectaculum est, & diis illis fortasse voluptuosum, qui oblatarum olim virginum sanguinem delicias fecerunt suas, quanto invicem odio furiisque decertent araneae. Nam sex aut octo in exiguo veluti carcere, ex. g. sub scypho vitreo detentis, excussae statim cutis, membrorumque fragmenta certamen indicant, eò protrhaendum, quo usque mutuis singulae vulneribus cadant, unusque in proelio ultimus victor inflictis à tota turba, quin & a se ipso ictibus extinguatur. Quae minus noxiae sunt innumerae propemodum vulgares araneae, puncti animalis sanguini liquidum quoddam infundunt, non aliter ac vespae, axilli boum, apes ipsae (1), animalcula sanguisuga multa, aliaque, quorum plurima non morsu, quae vulgaris opinio est, sed aculeo, instillato sub cutem liquido, cutem ipsam in tumorem inflammatorium attollunt actione epispasticis medicamentis analoga. Quin & similem simili modo praestant effectum insecta gallas in arboribus excitantia, aliave eiusmodi vitia, tumorum numero classique inferenda, quin & ipsi urticae aculei, quos animantium aculeis agendi modo simillimos Physici deprehenderunt (2).

Ex aranearum classe phalangium in Etruria nostra singularis variique morbi autor est. Ab eo punctos violenta phrenitide diebus octo perculsos vidimus, alios frequentissimo diuturnoque vomitu, alios locali gangraena, alios vago cutis exanthemate, raros in- *Phalangium.*

cer-

(1) *Hist. naturel. des Abeilles &c. Paris* 1744.

(2) *Hook micrograph. observ.* 34. *Vallisnieri lett. al P. Giorgi, ibi .... non aculeo laedit urtica, sed liquore corrosivo ab aculeis expresso, & in vesicula quadam contento, quae in ipsis aculeis sedem habet.*

certâ quoque mortis causâ, obiisse, nisi qui fortasse molliori in parte quapiam, in labris ex. g. phalangii ictus exceperint. De animalibus ab eo insecto punctis, ovibus maximè, plures referuntur lethales historiae. In agro praesertim, campisque fervidioribus, id usuvenire novimus, cum sub profunda tellure lateant phalangia patente ad exteriorem terrae superficiem foramine, facilè a cautioribus rusticis indicando. Multa sunt tum apud veteres, tum apud recentiores exempla hominum qui a veneficis animalibus, araneis praecipuè, puncti ridenti ore hilarique vitam cum morte commutarunt, vel perpetuo fletu lachrymisque liberae voluntatis arbitrio non elicitis. Aranearum & scorpionum genera quaedam, precipuè apud Albanos & Hiberos, homines necant ridendo, flendove, ait Alexander ab Alexandro (1). Ea omnia physicae consonant veritati, quae peculiare quoddam Philosophis revelavit delirii genus cum spasmo cynico affine in morbis a diaphragmatis vitio profluentibus, vel musculorum genis, orique inservientium. Duos praecipuè a phalangio punctos in Etruria nostra libuit observare, quorum alterum in crure, alterum in gena sub ipsum septembris initium male affectos eadem morbi periodus effectusque singulis annis invaserunt, alterum per annos septem, post quos convaluit, alterum per annos quinque, quo demum tempore novo morbo, phtysi nempè succubuit. Quot annis igitur emergebat dolor affectae partis ruborque, diffusus toto corpore pruritus ingens., febris ad quartum vel quintum diem, aliquando & vomitus. Exigui vulneris semper nota superfuit. Adeò abstrusa sunt, neque tamen in dubium revocanda periodicae naturae miracula! nam quis ab admiratione sibi temperet si de paro-

(1) *Genial, dierum lib.* 2. *cap.* 18.

paroxiſmo apoplectico ſermonem audierit ſingulis diebus dominicis certo tempore tertium recurrente (1)? Si inluſtrem illum, non ſaeculi modo ſui, ſed omnium aetatum genium Baconem Verulamium in deliquia concidentem viderit, quotieſcumque Eclipſi Luna ſuccumberet, quarum plurimas neque ipſe ſciret, neque praevideret (2)? Si apud Liſterum (3) de homine audierit, quem tribus integris annis poſtquam a cane demorſus fuerat bene ſe habentem, ſeptimo die, toto triennio rabies invaſit? Si ſeptimanam, ut illa eſt, febrim integris XVIII. annis periodicam apud Ludolfium offenderit (4)? Si eamdem fermè & apud Plinium? Si denique inſigniora plura, & omnino admiranda periodici curſus portenta ex Meadio mutuetur (5)?

Tarantula.

Sed ex araneis nulla Philoſophorum adeò mentem occupavit ac tarantula, in Apuliae praeſertim campis perniciosiſſima, cum alibi translata vix noceat, quaeque montes Apuliae finitimos incolunt tarantulae, quacumque demum tempeſtate pungant, Baglivii teſtimonio innoxiae ſint (6). Ne res longius producatur, tarantulae deſcriptionem, ſtructuramque praeteream alibi

(1) *Acad. nat. curioſ. Tom. IV. obſerv.* 75.

(2) *Vie du Chancelier Bacon composée par ſon Chapelain.*

(3) *Tract. de hydrophob.*

(4) *Miſcell. Berolinenſ. Tom. VI. pag.* 8. *de febri intermitt. octana* 18. *annos durante.*

(5) *De imp. Solis & Lunae.*

(6) *Ea in re uti & in aliis pluribus (quae hiſtoricè duntaxat & ad antiquae opinionis cognitionem adducimus) Baglivium, alioſque a veritate abſuiſſe egregiè demonſtrat Franciſcus Serao lection. infrà laudandis.*

alibi reperiundam. Recurrentes facilè singulis annis veneni illius effectus sunt, eodemque semper remedio profligandi. Primi revertentem tristis anni periodum sentiunt aegri (1). Nullum verò est tam rarum tam singulare phaenomenon quod in tarantulae historia non offendas; vel enim vario tarantularum genere, vel infectorum corporum diversitate, vel admirationis conciliandae studio factum sit peculiares veneni illius effectus unusquisque pro arbitrio, ut videtur, suo ità descripsit, ut pluribus illuserit (2). At praecipuam sibi vindicat admirationem peculiare quoddam delirii genus, quo tarantati in ridiculas agendi vias deferuntur (3). Admirabilis morbi historiae cumulus accedit ex admirabili prorsus & remedii historia. Solutos quippe languidosque tantus musicae, diversos diversae, furor occupat, ipsos ut spectatorum oculos velocissimo & diuturno saltationis genere defatigent. Exindè reviviscunt: musicaene, sudorisve, aut choreae merito in ancipiti res est.

Musicarum oscillationum tenuis etiam contemplatio in ea nos opinione confirmat, ut a tremulo illo vibrati aeris impulsu effectus quidam in corpora necessario exerantur. Specula concentuum vi diffracta, resilientia in figulorum officinis vasa, murorum tremores, reboantium locorum historiae, Messenniani soli notissimus veluti terraemotus, ad eius instrumenti sonum, quod organon vocant, aliaque plurima adeò mani-

(1) *Epist. Dominici Sangeniti apud Misson, Voyage d' Italie Tom. IV. qui bisce utitur verbis. Si accorgono di esser venuto il tempo di pagar il tributo alla loro morsicatrice.*

(2) *Giornal. d' Italia, Ist. della tarant. ex Sanguerdio. Valetta de phalangio Apulo. &c.*

(3) *H. Grube de ictu tarant. Art. 4. Sect. 2.*

manifestam exhibent musicae actionem in corporibus anima destitutis, inutilem ut operam navare me duxerim ea de re disputaturus(1). Quam autem & animantium corpora vis ipsa complectatur, non solum superius adducta ratio confirmat, sed & infinita scriptorum testimonia. Quis enim in vesicae actionem tam singulares musicae effectus deprehendi posse praedixerit? At ne de equis pluribus loquamur, quibus determinati quidam sonitus urinam cient, equitis illius historia cui ex phormingis sonu vesica ad urinam reddendam impellebatur omnium linguas atque ora complevit(2). Validiorem verò in eos esse musicae vim, qui armonico cuidam studio, motuive diutius assueverunt, docent exempla saltatoris (3) lethargo delirioque in acutae febris incremento correpti, & quorumdam, quibus in optimo valetudinis statu maximè fruebatur, concentuum ope in somnum, atque indè in sudorem, & ex eo in pristinam valetudinem restituti, & musici (4) assiduâ febre delirioque laborantis, qui determinato quodam, & ab ipso per naturalem velut instinctum expetito cantus genere convaluit.

Cumque ex optima non corporis solum sed & animi

(1) *Histoire de la Musique, & de ses effets depuis son origine iusqu' à present &c. à Paris* 1715.

(2) *Boyle, Saggio degli effetti de' mali &c. ibi lepida additur ex Scaligero historia de homine, qui ut receptae ab altero iniuriae poenam reposceret, convivio accubantem & involuntariam urinam more suo reddentem ex improviso sonu phormingis consultò illuc adductae, convivarum risui & sibilis exposuit. Vide etiam Ephemerid. nat. curios. observ.* 134.

(3) *Acad. Royal. an.* 1708.

(4) *A. R. an.* 1707. *pag.* 8.

animi constitutione profluat valetudo, ad utrumque promptum esse musices auxilium docuerunt Philosophi; nam per sonora instrumenta, quibus obiecti nullius idea coniungitur, quaedam, imperfectae licet, notiones sensusque concitantur gaudii, querelae, furoris &c. utpote quae animalium voces imitentur (1). Atque hinc, si non omnium, quarumdam certè historiarum deducenda veritas est, quas de eorum musica antiquiorum aetatum scriptores efferunt, ac precipuè quod ad morum animique moderationem pertineret, quos inopportunae hic eruditionis titulo praetermittimus (2), nisi fortasse historiarum illarum laus omnis adscribenda est masculo cuipiam nobilioris musicae generi, quae ab emphatico potius vocum & sententiarum concentu quam armonia proflueret. Quod enim propriè musicam, seu vocum & instrumentorum consonam unionem dicimus, tanti non erat apud veteres, quanti ea quae nostris hisce temporibus illecebrarum plena, voluptati duntaxat excitandae destinatur (3). Hinc nonnihil fortasse vel hyperbolici, vel allegorici inesse suspicamur plurimis quae de veteri musica referuntur testimoniis (4). Ac plura certè quae medioeres animi concitarant affectiones, musicae nimis efferendae studio parum accurate in medium adducta sunt, & singulare prorsus rarumque

(1) *The Spectator num.* 416. *vol.* VI. *edit. Lond.* 1733.

(2) *If. Vossius de poemat. cantu & rhytmi virib. Kircher Phonurg. lib.* 2. *Sect.* 1.

(3) *Oeuvres diverses de Physique & de Mechaniq. de Mrs. C. & P. Perrault Tom. II. &c. quidquid contrà sentiat Calmetius Dissert. de musica vet. Haebreor.*

(4) *The strange effects reported of the ancient Musick examined by D. Wallis.*

que est quod de Henrico IV. Daniae Rege protulit Albertus Krantsius (1) qui experimentum in se ipso subire cupidus an vera de se musicus quidam praedicaret, qui homines in somnum, iram, gaudium &c. quoties libuisset adducturum se facile gloriabatur, musicis eiusdem concentibus adeò in furorem, de quo experimentum poposcerat, actus est, ut impotens sui aulicos quosdam pugnis contuderit, de musica certe nunquam benè sensuros.

Quod verò non uno eodemque musices genere, sed diverso diversi ad saltus impellantur tarantati tenuissimae apud medicos nullam ullibi obscuritatem reperientes negocium fuit difficultatis. Explicando namque rei, sine ulla dubitatione pervulgatae, effectui lucem suppeditarunt pendulorum theoriae, chordarum musicarum exempla, quae chordis duntaxat unisonis vel ad octavam in proximo instrumento tremorem communicant, musicis impulsibus immutandae fibrarum tensiones, postremò demum singulare illud, a Kirchero, fidei coeteroquin suae prodigo, nullo modo receptum Amstelodamensis mercaroris phaenomenon, vitreum vas certo vocis sono diffringentis (2).

Si antiquioris medicinae historiam pervolvimus, occurrent facilè singularium qui musicae tribuuntur effectuum origines. Ibi morbos quosdam musicae vi veluti fascinari saepissime deprehendemus, & Melampum, Apollinem, Chironem, aliosque tum apud Aegiptios, tum apud Graecos, medicinae simul & musicae studia coniungentes. At qui non purae duntaxat mysticae vocis vi, sed & armonicae facilius morbi succumberent, ex eorum maxime numero esse pu-

 taban-

---

(1) *Apud M. Baudelot de Bairval liv. de l'utilité des voyages &c. à Paris 1686.*

(2) *Danielis Morhofii de scypho vitreo &c.*

tabantur quos animalium virus fecerat (1). Traducta hinc ad recentiores usque aetates imperiosa veterum sapientum opinio, incredibili autoritatis suae decremento, in solo iam tarantulae toxico commendata. Meadium certe, scriptorem scilicet eruditissimum, sapit elegans observatio, vetustissimum musicae remedium Pythagorae primò adscriptum, Coelii Aureliani testimonio (2), dubitandi ansam exhibere, in iis ne terrae partibus, quae tarantularum patriae sunt, lyceum suum constituerit Pythagoras, quaeque ea tempestate audiebant Graecia magna, ibique eius praxeos fundamenta iecerit, quae & nostris hisce temporibus perpetua observatur, praesertim cum eius vitae scriptor Iamblicus (3) asserat saepè eum musicam in medicina advocasse ad plurimos quidem morbos, sed ad veneficos praecipuè morsus profligandos.

At verò a portentosis tarantulae historiis abripi se non ità facile sinet quicumque noverit, vel eius regionis medicorum testimonio (4) sine tarantulae morsu, melancholicae mentis vi, nonnullos frequentissime in ea ipsa delabi symptomata, quae a tarantulae ictibus illata intuentium ad se rapiunt admirationem, plurimosque non infrequenter sub Apulo, vicinoque coelo tarantulae adscribi effectus a causis omninò diversis manifestò profluentes. Quin si eos qui de tarantula scripserunt attentè pervolvas, tanta eius veneni phaenomena sunt, ut nullum fermè sit cuiuscumque morbi symptoma, quod ab eo veneno non excitetur. Vt ergò constet luculentius quantam de iacta-

(1) *V. Dan. Clerc. aliosq. hist. medicae script.*

(2) *Morb. Chronic. lib.* 5.

(3) *De Vit. Pythagor. cap.* 25.

(4) *Persons supposed to be stung by tarant. by D. Th. Cornelio Phil. Trans. num.* 83.

iactatis hucusque tarantulae prodigiis suspicionem adduxerint ii ipsi qui ea de re tanquam certissima disseruerunt, ostendam ab ipsamet eorumdem historia, doctrinaque argumenta facilè deduci posse quibus rei eiusce veritas vel difficultatibus exponatur plurimis, vel omnino dilabatur. Qua in re Baglivio illustriorem adducam neminem. Is itaque asserit Apuliae non solum incolas, sed & Medicos ipsos malignam saepe febrem, & tarantularum toxici effectus minimè distinguere; aegros proindè musicâ choreisque plenos Orco demandare (1). Secundo mulieres praecipuè, decantatum illud assuetumque portentis animal, dum chlorosi laborant pro tarantatis haberi, & nusquam percipiendos insanientis uteri lusus, & obscoenam furoris uterini famem tarantulae meritis adiungi, & casto musicae saltusque desiderio cohonestari. Quid ultrà? iam vel Baglivium ipsum, in tarantulae miraculis adeo diffusum, deprehendes dubitantem, & quae medici perspicacia est, muliebris astutiae conscium, tarantatos asserentem in mulierum coetu ferè omnes inveniri, & morbum illum saepissimè in musicae choreaeque gratiam simulari: quin & vulgares, tenebrisque plenas animas lepidam tarantatorum turbam digito indicare, & nescio quod à foeminis inventum Bacchanaliorum genus irridere. Asserit tertio scorpionum summum in Apulia toxicum eosdem ferè ac tarantula effectus exhibere, iisdemque remediis, musicâ nimirum saltuque sufferri: undè non pluribus solum morbis, sed & diversorum animantium morsui conferat in Apulia musica, & saltatio. Quartò quod iisdem & Apuli utantur remediis quae primum apud omnes in veneno locum obtinent, profundâ scilicet vulneris incisione, combustioneque, internis antido-

tis

(1) *Differt. de tarant. cap.* VII.

tis &c., undè non adeò tutâ fide musicae choreaeque restitutae salutis gloria tribuatur. Quintò quod tarantulam ipsam musica delectari suspicatur, vel si non delectatur mechanicâ tamen necessitate ad musicae sonum subsilire manifestò cogitur (1), idemque & in vespa, & in gallo, aliisque à tarantula punctis animantibus usuvenire; unde eius phalangii vi universus iam animalium coetus saltator fiat. Sexto quod ex Apulia Neapolim translatae tarantulae virus subitum fuerit & lethale, musica non solum inutilis, sed nec ullum saltus indicium in puncto cuniculo excitaverit. Neque quod per translatam tarantulam experimentum factum fuerit asseri potest ideò inutilem fuisse ociosamque musicam, cum eaedem, ut ex historia patet, in veneno vires fuerint, &, quidquid in contrarium de tarantula sentiat Baglivius, venefica animantia omnia ubicumque translata vires nunquam amittant suas. Quibus addi potest experimentum, quod in se ipso tentavit Neapolitanus Medicus (2) qui sibi ultrò parta ex tarantulae puncturis incomoda, & repetitos eorum insultus repetitis duntaxat partis infectae scarificationibus avertit. Septimò quae sub eius dissertationis finem exhibentur historiae, plures sine musica quam per musicam curatos aegros describunt. Octavò demum quod in toto dissertationis cursu alienam magna ex parte relationem traducit Baglivius.

Quae omnia in Baglivii libris occurrentia, aliaque apud alios, in summam me ea de re dubitationem adduxerant, cumque de sincera tarantulae historia curiosè percunctarer ex Apulia reducem P. Antonium Michelium, cuius immatura mors triste omnibus tantae mentis desiderium reliquit, plurimum & ille

(1) *Cap. X.*
(2) *Hist.* 8. *cap. IX.*

ille in eo morbo, quem obſervaſſet, ineſſe fraudis aſſeveravit: unde in ipſis quas anno 1737. Piſis edidi theſibus, dubiam expoſui morbi huiuſce fidem. Optandum itaque erat ut exornandam ſuſciperent provinciam illam ſapientes viri plures, iique non doctrinâ ſolum ſed integritate prudentiâque ſpectatiſſimi, eorum memores praeceptorum, quae de irrito experimentorum ſucceſſu tradidit Boylius, neque alienis unquam, ſed ſuis, iiſque repetitis fidentes experimentis. Mirum eſt enim quot undique aſſurgant impedimenta, cum vetuſtiſſimam & omnium linguis & opinione ſuffultam rei cuiuſpiam fidem dubio examini ſubiicere Philoſophi meditentur: quae ſint vulgarium animorum odia fabulaeque; quantae in ipſis etiam, veris licet obſervationibus praeoccupatae menti nubes aſſurgant. Hanc ergò provinciam doctiſſimis de tarantula diſſertationibus editis impleviſſe gratulamur Franciſcum Serao Neapolitanae Academiae lumen ampliſſimum. Is virus illud, de quo tot uſque adhuc portenta invaluerant, in hypocondriacam affectionem Apulis peculiarem inexpectatâ metamorphoſi convertit, & ſcriptorum ea de re ſententiis hiſtorico ordine criticoque pervolutis, familiares plurimorum errores diruit, Baglivii praeſertim, qui non ſolum in morbi hiſtoria remedioque, ſed in anatomica quoque tarantulae doctrina a veritate abfuit non infrequenter. Quin &, converſo in hypocondriacum venefici quondam morbi charactere, de ipſo quoque tarantulae nomine contendit erudite, quam non a Taranto, ſed ab animalculo Tarandos appellatam velit. Quid enim doctas autoris eiusdem dubitationes exponam de hermaphrodito tarantulae ſexu? Quid de ſingulari animalculi huiuſce foecunditate (1)? Sed egregiae ſupralaudati

(1) *In un ovaia o bozzolo tenuto per qualche tem-*

laudati scriptoris dissertationes consulendae sunt, ne vel alienam crambem recoquere, vel omissâ tot elegantissimarum observationum serie clarissimo viro detrahere videar, cuius doctrinae comitatisque dum Florentiae esset perennis erit semper & iucundissima recordatio.

Scorpius. Qui exploso iam admirabili tarantularum veneno celebrem reddiderunt Apuliam, ii simili quoque scorpionum toxico celebrari contendunt; nam sub Apulo coelo, minus licet quam sub Africano, scorpios nocere docent, idemque ac tarantula remedium desiderare (1). At vero quod ex scorpionum genere sub Italo coelo reliquum est, vel tenuissimae, vel nullius efficaciae virus obtinuit, licet non desint pauca quaedam in contrarium apud scriptores exempla, ex quibus maximè adnotandum est quod ab Josepho Lanzonio memoratur de Elisabetha Tursania, quae in ano à scorpione puncta lethalis ilei vi occubuit (2). Qui igitur & veneni & corporis amplitudine reliquis antecellunt, Aegiptii scorpii sunt, atque Tunetani. Scorpionum vero omnium cauda, quinque ut plurimum, aut sex vertebris constat, quorum ultima in globulum desinit, globulus in aculeum recurvum, quo animantium corpora facillimè penetrantur (3). Vti vero notissimum est eo maxime caudae aculeo virus omne diffundi, ita humanorum sensuum imbecillitate summae disputationis fuit, extremam ne aculei partem an latera occuparent foramina veneno eiciendo inservientia. Vnum scilicet eiusmodi foramen esse supponitur

tempo nell'acquavite, e poi aperto, si ritrovarono 1625. tarantoline schiuse e morte. Lez. 2.

(1) *Baglivi Dissert. de tarant.*

(2) *Miscell. curios. decad. 3.*

(3) *Swammerdam hist. insect. pag. 144.*

nitur in extremo caudae apice, Redii, tria in lateribus sub ipso apice, Lewenoekii & Vallisnerii sententiâ, quam institutâ in Academia Bononiensi observatione confirmat clariss. Vir. Ant. Ghedinus (1). Duo haec esse duntaxat in extremis aculei lateribus deprehendit Maupertuisius (2), quae quidem & sine microscopio conspici facilè possint compresso scorpii nodo ampullâve, ex qua compressione guttula in extremis lateribus assurgant duae. Atque hic adnotandum errasse eos qui Redium accusarunt, unius veluti in extremo caudae apice foraminis assertorem. Quod quidem nunquam se inspexisse more magnorum virorum sincerè profitetur Redius, sed ex guttula supposuisse apparente in solido quodam corpore, in quod irritatus saevierat scorpius (3). Quod si fortè causam scisciteris, qua in lateribus potius quam extremo aculeo foramina illa conlocentur, ea videtur verosimillimè, quod perforatus aculei apex neque acutum neque subtilem, sed debilem redderet aculeum, quique ab ipsa punctae carnis resistentia facilè clauderetur. Quae & de vipera differentes animadvertimus.

Formicas notum est inertibus, ociosisque exemplo ad expeditè agendum exhiberi, cum illas hiemis veluti timidas frumenta inquirere observemus, licet ea de re quaestionem nonnullis incusserit fortasse varia iis ostendens observatio, de qua differant alii. Longo quoque temporum intervallo austeri Catonis & Stoicorum veluti placitis addictus αὐτοχειρίαν docuit legum nescius scorpio. Siquidem carbonibus si circum-

 obdu-

(1) *Comment. de Bonon. scient. & art. instit. Tom.* 1. *pag.* 107.

(2) *Memoir. de l' Ac. R. pour l' ann.* 1731.

(3) *Esperienze int. agl' insetti pag.* 54.

obducatur, eius contemptor elogii quod fortius faciat qui esse miser potest, lentae mortis impatiens, aculeum in se vertere creditus est, & animae prodigum suae aculei ipsius aut veneno aut vulnere extingui. Rem vulgi oculis bellam, & a plurimis naturalis historiae scriptoribus confirmatam, gravissimae autoritatis doctrinaeque vir Maupertuisius in dubium revocavit (1), quin & recepti omnibus erroris experimento detexit originem. Neque enim circumfusâ scorpius flammâ aculeum in se infert, sed elatâ duntaxat caudâ conversâque undique furit, quod illi quamcumque sentienti molestiam consuetum & vulgare est.

Cantharides. Vidimus serpentes sacrum arti medicae σύμβολον veneficorum animantium classem occupare: iam vero & alia proferemus animalcula, quorum coeteroquin frequentissimus est in medicina usus, venenis pariter adnumerata. Hirudo ea sunt atque cantharides, & fortasse alia, non dissimili à vegetantibus & mineralibus ratione, quorum nonnulla licet venenorum generi adscripta, in medicos tamen usus efferuntur. Cantharides, foetentium scilicet muscarum vel scarabeorum genus, volatili sale urentis acerrimae indolis (2) canales potissimum urinarios ingenti stimulo contorquens, ipsumque non infrequenter sanguinem ex hisce tubulis educens. Neque id ab interno duntaxat usu contusi pulveris accidisse novimus, sed & a confricatae cutis contactu, ipsisque manu diutius detentis cantharidum carnibus. Quamvis autem absolvendis a veneni culpa cantharidibus favere videatur vulgaris in vesicantibus constituendis formula, tamen & obstant maximè prolata contrà vesicantium ipsorum

(1) *Loco suprà citato.*
(2) *Cockburn epist. 70. pag. 236.*

rum effectus iurgia, & medica Saeculi XVI. historia Freindium certè defensorem desiderans (1), & iisdem adversa gravissimorum medicorum testimonia, qui Malpighio duce Monachis patientem Christum diligentibus facetè praescribenda esse monuerint, haeredesque vesicantium patronos testamento privaverint (2), & notissima illa duodecim argumenta, quae cantharidum famae inimicus extulit magni nominis vir Antonius Vallisnerius (3), & Tournefortii autoritas admonentis iisdem in cantharidibus ac in arsenico assumendo cautionibus insistendum (4). Quae omnia suspectas licet reddant cantharides, tamen tanti non sunt ut vesicantium usum penitus excludant, cum & violenta quaedam cautè ac diligenter adhibita convenire aliquando possint, & validiorum remediorum communis ut plurimum fortuna fuerit, ut insigniorum neque indifferentium, quas in corpore suscitant, mutationum vi malè exhibita, funestos pepererint effectus, ex quibus tamen non modò aliquam prudens Philosophus remediorum illorum deprompserit accusationem, quin eo maximè titulo laudanda & vera esse remedia censuerit. Cum vero de cantharidibus duntaxat apud nos quaestio sit, veneficas iisdem inesse qualitates non inficiamur (5), caute licet adhibitas

 inno-

(1) *Nam eo saeculo acerrimae disputationes insurrexerunt contrà cantharides, in quarum laudibus usuque largus est Freindius in hist. medic.*

(2) *Battaglin. Annal. Tom. IV, pag. 468., aliiq. plures apud clariss. Janum Plancum. Dissert. de vesicant.*

(3) *Op. Tom. III.*

(4) *Mat. medic. lib. 1. cap. 13.*

(5) *Pomet. liv. 11. il est defendu en France aux apotiquaires de vendre les cantharides, nisi noscant emptorem, aut certò sciant externo illas usui designari.*

innoxium habere titulum ipsa confirmarit antiquitas, easdem exhibens interno apud Hippocratem usu indicatas ciendis mensibus, secundinae expellendae, hydropi, icteritiae fugandae &c. & apud Aretaeum externo usu ad elevandas in cute vesicas. Quid quod & singularia ex iis remedia percipi posse praxis medica demonstravit, cum tritas in pulverem cantharides infantum epilepsiae utilissimas praedicet Mercurialis (1), urinae suppressioni Tournefortius (2), venerei officii impotentibus Platerus, rabidis Freindius, Meadius, Spilembergius &c. ne quid dicam de optimo quod in vesicantibus aliquando praestant beneficio. Nimis quippe nostra in cantharides elogia producerentur, si & amatoriam quam iisdem nonnulli adscripsere vim in medium adducerem, quam aliquando non alia ratione praestant, quam quà medicamenta omnia aphrodisiaca, orgasmon quemdam, stimulumve in partibus Veneri sacris excitando.

Quod autem cantharides in medicos usus advocentur tanti non est ut eas a veneni pernicie tituloque liberet, cum & venena plurima prudentis cautaeque methodi cuiuspiam praeceptis in medicina adducantur. Vide sis quem de virtute venenorum medica librum edidit Melchior Friccius (3), & antiquiorem materiae medicae apud Florentinos librum, quem

(1) *Lib. 2. de morb. infant. cap. 3.*

(2) *Usage des medicamens.*

(3) *Ulmae 1701. V. etiam Nerucci lett. contro il Sig. Bianchi pag. 192., & quae in operibus Vallisnerii extat notitia simplicium quorumdam a Spoleto Prof. Patav. Constantinopoli allatorum, & quomodo arsenicum praeparatum ibidem in usum medicum adhibeatur, praeter ea quae extant in dissert. clariss. Jani Planci contrà vesicant.*

quem vulgò Receptarium vocant, anno 1622. typis editum, in quo vesicantibus componendis arsenicum & sublimatum adiungitur; quod tamen ad ampliorem salutaris scientiae gloriam in ultima eius libri editione sublatum est. At verò in venenorum laudes nimius fortasse est supralaudatus Friccius; dum salutarem medici characterem induens, eximius eo ipso tempore venenorum laudator, arsenico similes ac Kinae cortici vires tribuit, quae tamen & aliorum medicorum fuit sententia, & praestantissimum in eo febris, pestis, putredinum omnium remedium designat. Adeo cum fata volunt & venena iuvant!

Baglivii experimento didicimus cantharidum pulverem animalium venis infusum mortem inferre (1), admixtum educto hominis sanguini sanguinem figere, in tota superficie nigras vesiculas evehere, quae per se dissilientes atram limpham emiserint: longo dein tempore totus sanguis in nigram abiit, & livescentem veluti seri copiam. At immixtus puto & a reliqua substantia secreto sanguinis sero, extrema vasis occupavit pulvis, & colore purius serum naturam induit liquidiorem, neque facilè concrescentem. Ab ea Baglivii observatione differt quam maximè quod accuratis notat experimentis inlustris Bononiae Philosophus Joseph Verattus; nam a cantharidum pulvere (2) sanguinem rara seri secretione concrescere deprehendit; serum vero non liquidius fieri, ut Baglivio visum est, sed densius, & ad ignem subitò concrescens; quod & coetera vesicantium componentia acria, euphorbii succus, sinapi semen &c. praestiterunt. Vndè nullam in eo pulvere vim reperit dissolventem. In quo tamen adnotandum quod tentata in quie-

(1) *De usu & abusu vesicant.*
(2) *Comment. Acad. Bonon. Tom. 2. part. 2.*

quiescente fluido experimenta ad circulantem sanguinem traducenda sunt.

Hirudines. Si inest quidpiam in cantharidibus quod veneni naturam redoleat, at de hirudinibus non idem profecto sentiendum est. Eas primò, si non usu, scriptis saltem in medicina protulit methodicae sectae princeps Themison ille, per quem ridet Juvenalis Satira (1). Quod autem asseruerint aliqui (2) tricuspide, seu triangulari hirudinum aculeo nocentem in vulnus succum emitti, at ex illarum frequentissima mollioribus etiam corporis partibus adpositione, nullam aegris perniciem insurgere medicinam facientes observant quotidie. Sed esto noxius triangulari aculeo succus emanet, certum tamen est eo ipso momento, quo venenum emittitur, emisso veneno remedium succedere. Nam per subsequentem hirudinis suctionem è laceratis canalibus non contenti solum eliciuntur humores, sed & quidquid à morsu puncturâve animalis infusum est. Hinc non solum in veneni suspicionem adduci non possunt hirudines, quin & veneni potius tanquam remedia commendentur, & Psyllorum Marsorumque apud nos officio succedant. Ampliora in hanc sententiam occurrerent argumenta, si eorum praeceptis insisteremus, qui nullo hirudines aculeo cutem perforare crediderunt, sed vel solidâ quâdam tubâ (3), vel innumeris musculis, quibus interna gulae superficies obducitur, magnâ vi contractis cutem adeò violenter exsugere, ut in ea singularem tenuissimorum canalium excitet lacerationem. At verò quem ex Santorino suprà nominavimus tricuspidem vel triangularem aculeum, accurata in hirudini- [illegible] bus

(1) *Quot Themison aegros Autumno occiduit uno.*
(2) *Santorinus de haemorrhoidib. pag.* 451
(3) *Pauli Bocconii curiositat. Siciliae &c.*

bus observatio demonstrat. Ab extremo quippe interno ore triplum hirudo eicit instrumentum, quo tria imprimuntur vulnera in molli cute post tres quatuorve ab appositione dies manifesto conspicienda (1). Instrumentum hoc in extremo palato egregie describit Allou Cartusianus, ceu tres dentium semicirculos musculis tribus insistentium; iisdemque rotatorum, quibus cutem secent hirudines (2). Elegantissimam apud eosdem scriptores offendes organi descriptionem, quo dum hirudo sugit, adeoque in aere veluti suspenditur, incredibili vi sugendis corporibus adhaeret. Licet verò aliqui sint de hirudine Poupartii errores, tamen multa illi pro inlustrata hirudinum historia laus iure optimo concedenda est (3). Qua opportunitate plura in erudito autore deprehendes de hermaphrodito hirudinum sexu: penem scilicet eo in loco quo collum situm fuerat in interiori corpore per foramen quoddam ad eiusdem voluntatem reponi, & circa penem spatia conspici, in quibus fortasse deponitur foecundans humor, quo se ipsam multiplicat; quo documento confirmabitur historia locustae hermaphroditae (4), & Hombergii singulares in insecta observationes, ubi vermem sibi ipsi coniungi, patrisque simul matrisque muneri praesto esse demonstrat, & alterius Poupartiani operis veritas fiet evidentior (5),

quo

(1) *Morand Memoir. de l'Acad. R. pour l'année 1739. pag. 189. Dillenius in Ephemer. curios. nat. an. 1718.*

(2) *Ibidem & apud Reaumur Memoir des insect.*

(3) *Histoire Anatomique de la Sangsue par M. F. Poupart.*

(4) *Tom. V. Transact. Philosoph. Italicè versarum.*

(5) *Analyse des vaisseaux prolifiques du limaçon de jardin.*

quo limacem utriusque sexus officio fungi docet ovario simul & testiculo à natura instructum, & insignior celeberrimi Heisteri observatio, qui naturae notat opus in limace eo tempore quo in Venerem fertur, spiculum quoddam durum atque crustaceum efformat, quod deinde per se ipsum decidit (1). Neque ab hisce dissimiles sunt, ab Hombergianis praecipuè vermibus, polypi aquae dulcis, quos etiam paterno maternoque muneri inservire ostendit Trembleius (2), aliaque insecta plurima admirabilis viri Reaumur, aliorumque observatione ex se dissectisque partibus, non aliter ac plantae quaedam, novam vitam acquirentia; unde & ipsi intestinorum vermes, non contemnendâ quorumdam sententiâ, ea ipsa methodo perpetuam in animalium corpore suscitare familiam reputantur. Postremo quis hermaphrodito non hirudinum modò sed aliorum quoque animantium sexui fidem neget, qui naturali historiâ edoctus, noverit formicarum, apum &c. genus tribus diversis sexibus instructum? At nimis iam in hirudinum gratiam ab instituto divertimur.

Buprestis. Expositae cantharidum doctrinae inserendus quoque aliquo pacto est Buprestis, cui non dissimilem a cantharidibus salem causticum inesse cognovimus. Bubrostem vocat Barnabas Brissonius (3), Bubrestem & Duprestem Joh. Calvinus (4), quo potius Buprestem intelligit, cum ad literam D. nulla sit vox illa.

Vul-

(1) *Heister. de cochleis.*

(2) *Memoires pour servir à l' histoire d'un genre des polypes &c.*

(3) *De verborum, quae ad Jus pertinent, significatione. Lipsiae* 1721.

(4) *Lexicon Juridicum &c. Coloniae Allobrogum* 1734.

Vulpestrem Vegetius (1) Bublistem & Bustavarim alii. Celeberrimi apud Juridicos & Medicos veneni animal, de excitata nimirum boum peste non infrequenter in suspicionem adductum. Rarum sub Italo coelo animal, scarabaeo simillimum, quo à bovibus devorato (2) in furorem aguntur, intumescunt, moriuntur. Morsu puncturâve fortasse nocet violentius. Neque boves duntaxat, sed & animantia coetera, hominesque ipsos buprestem faucibus absorbentes eadem invadit lues (3) tanto viventium corporum periculo, ut id bestiolae propinantes capite, & poenâ legis Corneliae mulctatos afferat in Pandectis Budaeus. Qui, si non adeo perniciosam, aliquam tamen Bupresti noxiam inesse qualitatem consentiunt, eum a crimine illatae bovibus aliquando pestis absolvunt; quorum numero adscribendus est egregius bovillae pestis scriptor Jo. M. Lancisius, qui oblatum Pontifici supplicem ab Jurisconsulto libellum, in quo bovinam pestem Romanae ditionis imperium devastantem bupresti tribuendam putat, plurimis iisque validissimis diruit argumentis (4). Buprestis epidemicos morbos inferre crediti contemplatio ad eorum sententiam expendendam nos adduceret, qui atrocem quamcumque hominum animas absorbentem pestilentiam, ab infestis animantium quorumdam turbis exoriri putaverunt; cum tamen id generis veneni non naturâ in animantibus sed contagio comparetur, adeoque inter venena acquisita locum habeat, alterius Dissertationis nostrae partem constituet.

(1) *Veterinar. lib. 3. cap. 15.*

(2) *Alexand. ab Alexand. genial. dierum lib. 2. cap. x.*

(3) *Vegetius artis veterin. lib. 3. cap. 78. Jacob. Grevin. de venen. cap. 11.*

(4) *Lancisius de bovilla peste part. 3.*

Rubeda. Bufonis quoque, ſeu Rubedae; ignotum nomen non eſt in animalium illorum claſſe, quae veneno inſtructa perhibentur. Licet autem tantus ſit bufonis horror, ut alii in ipſa illius urina (1), alii in ſanguine, ſpuma, morſu, contactu (2), alii in totis carnibus cibo ſumptis venenum ineſſe docuerint, dubia tamen graviſſimis ſcriptoribus toxici huiuſce fides eſt, incerta cognitio. De infante loquitur tamen Redius (3) qui lapides in bufonem eiciens contuſi animalis ſuccò reſiliente in labris ſingulari in iis tumore affectus eſt. Neque tamen idcirco veneficos inluſtris autor vocat bufones: cui & conſentit Valliſnerius, qui ex comeſo bufone labra linguam gulam exulcerari docet. At diversè res ſe habere poteſt infusâ per venas bufonis ſalivâ, aliove liquido. Nam licet dentibus bufo, ut aiunt, deſtituatur, tamen gingivarum duritie, & inaequalitate ſalivalem ſuccum ſub cute inicit, non aliter ac humani etiam vermes Raii teſtimonio (4) caruncculis quibusdam dentiformibus tunicas lacerant inteſtinorum. Quod autem de maximo ex irritato animali prodeuntis ſalivae alteriuſve liquidi toxico aſſertum eſt (5), id quoque apud neotericos diligenti obſervatione celebres nullam habuit fidem. Vt ergò vel in ipſa Phyſicae hiſtoria, in experientia ipſa dubitationi locus aliquis perpetuo relinquatur, doctiſſimorum hominum exempla paſſim occurrunt, qui herbas, ſalviam praecipue, quam amat maxime bufo, illotam comeſam lethalem fuiſſe aſſeverant, ſub qua deinde bufones inventi, qui urinâ ſuccove quocumque

(1) *Joel Oper. medic.*
(2) *Foreſt. Obſerv. medic.*
(3) *Philoſoph. Tranſact. abrig. Tom.* 2.
(4) *Lib. de inſectis.*
(5) *Agricola de animal. ſub terra latentib.*

que illas, aut spumâ infecerant (1). Hinc rutam bufonibus inimicam, propè salviam, ne sub ea lateant, disponere consueverunt hortorum cultores. Quin aerem ipsum. in quo bufones multi vixerint, pulmonibus infensum profert Valentinus (2). Quodque omninò singulare est gonorrheam ab ipsius veneno exoriri docet Ionstonus (3). Quidquid vero illud sit, tantus fuit semper bufonis horror, ut nulla alia fortasse de causa quam a diffusa hac in vulgus opinione factum fuerit ut Joh. Boccaccius, cuius ore Etruscae loqui Gratiae consueverunt, luctuosam amantium duorum sortem exponat, qui confricatis salvia, sub qua lateret bufo, dentibus, uni ambo eidemque fato cesserunt (4). Postquam enim lepidissimi huiusce scripturis fabulas ignotâ olim historiae luce conlustravit Mannius noster, cuius elegantes typos propria exercet scientia, & fabulae huiusce veritas naturalibus satis superque non consonat documentis, vel quidpiam in ea diversitatis inesse suspicandum est, vel plurimum vulgò receptae opinionis (5).

Singulare est quod de genere quodam bufonis aquatici foeminae notat Albertus Seba (6), quod scilicet

(1) *Rondelet. de piscib. Schenkius Observ. medic. lib. VII. de rubedarum seu bufon. virulentia, aliique plures.*

(2) *In Pandectis Medico-legal.*

(3) *De quadrupedib. pag.* 132. *ea est & Nicandri opinio in Alex.*

(4) *Decameron. di M. Gio. Boccaccio giorn.* 4. *nov.* 7.

(5) *V. Ist. del Decamer. del Boccac. stampata dal Sig. Manni in Firenze* 1742. *cap.* 40. *pag.* 294. *ibi, il parere sopra questa novella del Sig. Dottore Gio. Targioni.*

(6) *Locuplet. rer. natur. thesaur. Tom. I.*

licet prolis suae generationem raro exemplo in cute dorsoque componat, nullusque maris semini pateat aditus quam per dorsum, quo peculiaribus poris pellem inter & periostium inferatur. Neque singulare minus est quod de bufone vivo arbori per annos plures incluso duplex exhibet monumentum Regia scientiarum Academia (1). Constat ex primo bufonem in ulmo diuturno tempore viventem extitisse, nullo prorsus aditu per exteriorem arboris corticem patefacto. Ex secundo bufonem sine externo aere ciboque per 80. & 100. annos media in quercu in secretiore trunci parte latuisse, nullo uspiam patente exitu ingressu nullo. Quae quidem de longaeva bufonum vita nos admonerent. Veneficos maximè describit bufones supralaudatus Seba (2), cumque gravissimos scriptores plurimos sententiae suae fautores adducat (3), qui & multa ex iis venena componi doceant, hinc de quorumdam saltem bufonum toxico dubitandum relinquit.

Sanguis animalium quorumdam.

Scarabeorum quoque species quasdam grillos, millepedes, lacertas nihil tale promerentes, aliaque animalcula tanquam venefica nonnulli dubiâ licet accusatione infecerunt. Sic & foetidorum cimicum sanguinem venis infusum febrem facere docet Horstius (4), exemplo hominum post balneum ità scarificatorum, ut cimicum sanguinem incisis venulis absorberent. Quod tamen si in dubium revocare voluerimus, animadvertendum est quod supra de illorum opi-

(1) *Hist. de l' Ac. R. pour l' année* 1719. *&* 1731. *pag.* 37.

(2) *Tom.* 2. *pag.* 294.

(3) *Quos vide apud Rieger Introduct. ad notit. rerum natural. Tom.* 2. 298.

(4) *Epist. medic. lib.* 2. *sect.* 6.

opinione sensimus, qui ex hirudinis, & animalium sanguinem sugentium morsu noxium humoribus affundi liquidum censuerunt. Quid quod &, quamvis de innoxio veneficorum animalium sanguine dubitare possimus, non in eo tamen potissimum, sed in liquido quopiam a sanguine ipso secreto veneni cuiuscumque vim inesse suprà demonstravimus: unde toxici cuiuspiam admixti, nisi potius indigestae molis vi, eos morti succubuisse censendum est, qui epoto taurino caprinove sanguine mortem sibi contulisse memorantur Psammenitus, Themistocles, Coriolanus.

Sed elegantiae, decorisque plenum muliebrem sexum aequissimo mihi beneficio devincire suadet opportunitas, & hoc loci instituenda menstrui sanguinis apologia. Nam quae tandem in terrestri corpore tam perniciosa vis, quae cum iis comparetur, quorum autor accusatur sanguis ille, quo cuncti primum enutrimur atque coalescimus? Eo multa acescere, steriles fieri fruges, mori insita, exuri hortorum germina fructusque, speculorum eborisque lucem dissipari, metalla rubigine corripi, in rabiem agi canes, aliaque huiusmodi cum Plinio (1) plures asseruerunt. Quin & adiungitur damnis hisce Lucretius, Philosophica poesi celebratissimus, qui eius biographorum testimonio (2) uxore menstruum propinante, quo constantem servaret, de qua illa dubitabat, coniugii fidem, in amentiam lapsus, violentas sibi inicit manus. Impudenter quippe more suo Paracelsus, artificialis homunculi phanaticus pater, a foemineo semine menstruis mixto (quae venena vocat omnium ma-

---

(1) *Hist. Nat. lib. 7. cap. 1.*

(2) *Lucret. de rer. nat. &c. cum comment. Dion. Lambin. Lutetiae 1670. ibique eius vitam Operi praefixam.*

maxima) originem deducit pulicum, aranearum, omniumque fermè insectorum (1). At quae in menstruum sanguinem referuntur tam gravis momenti damna, a Philosophis licet asserta, vel nullam apud ipsos integram habuerunt fidem, vel in vulgares animos morali potius quam physico documento diffusa sunt, quo mulierum decori ac puritati consultum foret. Quot enim apud gentes plurimas, Orientales maximè, impura sunt, & noxiarum rerum titulis inserta, quae tamen aut publicae duntaxat valetudini, aut honestae civilique puritati opponuntur (2)? At menstrui humoris innocentiam quotidiana confirmat observatio, & in atretis, clausumve habentibus uteri orificium, diutius impunè detenta eiusdem sarcina (3); unde non exiguam facit admirationem singularis opinio, quae variolarum necessitatem a menstruo sanguine deduxit, & notam semper causam morbo non semper noto conciliavit.

Quid ergo opponatur autoritati gravissimorum hominum, qui veneficum sanguinis huiusce vitium adductis comprobarunt exemplis? Quid de Hottensotis foeminis, quarum fervida menstrua putredinem facilè concipiant (4)? Quid de acri illo sero, cuius effluxus mulierum carnes vesicantium instar inflammavit atque corrosit (5)? Quid de noxio menstruatarum halitu (6)? Quid de squamis a cute separa- tis?

(1) *Lib. de pestilitate.*

(2) *Consule de hac re elegantiores interpretes in Levitic. cap. XV.*

(3) *Benevoli Differtaz. ed Osservaz. osservaz.* 1. *pag.* 79.

(4) *Tavernier Voyag. lib.* II. *cap.* 27.

(5) *Joh. Van-Hoorn mirab. omnip. circa gener.*

(6) *Verbeien supplem. pag.* 98.

tis (1)? Quid de reliquis, iisque pluribus in hanc rem historiis (2)? Quid demum de eorum sententia, qui ab humore illo desumi potuisse crediderunt importunae luis exordium (3), quae Veneream saepe hilaritatem morbi societate & dolore deturpat, eamque peperit in nonnullis dubitationem, mulierum ne merito plures vitae homines an morti consecrentur (4)? Hisce omnibus reponi potest, vel exaggeratum quidpiam inesse aliquibus quae in menstrua exponuntur historiis, vel vitium humori illi praeter consuetudinem aliquando adcessisse, vel regionum quarumdam hanc esse indolem, cum coeteroquin nec experimento neque ratione comprobetur quo nam pacto fiat ut in uteri potius arteriis quam alibi perpetuo sanguis vitio laborare possit, & qui foeminae ipsius varias partes contactu laedit suo, utero humor innoxius adhaereat.

Pisces.

Iam ergò iis magna ex parte terrae partibus philosophica inspectione peragratis, quae nocentes veneno belluas enutriunt, eiusdem indolis & nonnullas in amplissima aquarum dimensione deprehendemus: inter quas principem sibi locum vindicat torpedo, manibus brachiisque tangentium, quoad ipsa vivit tractaturque, stuporem inducens; nam mortuae vel morientis, quidquid in contrarium plerique sentiant, nulla vis est. Neque vero stuporis ille sensus (illi non dissimilis qui a violenta duri corporis collisione fit) per totum

(1) *Charleton de catameniis.*

(2) *V. Acta Physico-Med. Acad. Caesareo-Leopold. Vol.* 1. *in Physiolog.* 143.

(3) *Astruc de Morb. Vener.*

(4) *V. elegans poema Gallicum, cui tit. Les trois nouvelles de Cupidon & d'Atropos par M. le Maire.*

totum corpus diffunditur, sed vel ad cubitum usque, uti pluries expertus est Lorenzinius, qui accuratam piscis illius exhibet anatomiam (1), vel ad totam brachii longitudinem, uti Redius testatur. Emissione corpusculorum torpedinem id agere putarunt Peraultius, Redius, Lorenzinius. Borellius agitatione mechanica, vel tremore corporis sui: quem refellit observatio torpedinis immotae dum contrectatur. Non ergo ex universo torpedinis corpore vis illa proficiscitur, sed a duobus falcatis musculis magnam pectoris dorsique partem obducentibus, & vi contractiva incredibili instructis. Quin & praedici quodammodò potest actio torpedinis, imminensque contrectanti torporis sensus, dum concavam primo reddit dorsi superficiem naturali formâ paulisper convexam. Ex qua concavae figurae constitutione elevantur ad latera, & validiores fiunt promptioresque falcati musculi. Philosophicas hac de re curas omnes implevit Reaumurius, qui & elegantia exhibuit experimenta, quibus instrueremur torpedinis vires per solida quaepiam progredi viventi corpori interposita, per fluida dissipari, animantia nonnulla repetitâ torpedinis actione interire &c. Postremò adnotandum est quod asserit Fernelius (2), narcoticum reddi oleum in quo vivens torpedo extincta fuerit. Quod si veritati experimentoque consonet, aliquid ergò a viva torpedine exhalari dicendum est vi stupefaciente praeditum, & falcatorum musculorum viribus adiungendum. Cum tamen nec

---

(1) *Lorenzini descrizione della Torpedine*. *V. etiam quam multa profert, & elegantissima, de torpedine Sinus Persici Kaempherus amoenit. exot. fascic. III.*, *qui eam, retento ab homine halitu, impunè contrectari notat*.

(2) *Method. medendi lib.* VI. *cap.* 5.

hec mortem nec nisi brevem morbum inferat torpedo, vix inter animalia venefica recensenda est. Maximam, stridulam, foetentemque torpedinem peculiari corpore instructam offendes in Academiae Parisiensis historia (1). Coeterum quae de torpedine admirationem peperit proprietas, simile quidpiam in animalibus nonnullis exhibet, de quibus tamen nulla nobis parta est admiratio: nam & histrices, & simiae quaedam &c., si contrectentur, cutim & corpus excutiunt, contremiscunt &c.

Vehementiorem stuporis actionem praesefert piscis ille in Cayenna frequens ampliori anguillae similis, quem si non digito solum, sed vel extremo baculo contrectaveris, non de torpente duntaxat sed & immoto ferè brachio vicinisque partibus querelam facies, quin & occupatum singulari deliquio corpus senties, quo delabaris facilè ni primo syncopis insperatae sensu terrae prostratus inhaereas. Barbararum gentium id est de eo pisce testimonium, quod nimirum pisces quosdam caudae ictibus malè excipiat, torpefaciat, devoret (2). Ex quo novum adcedat argumentum sententiae illi, quam alibi produximus, noxias nempè vires animalibus quibusdam, venenumque ipsum hac de causa insitum fuisse, necessitatibus ut consulerent suis.

Infensiora sunt quae narrat symptomata Labatius de Americano pisce, quam Galeram vocat (3). In maris superficie piscis ille non infrequenter observatur diaphanae spumae aura plenae massam repraesentans, aut vesicam variis pictam coloribus. Corpore

 siqui-

(1) *Hist. de l'Ac. R. pour l'année* 1729. *pag.* 8.
(2) *Memoir. de l'Ac. R. du* 1666. *jusqu' au* 1699. *Tom. VII. part. I. pag.* 325.
(3) *P. Labat. Voyag. de l'Amerique.*

ſiquidem conſtat fermè cartilagineo, flaccidâque pelle aerem abſorbente, quo facilius aquis innatet. Veneno eſt adeò cauſtico ſubtilique, ut tactam animalium carnem calore ipſo ac dolore opprimat, quo a ferventi oleo afficitur. Sole ad horizontem propius adcedente amplius fit doloris incrementum, quod ferè nullum eſt ſole ſub orizontem divergente. Haec Labatius.

Silentio involvimus leporem marinum pulmonibus infenſum, & ſolidiſſimo telo venefico in ſuperiori caudae parte inſtructam paſtinacam, alteramque ex aequorea familia virulentam beſtiam draconem marinum piſcem, licet alimenti uſu minimè pernicioſum, ſcorpiumque idem cum terreſtri nomen ſortitum, quod ut aculeo terreſtris, ita hic ſpinis, quibus in tergo capiteque refertus eſt, venenum vulnerando infigere dicatur (1). Quid enim de barbi piſcis ovis dicam, quae determinatâ quapiam anni tempeſtate comeſa periculoſas ſupra & infra pariunt purgationes?

Veneni animalium remedia.

Quod huc uſque perterritis mortalium oculis exhibuimus veneficorum animalium triſte ſpectaculum, ſua iam remedia deſiderat quibus vel peſtis illa, qua fieri poteſt conditione, ſufferatur, vel aliqua ſaltem ex parte ſublevetur. Quae venefico morſui prodeſſe cenſentur medicamenta omnia uno communique nomine theriaca nuncupantur. Quae vox ad eam deinde traducta eſt ex multiplici pharmacorum genere compoſitionem, quam Andromachus aliique, & variae variarum gentium exhibent pharmacopoeae. Id autem nominis profluit à Graeco θηρίον, hoc eſt animal, vel quod viperae carnes eo remedii genere continentur, vel quod contrà viperam praecipuè aliaque animantia ſingularis eſſe uſus perhibetur. Quem-

(1) *Jonſton. de piſcib. art.* XIV, *pag.* 49.

Quemcumque vero praestent usum, eum certè omnem praestant actione cardiaca, qua vim vitae seu cordis & arteriarum vires excitant, adeoque non in venenum ipsum directè agendo, sed expulsionem adiuvando. Nec dissimile est Mithridatium, luxuriosa illa plurium pharmacorum turba, per quam in uno stomaco medica tot gentium dona compelluntur, quaeque inventoris sui regio nomine gloriosa, & ad evertendas toxici cuiuscumque vires tam facilè iactata, simplicem in ortu suo praetulit apparatum ex ruta nucibus sale ficubus, uti attonitus observavit (1) Pompeius, direptâ Mithridatis militari sarcinâ, tam pauca viliaque tantis usibus admiratus remedia. Neque enim sermonem hic instituimus de peculiari illa, qua Mithridates utebatur, theriaca ex pharmacis longè pluribus constituta (2).

Scarificatio.

At vero ii nos sumus, qui nonnisi immani barbaroque promptioris medicinae genere pestem hanc evitari posse censeamus. Vinctâ igitur, si fieri potest, arctissime, non ita tamen ut torpeat, supra vulnus infectâ parte, profundae cutis incisiones scalpello instituendae sunt, sanguisque detrhaendus quo ingresso venulas veneno exitus aperiatur. Quo facto aeger ad tempus quodpiam Chirurgico praecepto patere vulnus sinat. Qui per incisionem ingresso venulas veneno exitus aperitur, promptae quoque validaeque suctionis ope aperiri potest, patente praesertim multo vulnere, vel urgente morbi velocissimi necessitate, qua integrum infirmo non sit praesens experiri Chirurgiae subsidium. Neque tamen suctioni adeò tribuendum, ut exinde secura demorsis vitae spes affulgeat, nisi quod nullum homini tam prompto morbo

Suctio.

L 2 labo-

(1) *Ex Sereno Samonico.*
(2) *Gal. lib. 2. de antidot.*

laboranti promptius occurrat remedium, quod sane maximi momenti est, quodque ipse per se facile & subito exequatur, tutiorique post illud effectu instituti possint altae cutis incisiones. Salubria scilicet apud veteres psyllorum officia tanti aliquando non fuerunt, ut iis ipsis prodessent qui ostentationis gratiâ, vel ad conciliandum arti suae pretium mordentem viperam lacessibant, & scientiam illi possidebant omnibus communem facilemque, ut cum Celso loquar, vel potius audaciam usu ipso confirmatam. Neque nonnisi placidis Cleopatrae Manibus illudendi studio ab Augusto factum est ut extinctae Principis vulnus à Marsis Psyllisque sugeretur (1). Liberalem hanc sugentium familiam exaggeratae autoritatis titulo credula cohonestavit antiquitas, quae venenum eorum hominum contactu salivâque tolli, quin & odorem quemdam ipsis insitum veneno hebetando aptissimum aliaque plura venditavit (2), non minori certè risu excipienda, ac magica illa, neque tamen vetita, divina vis qua ὀφιογένων horum turbam serpentes impune pertractasse docet Anselmus Dandinus Cesenas (3). Cumque ingens perpetuo fraudis pretium ususque fuerit, hinc ad nostram usque aetatem Psylli Marsique reviviscunt, tenuique gazae vulgi insipientis illudunt. Nimirum ea ipsa studia atque exercitia apud Indos (4), Nigritas (5), aliosque (6) sunt frequentissima. Quod si & eâ qua decet conditione institutum

---

(1) *Ex Svetonio & Paulo Orosio.*

(2) *Dissert. par M. l'Abbé Souchay sur les Psylles Tom.* VII. *Acad. Royal. Inscript. Paris. pag.* 273.

(3) *De suspectis de haeresi. Romae* 1703.

(4) *Kaempher. amoenit. exot. fascic.* 3. *observ.* 9.

(5) *Spitillus in collectaneis.*

(6) *Texeira lib.* 1. *Hist. Persic. cap.* 29.

tum Psylli Marsique munus sordidum alicui aut non satis tutum videatur, sciat ille & similia ex chirurgico fonte obtineri posse per siphones, aliave corpora liquores sugentia vulnerumque sordes expurgantia (1). Neque dissimile quidpiam praestant, minori licet efficacia, lapides illi serpentini dicti, cobrasque qui aridam superficiem porosamque texturam ostentantes, manifestam exinde eorum veluti suctricem vim Philosophicis oculis offerunt inspiciendam, cum humidis facile carnibus adhaereant, & externum liquidum absorbeant. Atque hinc fortasse derivatur quod tam diversa de illorum facultate referantur experimenta, cum nullam illi fidem offenderint apud Redium, & Charasium &c. plurimam apud Boylium, Baglivum, aliosque. Nam ubi de minima veneni mole, humido vulneri superficietenus inclusa, & lapide protinus admoto res est, fortasse non inutilem praestant operam, secus verò nullam (2). Quin & nonnullis corporibus, quae an huc usque nota sint igno-

Suctioni analoga.

---

(1) *V. l' Art de succer les playes sans se servir de la bouche d' un homme par M. Anel. à Amsterdam* 1707.

(2) *Quam in rebus hisce asserendis negandisve tanta esse debeat prudens Philosophia, docet historia Kaempheri de lapide viperino amoenit. exotic. fascic. III. ibi* „ Nutrix quaedam in Choromandelo viperinum lapidem venefico morsui adponit, quo decidente cum nec lapis alius adesset, neque lac quo elueretur, lapidi ex uberibus immulsit suis: papilla confestim dolere, rubere, intumescere, inflammari. Vix diebus decem a morbo libera fuit: papillam vero habebat aliquantulum ab alumno exulceratam „. *Ex quo manifestum est tumidum veneno, quod suxerit, lapidem illum fuisse.*

ignoramus, inesse certè potest magnetica in virus attractio, uti notat Boheraavius de venenatae bestiae carnibus, de lapide cerastis, &c. (1) quae tamen plurimum accuratae mentis desiderant experimentum. Postremò adnotandum est quod in vivis animantibus summa requiritur suctionis vis ut profundè latentes infecti liquidi partes ad superficiem vocentur, nullusque reddatur obex resistentiarum, quae ex tenuitate, numero, inflexione, elatere, soliditate, pressione canalium humorumque derivantur. Quod evidentius adhuc ostendet examen illarum, quae homini insunt, suctionis virium, quaeque tanti non sunt ut obstacula diruant superius recensita. Praestat itaque ut securiori methodo suctionis effectus experiamur: cui usui primum sibi locum vindicant hirudines, impudicum illud haemorhoidum Sanctorino teste remedium. Quamvis autem & earum suctio delendo, consumendoque vulneris toxico satis aliquando non sit, nihil tamen veneni iis inesse, ut aliqui dubitarunt, nihilque ex illarum actione pertimescendum supra demonstravimus.

Combustio. Quod si vel temporis distantiâ, vel toxici quantitate, vel partis infectae situ, vel aliâ quacumque morbi observatione neque adhuc satis ab incisione suctioneve cauti esse videamur, tum ad ampliora artis praesidia confugiendum est, & infecta pars citius comburenda ne sincera inficiantur: quod caustico ex ardente ferro comparari facilè potest. Quae omnium profecto animos cognitio pervasit, cum vulnerum a venefico animali partorum combustio frequens & apud Indos esse memoretur. De homine loquitur Claytonus (2) qui demorsâ a serpente caudisono corporis parte funibus devinctâ, & ardenti carbone confricatâ

(1) *Vbi de antidotis.*

(2) *An account of Virginia by M. Clayton.*

fricatâ, nullo exinde morbi incomodo pressus est. Quo etiam referenda est efficacia remedii apud eas gentes in usu frequenter adhibiti, quarum venatores lethali animalium morsu perculsi, pyrium pulverem in ipso vulnere protinus infusum accedere perhibentur (1). Quae agendi methodus eorum diruit opinionem, quorum sententiâ vulgatum est pyrii pulveris accensione veneficam in vulneribus qualitatem suscitari, proindeque à medicis aliquid praeter vim percussionis & lacerationis considerandum esse in vulneribus ab explosione ortis quorumcumque instrumentorum plumbeos vel cuiuslibet metalli globos vi pyrii pulveris evomentium (2). Qui sint mechanici combustionis effectus, quae incomoda fusius exponemus ubi de hydrophobia sermo erit. Sed immanioris quoque medicinae generi succumbat aeger necesse est, si vigente morbo producta toxici damna de infectis etiam vicinis partibus timorem incusserint. Rebus quippè ita se habentibus amputanda pars est, corporique universo salus quocumque demum pacto comparanda. *Amputatio*.

Hactenus immaniora certè, tutiora tamen exhibuimus veneficae pestis medicamenta; at eâ iam tempestate vivimus qua difficillimo morbo facilis medicina omnium linguas librosque complevit. Oleum ea essa dicitur, de quo plura in Anglicanis Transactionibus passim offendes: etsi ab aliqua fraudis nota eos non absolverem, qui tentatis primò tum in proprio tum in animalium corpore coram Regia Societate *Oleum*.

(1) *Blondel in Hist. Acad. R. Paris 1698.*

(2) *Ea est Plazzonis Patavini Medici sententia ex cuius latino in hanc rem libro multa hausit autor Gallus Petrus Dailly*, *Traitè des playes faites par les armes à feu.*

tate experimentis, viperarum morſus, & inſurgentes exindè effectus, & ipſum demorſae partis dolorem tumoremque ſimplicis olei frictione compeſcebant (1), cum eam quam ſupra indicavimus dubitationem excitarit alia, quae in iisdem Regiae Societatis Actis occurrit hiſtoria (2), qua plurima referuntur ex morſu viperae damna, oleo nihil prorſus conferente, exindeque prudens adducitur ſuſpicio de illorum fraude qui ea in ſe ipſis impune tentaverant. Hinc nulla eſt quae de nimia in hanc rem Londinenſium ſapientum fide a quibusdam iactatur cenſura. Quid quod ſatis adhuc non conſtat quanta ſit olei contra belluarum toxicum efficacia. Primo enim manifeſtis, iiſque plurimis, experimentis evincitur veneficum eorumdem ſuccum oleo admixtum vires ſuas magna ex parte vel prorſus amittere. Lege ſis quae in huiuſce diſputationis gratiam ſapienter expertus eſt doctiſſimus vir Joh. Gentilius (3). Secundo experimentis pluries repetitis & illuſtrium medicorum autoritate (multi licet in contrarium ſentiant) oleo uncta vulnera innoxia fuerunt (4). At ingenti adhuc dubitationi ſuccumbit hiſtorica licet in hac re veritas, ſubitque periculum anceps olei gloria, ſi attente perpendantur experimenta omninò multa, eaque ſummâ diligentiâ criticoque prorſus oculo ab accu-

---

(1) *Of the viper catchers &c. & an account of experiments made before ſeveral Members of R. Society &c. num.* 443. *phil. tranſact.*

(2) *Num.* 444. *pag.* 394.

(3) *Annotaz. del Sig. Dott. Gio. Gentili alla lettera Filoſofica ſopra il commercio degl' olii &c. pag.* 68. & 76.

(4) *Aller in Not. Boheraave num.* 425. *pag.* 17. *Bradley works of nature ch.* VI. *&c.*

accuratis tentata Philosophis Hunauldio & Geoffroio (1). Nimirum quot in animantibus de oleo facile triumphavit viperae toxicum? Quin & quanti momenti sunt, post experimenta ipsa, ad inutilem olei vim confirmandam argumenta, quae in medium proferunt illustres Academici? Quam de nulla per olei unionem veneni diminutione lubet adhuc suspicari!

Alia quae iactantur remedia.

Nulli vero tam subitam facilemque venefico morsui medicinam praestiterunt, quam qui incredibiles ea in re salivae usus commendarunt (2). Quis autem crederet tanto ubique affluentem scepticismo Lucretium, tam seriò hominis salivam demoliendo venefici animalis corpori consecrare (3)? Quod ieiunam multorum hominum salivam 15. dierum spatio super haec animalia consumpsit, Redio experimentum tentante, qui ex ea viperas reviviscere non sine risu percepit. Suspecta etiam sunt tot remediorum elogia, rutae ex. g. quae in quocumque animalium morsu proponitur (4), & quae de lapide serpentino iactantur contra cuiuscumque animalis venenum miracula, ut de altero eiusdem efficaciae lapide sileam, quem describit Tavernierus, quique in serpentis cuiusdam veluti cucullo posteriorem capitis collique partem tegente reperitur (5). Nullus tamen lapidi serpentino

M famam

(1) *Memoir. de l'Acad. R. pour l'an.* 1737.

(2) *Martin. Gurisb consider. Physico-medico-forens. de saliva humana. Lipsiae* 1729. *&c. aliique*

(3) *Serpens hominis contacta saliva disperit, a sese mandendo conficit ipsa. Lucret. lib. IV.*

(4) *La Medecine & la Chirurgie des pauvres. à Paris* 1741.

(5) *Le serpent au chaperon. Voyag. de Tavernier Tom. II. Kaempher. amoenit. exot.*

famam tantam conciliavit, ac illustris Angliae Philosophus Robertus Boyle, qui occultarum qualitatum, & Orientalium traditionum potentiae maximè infensus, lapidis illius usu demorsos plus quam 60. morti sustulisse testatur (1). Quid autem serpentinus, aliique lapides eiusmodi possint sibi verosimillimè polliceri, ex superius dictis constat, ubi de vi suctionis & psyllorum officio disseruimus. Huiusmodi etiam sunt quae de terra quadam alba Melitensi, vulgò dictà Gratia S. Pauli, contra viperas illas decantantur, ex quarum genere una D. Paulum exindè illaesum percussit (2), quaeque de planta Assazoe refert miracula Jobus Ludolphus (3), quae funesta serpentum & viperarum venena destruant, hominemque eius arboris radices absorbentem de venenati cuiuslibet animalis ictibus invictum reddat atque triumphantem. Facile quoque antidoton tot serpentum diversorum monstris alienae relationis autoritate protulit Parisiensis Academia (4) radicem Yabacani, quâ si anguium palato illam offeras pereunt velocissimè. Quin & conspersas radice illa manus pedesve, aut foetidum os evitat anguis, vel in stuporem incidit quo facilè succumbat. Quid autem de celeberrima illa vel herbula, vel animalculo, mungos addendum est, cui tanta in hac re magni nominis scriptores con-

(1) *Usefulness of experimental Philosophy.*

(2) *Vallisnieri Lett. al Rev. D. Ignazio Giorgi &c.*

(3) *In Hist. Aethiopica seu descriptione Regni Habessinorum quod vulgò male Presbyteri Joan. vocatur. Francof.* 1681.

(4) *Dans les Isles des sauvages la racine Yabacani en François Apinel. Hist. de l'Ac. R. an.* 1724. *pag.* 19.

concesserunt (1)? Praetereo contusas animalium illorum, quae morbum effecerunt, carnes vulneri adpositas, aut educta chymice ex illorum corpore non obscuri nominis medicamenta, ut ex. g. volatile viperarum sal, quod summis extollunt laudibus Medici toto orbe spectatissimi, quoque Charasius ictericum ex morsu viperae mortis periculo subduxerit.

Quod si quaerat a me quispiam quae in profligandis venefici animalis effectibus potior adscribenda laus sit, depromptis ne a vegetabili, an minerali, aut animalium regno medicamentis, sciat is me nova semper & huc usque ignota desiderantem nonnisi in minerali regno tutiora & prima veneficae luis praesidia reperire. Ferro nimirum opus est quo affecta pars vel incidatur, vel comburatur, vel & amputetur. Quo peracto coetera omnia utilitate non vacant sua. Si quis autem tam exiguam in tot remediis fidem nostram admiratur, sciat is Philosophiae partem principem prudenti dubitatione contineri.

DE VENENO ANIMALIVM ACQVISITO PARS II.

Quae de venenis huc usque protulimus non ad aliam quam ad illam animantium classem referenda sunt, quae mechanica proprii corporis constitutione venenum natura insitum vel ab ortu ipso susceperunt. Jam verò & eorum classis occurrit, quae innoxiam nacta corporis conditionem, novâ causarum quarumdam opportunitate, funesta inferendae mortis autoritate, nocendique vi animantium nemini concedunt. Primam hanc & necessariam, cum de veneno animalium sermo est, divisionem esse censuimus, tum causae efficientis, tum effectuum novitate & diversitate, tum incostantis neque definitae virûs periodi, tum

(1) *Michael. Frideric. Lockneri lib. cui tit. mungos animalculum & radix &c. Aller in Boheraav. Prolegomen. pag. 5.*

tum quod ad hominem ipsum hac una ratione pertinere possit, neque ut naturale toxicum impunè primo in alia transferenti corpori adhaereat. Veneni acquisiti nomine intelligimus vim noxiam in animali sano, vel interioris, vel exterioris causae origine de novo insurgentem, animali ipsi funestam, & in aliis contactu, morsu, halitu &c. immensa prorsus serie, iisdemque conditionibus diffundendam.

Rabies canina Primò igitur quis canem, domesticum animal, nobisque vel fidei, vel servitii, vel deliciarum nomine suavissimum, in furorem actum sine animi terrore non intueatur? Domi tuae (1) tibi comparat insidias natura vel ab iis quae propriis alere ipse digitis gaudes: canes agit in rabiem, & qui tui corporis custodes esse debuerant animam adimunt. Quanquam non canes duntaxat, sed omnia fere animantium genera, rarius tamen, eo morbo occupari cognovimus. Nonnè enim ex mustelae morsu fato cessit Locrensis Aristides (2)? Nonnè singularia rabidae lupae in Gallico municipio vigent adhuc monumenta (3)? Nonnè à Lutrâ morsa mulier post dies decem & octo febri acuta, omnibusque pleuritidis indiciis perculsa, deindè & hydrophobia, undecimo a morbo die sublata est (4)? Nonne demum homines ipsi sine ullo animalis morsu funestam in se ipsis rabiem experti sunt (5)? Vnde non oscitanter à Celso assertum est omnis ferae morsum habere quoddam virus, praesertim

---

(1) *Scaliger. exercit.* 86.

(2) *Joh. Linder de venen. exercit. ex Aeliano var. histor. lib.* 14. *cap.* 4.

(3) *Traitè de la rage &c. par Jean Ravelly a Paris* 1696.

(4) *Acad. nat. curios. Tom.* 3. *observ.* 2.

(5) *V. inferius.*

sertim si irritata sit (1): quod constabit exemplis inferius adducendis. Hinc admirationem facit Aristoteles, qui animantia omnia a cane morsa in rabiem ferri docet, homine excepto (2); nisi fortasse scriptorum vitio id adscribendum est; vel, ut Mercuriali visum est (3), putandum nullos reverâ homines rabidos adhuc innotuisse Aristotelis aevo, qui vixit saeculis ante Asclepiadem duobus. Galenum verò cum Aristotele consensisse eo singularius est, qui *brutorum nulli rabiem supervenire, cani soli accidere* docuerit (4). Vnde in detorquendo Galeni sensu, tam luculenter expresso, ridiculam scriptores plurimi disputationem inierunt.

Quâ primum aetate in hoc orbe terrarum canina rabies sui timorem incusserit, in historiâ Medica controversiam facit. Licet enim Plutarchi, aliorumque sententia, Homero ignota fuerit, tamen suspecta res est, si eius vocis vis consideretur, quam adhibet Homerus (5), dum furentem Hectorem describit, & dum (6) λυσσώδης a Neptuno Hector appellatur (7). sed de hoc suum esto unicuique iudicium. Nam is ego non sum qui omnia poetae illi coeteroquin spectatissimo perspecta assertaque fuisse contendam. Quod si de *Morbi epoca.*

(1) *Cels. lib.* v. *cap.* 28.
(2) *Hist. animal. lib.* 8. *cap.* 22.
(3) *Mercur. variar. lect.*
(4) *De loc. affect. lib.* 6. *cap.* 5.
(5) *Iliad. lib. IX.*
(6) *Lib. XIII.*
(7) *Ea vox est* λύσσα *qua Araeteus, Aristoteles, Galen., Dioscorid., aliique omnes caninam rabiem designant. Vide quae pro hac sententia adducit argumenta clariss. Loganius Transact. Philosophic. Tom. XXXIX.*

si de quo loquimur morbus ab Homerica illa voce non indicatur, neque indicatur sanè ab ea qua Hydrophobos expressisse (1) quidam censuerunt (2), dum homines quosdam febre, vel phrenitide correptos aquam rarius ingurgitantes βραχυπότας appellat: qua voce non potandae aquae difficultas, sed minor frequentia designatur. Satius ergo est morbos inter antiquiores rabiem collocare, neque Plutarco (3), aut Sbaralaeae (4) consentire qui sub Asclepiade hydrophobiam primò visam docuerunt (5). Ea de re cum quidam Logicorum, ut ipse ait, contenderent, longam sibi ipsi profert disputationem C. Aurelianus; an scilicet novus, eo quo viveret saeculo, morbus esset hydrophobia. Cumque antiquiorem statuat morbi epocam, tamen eius sententiae fautorum argumentis nullo modo se commoveri profitetur.

Morbi historia. Multa sunt, variaque, aliquando & paucissima, quae morbum hunc insequuntur symptomata. Historica & mascula Graecorum medicina, diversa quantum ab ea, quam recentiores aliqui iactant, speculativa & pensili (6), caninam rabiem vivis adeò coloribus expressam patefecit, nihil ut ea in re desiderandum reliquerit. Quam bellè, eleganterque Graecis adhaerens vestigiis C. Aurelianus exhibuit in primo morbi stadio ignotam illam, & medicis duntaxat oculis funestam iactationem, & inquietam mobilitatem, facilem iram, pauci potus desiderium inusitatum, prae-

(1) *In Coacis alibique.*

(2) *Lister Coelium Aurelianum sequutus.*

(4) *Symposiac.* 5. 9.

(4) *Ocul. & mentis vigil. pag.* 261.

(5) *Clerc Hist. de la Medecine part. II. liv.* 4. *sect.* 1. *pag.* 461.

(6) *Baglivi de praxi medica lib.* 1.

praecordiorum anxietatem, somnum facile vigilem, mutam tristitiam, torvos protractos inaequales intuitus, spumam ad labra facilem, frequens sputum: in secundo autem sitim, horrorem non bibendae solum, sed videndae, quin & verbis exprimendae, & contrectandae (1) quacumque corporis parte aquae (quod ante perfectam hydrophobiam frequens coeteroquin phaenomenon silentio à pluribus omissum est) corporis tremitum, oculorum, vultus, ruborem, singultum, turbatam respirationem, aliquando, & subsultantem, frequentem paucamque urinam, parvum inaequalem contractum pulsum, interioris corporis calorem urentem, exterioris non rarò vel gelidum, vel naturali fermè parem: quod & in vehementioribus partium quarumdam internarum inflammationibus obvium saepe est. Miserrimum morbi genus, in quo simul aeger siti premitur, sitisque remedium fugit. Minus frequentes effectus vomitum biliosum foetentem, aliquando & cruentum, penis tensionem, alborum corporum, lucemque plurimam reflectentium inspectionem difficilem, hydrophobia adcedente patens iterum dolensque vulnus, cicatrice iam fermè obductum.

Rabidorum clamores (quorum & plures muta melancolia perculsi nihil simile moliuntur) nullo modo, ut asserunt quidam, canum latratibus comparandi sunt, cum apud scriptores hyperbole vocum ea sit, & rabidorum clamores ac deliria a latratu canum

(1) *Singularis est quae in Michaele de Hered. Tract. varior. medicin. lib. 1. legitur canis rabidi Historia, quem cum saxis fustibusque vulgus insequeretur, rivuli occurrentis aqua ita deterruit ut converso pede iisdem vulgi saxis fustibusque sese rursus exposuerit.*

num distent quam maxime, ni praeoccupatis auribus excipiantur. Hinc, si morsus desiderium excipias, improprio sensu aiunt nonnulli canis veluti naturam ab eiusdem morsu transfundi. Quod si contigit aliquando, non ex alio certe fonte profluxit, quam ex delirio seu imaginationis vitio, eodem prorsus pacto quo ex mechanica corporis affectione mentis tamen morbus est, ab Oribasio primum Medicis characteribus descripta, Lycanthropia (1), uti superbum Nabuccum exhibet Bartholinus (2) insana melancholia perculsum, cui ungues & pili excreverint.

Lenta eius veneni actio. Singulare est tantae vis & periculi venenum inoffensis humoribus admisceri, quin & latere diu, quin & hunc illius esse veluti proprium characterem. Nam quae lentè agunt venena, multa sunt, sed actioni non tardè manifestae lenta succedit morbi series, non subita non peracuta. Quae omnia confirmat satis occulta diu Venerei virus labes, & apud nos celeberrima aquae Perusinae historia, & (explosa licet) variolosae pestis a materno utero derivatae opinio. An ergò id (unicum prorsus in lentorum venenorum classe) fieri arbitremur, quod non sanguinem primo, sed ab eo secernendos humores, lympham praecipue, venefica saliva inficiat, cumque eâ duntaxat attrahatur, unde ad effectum omnem iterati circuitus plurimique desiderentur? Ex quo deducendum sit primam virus huiusmodi efficaciam in humores exeri, lymphaticos potissimum, diversâ a coeteris animantium venenis conditione, quae, ut vidimus, solida subito, nervosque maxime, videntur occupare. An solidiores canis salivam constituentes particulae, longo licet, valideque omnia comprimentis

(1) *Freind Hist. medic. &c. pag. 6.*

(2) *Miscellan. medic. de morbis Biblicis cap. 13. Ader de morbis Evangelic.*

tis immutantisque circulationis ambitu, nihil tamen in hominis corpore immutatae, sed in salivalibus eiusdem glandulis separandae, in iisdem duntaxat actionem primo, proindeque lentius, exerant suam? An ea est veneficae salivae constitutio, nullum ut in exigua mole momentum sit, visque una insit, qua similes humores coeteros in sui naturam paulatim convertat? Incautus enim, quin & laetus aliquando vivit demorsus, inscius quanta lateat pernicies, quae visceribus labes insideat, quam denique sibi a lento morbo metuendum sit, qui cum ad hydrophobiam pervenerit peracutus repente fiat. Quidquid vero illud sit cum post dies utplurimum 40. prodat sese venenum huiusmodi, toxicorum determinato ferme tempore agentium non mediocre praestat argumentum (1). Licet autem viventium corporum diversitate statuenda certo non sit veneni cuiuscumque activa periodus, tamen adsunt manifesto venena quaedam, quorum actio si non ad certum, ad quoddam tamen intervallum protrhai extendique possit. Quorum meo quidem judicio princeps est quod ex Philosophicis Angliae Transactionibus Nigritae componunt (2), eius antidoto a sensitiva deprompto, cuius veneni actionem ad menses plures produci fertur, quodque singulare est Nigritas ante obitum in albos homines immutare (3). Distinguendum ergo est inter duo haec

N vene-

(1) *V. Lib. de venen. ad terminum Petri de Abano seu Conciliatoris quem circa annum 1300. in Patavino Lyceo primum perhibent Medicinae Professorem.*

(2) *Vol. XLII. ann. 1742. num. 462. artic. 2.*

(3) *Liberum sit unicuique singularis experimenti judicium. At nonnè viperae toxico ictericus aliquando*

venenorum genera, quorum alterum effectus parit suos fermè subito, sed lenta longioris morbi serie; alterum, quod hydrophobiae convenit, latet diu, quin signa ulla prodat sui, cumque prodit, velocissimo iugulat morbi charactere. Philosophicam certe fidem superat virus sanguini admixtum in eo tamdiu delitescere. Quod poeticis quorumdam medicorum theoriis, materiales animas mire delectantibus, ansam dedit, & quaedam inter ipsas humorum partes latibula, secretosque implicatae fabricae recessus, aliave eduxit gloriosae ignorantiae, vel insanientis sapientiae nomina, veritatis certè non parum offendentia severitatem. At vero observatione ipsa ultimae perfectionis humorum in animalium corpore satis superque edocemur plura in nobis diuturna mechanicae actionis vi generari, renovari plura, plura immutari, plura etiam fortasse corpori admisceri, quae soliditatis suae causa nullam subeant mutationem, utpote quae actioni corporis superiorem habeant reactionem. Vnde ex lenta veneficae salivae operatione deducendum videtur humorem illum virulentum, vel interna in ipsum actione corporis multiplicari, vel repetitas aut peculiares quasdam corporis ipsius actiones desiderare, extremam ut agendi sortiatur efficaciam. Ita vero aliquando virus ipsum extingui posse, ac paene aboleri, nullos ut prodat effectus, vel contra longo etiam temporis spatio praeter spem reviviscere, analogico morborum quorumdam periodicorum exemplo. Quo notiores fiant & a nemine in dubium revocandae incredibiles quaepiam humorum in datam quam-

do cuti color inseritur? nonnè interna plura corporis vitia, peculiares quasdam in cute pariunt coloris alterationes? num verò haec ad Nigritas transferri possunt, quorum color tantas extulit disputationes?

quamdam naturam conversiones, & morbosae causae iam veluti consumptae nova post tempus quodpiam restitutio, minimi proindeque inactivi, vigentis tamen, morbosi corporis multiplicatione. Quae omnia confirmantur exemplorum varietate, quae diversis in locis operis nostri adducuntur, ubi a veneni huius ingressu periodici in demorsis pluribus morbi characterem exponimus.

Postremo adnotandum tam altè humoribus insidere atrocem hanc luem, ut exempla apud nos extent aliqua hominum quos, postquam variolis suscepto iam morsu copiosissimis laboraverint, exindeque incredibiles subierint humorum immutationes, eo iam morbo immunes lethalis invasit tamen hydrophobia, consuetae periodi violentia & lege nihil exindè immutata (1).

Lenta ergo est veneni huiusce actio. Adnotandum tamen de manifesto duntaxat, vehementique morbo id esse intelligendum. Nam si quosdam, paucissimis etiam a morsu diebus, non oscitanter observes, integram sanè in plerisque valetudinem desiderari cognosces. Levissima esto in iis sint salutis incomoda, tamen de gravi corporis sensu conqueruntur, in iram tristitiamve proni: vigiliis potius quam somno faciles. Quae aliaque huiusmodi iam inobservata, iis etiam qui se à futuro morbo putarunt immunes, in gravissima duntaxat morbi periodo memoriae occurrunt.

Origo eiusdem morbi a morsu animalis non rabidi sed ad iram duntaxat excitati.

Ea omnia rabidi morsus effecta sunt; at quid ni & non rabidus ea ipsa canis aliquando perpetraverit? Nihil non reperies pro re tua apud observatores, quos si critico pervolvas oculo, plura offendes incerta, facili iactata fide, ita exposita ut rem non fa-

N 2 tis

(1) *Cocchi Tratt. de' Bagni di Pisa cap. 4. pag. 319.*

is confirment, plura quae & confirment. Canis certè non rabidus, cum plurimis ab inflicto morsu diebus nullius morbi signa protulerit, neque demorsas a se bestias labe ulla infecerit, dominum à quo acerbissime vapulat mordet, & quadraginta tribus a morsu diebus hydrophobum duos post dies vitâ privat recrudescente vulnere iam clauso (1). Galli gallinacei cum alio gallo decertantis vulnus hominem eo ictu laesum reddit hydrophobum (2). Ira percitus adolescens proprium mordet digitum, & hydrophobiâ occupatur (3). Percussus ab homine felis, ut ab egregio Medicinae Professore accepimus, hominem ipsum mordet, & paucos post menses hydrophobia perculsum extinguit. Quae autem de hoc negocio sapientibus incessit admiratio, in eo maxime sita est, quod scilicet animantia illa subiti furoris opportunitate coeteris adeò funesta; proprio internoque (ni converso in se ipsa morsu) non succubuerint veneno, cum tamen in iis bestiis omnibus quas morbosa rabies invasit, ex interno toxico extremum necessario semperque insit vitae periculum.

Origo hydrophobiae sine morsu. Neque vero putandum est sola & necessaria morsus culpa insurgere in animalibus hydrophobiam. Quamvis enim morbi huiusce signum veluti pathognomicum illa constituat, sciendum tamen aliis eam corporis vitiis aliquando coniungi, proindeque minus accurato morbi charactere sub eodem nomine reponi rabiem & hydrophobiam, quae morbi ipsius effectus dun-

(1) *Acta Acad. nat. curios. Tom. VI. observ. XCI.*

(2) *Observations curieuses sur toutes les parties de la Phisique. a Paris 1719. quod occurrit etiam apud C. Aurelianum de hydrophob. cap. IX.*

(3) *Nat. curios. dec. II. an. IX. in append. pag. 149.*

duntaxat est & symptoma. Nam esto omnes rabie canina correpti, & hydrophobia (neque hac tamen semper & necessario) corripiantur, non omnes tamen quos aggreditur hydrophobia, rabie quoque correptos fuisse iudicandum est. De quo sane phaenomeno magna tenuit Ridleium suspicio dubitantem an ii quos canis morsum inexpertos adoritur hydrophobia, caninos olim morsus pertulerint, vel a parentibus ea labe infectis tristem susceperint haereditatem (1). Certum est aliquando sine praevia rabie, ab aliis scilicet quam a morsu causis, hydrophobiam exoriri, ut non solum C. Aurelianus (2), Salmut in malignis febribus (3), Petrus Borellus (4), sed & nos ipsi testari possumus, qui bis hydrophobiam vidimus ab acutis morbis exortam. Et primo quidem in nobili adolescente, qui octava febris scarlatinae die cum vehementissima faucium inflammatione, liquida omnia per biduum adeo est aversatus, ut iuscula ipsa & tenues sorbere haustus summa ira respueret. Secundo in juvene, qui occupata morbillosae materiae pustulis gula ab omni potionum genere, ciboque per 30. horas abstinuit, qui tamen ambo & ab hydrophobia, & à primo morbo immunes evaserunt. Quae exemplo etiam confirmat suo puellae cuiusdam historia (5), quae violentam febrim anginamque passa, singulares extulit convulsiones, quarum periodus omnem aegrae bibendi potentiam sufferebat, & in eodem opere perlegenda (6) paroxismis suis atque effectibus singularis

(1) *Hum. Ridley Observ. observ.* 25.
(2) *Lib.* 3. *acut.*
(3) *Cent.* 2. *observ.* 52.
(4) *Cent.* 3. *observ.* 38.
(5) *Essais de Medecine d'Edinbourg Tom. I.*
(6) *Artic.* 29.

laris enarratio de juvene acerbissima stomachi inflammatione deindeque hydrophobia laborante, quem Orci faucibus designatum copiosissimae diebus septem sanguinis missiones ad uncias 116 vitae restituerunt. Quin & hydrophobiae sensus quidam, levissimus licet, observatur in illius anginae specie, quam Graeci λυκάγγλω & κυνάγχλω vocant, vel quod familiaris cani lupoque affectio illa censeatur, vel quod ex ingenti musculorum gutturis inflammatione linguam aegri è septo dentium ceu canes exerant. At nullum meo quidem judicio praeclarius sine praevio morsu hydrophobiae testimonium occurrit, quam quod legitur de foemina (1), quam ex contusione capitis (in quo praeter tenuem tuberculum nulla exterior laesio) post biduum invasit hydrophobia, duobus ab hydrophobia diebus sectâ venâ canina fames., trium deindè dierum intervallo mors. Omitto quas de hydrophobis ex maligna febre profert observationes Schenkius, quodque in posthumis operibus mirabile profectò exemplum sua de matre refert Malpighius quae ex epilepticae filiae morsu hydrophobiam passa est.

Quae hac sermonis opportunitate prudens insurgit dubitatio, ea primo est, an scilicet ab hydrophoborum huiusmodi morsu pertimescendum sit? minime vero, cum nulla sit in iis rabies, vitium salivae nullum, nullus mordendi appetitus: demum hydrophobia excepta, atque illa quidem dissimili, diversa omnia. Secundo duplicem, ut omnis confusioni tollatur aditus, statuendam esse hydrophobiam: quarum prima simplex sit, altera contagiosa, vel in rabie duntaxat observanda cuius characteres uni solique com-

(1) *Acad. Nat. curios. observ. 205. Tom. II.*

competant rabiei, cum nullo in morbo aquae contactum, nomen, ideam ipsam aeger aversetur.

Vti & rabiei sine hydrophobia.

Vti verò sine praevio animalis ullius morsu ab aliis exoriri potest causis quaedam, diversa licet, hydrophobia, ita & rabies aliquando nullam parit hydrophobiam. Quod praeter coetera, omnium sanè praeclarissima, confirmat historia, quam Hildanus exhibuit ex Roscii epistola (1) de inaequaliter periodico in nobili foemina ex rabie morbo, nullas unquam hydrophobiae notas praeferente. Haec in demorsa parte Chirurgicas iamdiu experta incisiones nulla per annos septem atrocis morbi novit indicia. Exinde vero infecti olim brachii convulsivos sensit dolores, delirium, melancholiam, insomnia, sitim, febrem, alimenti odium: paucos post dies convaluit, septemque iterum post annos nil simile metuentem idem morbus invasit, iterumque post annos sex, iterum insequenti anno, bis anno altero, deinde ter, quinquies deinde, qui vulgatae observationis annus est desiderandum relinquens historiae finem.

Non semper delirio coniungi rabiem.

Quamvis autem ex rabie phantasiam necessario ita offendi quidam putaverint, ut in medico-forensium quaestionum classe illa sit, an scilicet nefarii cuiuspiam sceleris reus, post susceptum a rabido animali morsum, forensi iudicio subiciendus sit (2), non tamen semper ad imaginationis laesae vitium referri potest rabies, neque ad phrenitidis aut maniae delirium (3), cum demorsi plures, furore licet impulsi, impetus tamen suos represserint, (quod maniacis nullo pacto convenire novimus) cum de violento morsus

---

(1) *Hildan. cent. 1. post observ. 86.*

(2) *Consideratio Physico-Medico-forensis de saliva humana, aut. D. Martino Gurish &c. Lipsiae* 1729.

(3) *Wolf. Wedel. Disput. de Hydroph. cap. 3.*

ſus impulſu adſtantes non raro monuerint, cum denique optimae perfectaeque rationis indiciis omnibus halitus ultimos expiraverint (1): unde nonniſi quidam in eo morbo veluti pathognomicus potius furor, atque agitatio deprehenditur, quae a delirio diſtant maximopere. Neque vero & delirium aliquando ineſſe inficiandum eſt, ut plurimum vel melancoliae, vel phrenitidi, maniae rarò comparandum; adeſt quippe in hydrophobis acuta febris, neque tamen maniacorum vis illa ſingularis, niſi quam phrenitis facit brevi duraturam. Coeterum frequenter adeo hydrophobiam mentis potius quam corporis affectionem Medici putaverunt, ut animae ne an corporis paſſio illa ſit, diſputandum ſibi proponat C. Aurelianus: qui ſane, uti de reliquis omnibus, ita de hac re diſſerit ſapienter, a corporis neceſſitate ſenſuque materialium rerum timores & deſideria deducens, proindeque corporis affectionibus inſerens hydrophobiam (2).

Spaſmi cynici peculiaris hiſtoria.

Quae in Philoſophicis Tranſactionibus, Freindio autore, ſpaſmi cynici occurrit hiſtoria, immani huic quem deſcribimus morbo ſimile quidpiam, diverſa licet origine, repraeſentat, in qua etiam nec morſus deſiderium reperias, nec hydrophobiam. Neque enim clamores ibi duntaxat canum latratui ſimiles exhibentur, ſed & caninae oris diſtorſiones. Quid quod adcedentem morbum praevius ſtomachi tumor dolorque indicabat, qui ad ſuperiora tendens celerrimè, gulae oriſque muſculos occuparet. Vnde primarum viarum & diaphragmatis vitium quoddam iis videtur adfuiſſe. Quod in hydrophobis frequens eſt, quorum cadavera id exhibent non rarò, poſtquam in extrema morbi

(1) *Codronch. de rabie pag.* 100. *Stalpart. obſerv. cent.* 1. *obſerv.* 100.

(2) *Morb. acut. lib.* 3. *de hydrophob. cap. XIII.*

morbi periodo stomachi dolorem tumoremque accusaverint, & insurgentes exindè ad gulam convulsiones, & ab iis oris distorsionem, clamores, horridaque suspiria.

Rabiem communicari posse contactu.

Prostant apud scriptores exempla, quae suspicandi ansam exhibent, canis salivam sine praevio morsu contactu ipso aliquando nocuisse. Nam ex famulis duobus, qui in rabidi catelli ore digitos frequenter immiserant, alter quidem, nunquam tamen hydrophobus, a gravissimo morbo per sudorem immunis evasit, alter hydrophobus peracutè delirans paucos post dies interiit (1). In ipsa etiam Regiae Societatis historia de duobus infantibus sermo est, qui anno 1679. in Hibernia, contrectato lotoque canis, qui rabidus dicebatur, capite, elapso fermè anno ventris dolore, deliquiis, diarrhaea, spumosae salivae affluxu ad fauces, & post tres ab eo morbo menses aquae horrore correpti sunt cum phrenitide. Quo morbo saepe evanescente, saepe reviviscente, pristinae tandem saluti redditi sunt. Omnium vero notissimum suppeditavit argumentum C. Aurelianus, ubi de sartrice illa loquitur, quae restaurandae chlamidi rabidi animalis morsu discissae incumbens, suturis filoque linguae frequenter admotis, rabida facta est (2). Nec dissimilis apud Hildanum occurrit historia alibique (3) de pellione hydrophobo ex contrectata canis rabidi pelle. Cuiusmodi morbum etsi observationis autor Christianus Adolphus aegre adducatur ut contrectatae pelli tribuat, exemplis tamen aliis dubitationem excusserit suam. Quae omnia de ipsa canis spuma, re-

 centi

(1) *A remarkable hydrophobia by M. de la Pryme. Philosoph. Transact. num.* 277. *pag.* 1073.

(2) *Acut morb. lib.* 3. *de hydroph. cap. IX.*

(3) *In Act. Acad. nat. curios. Tom. II. observ.* 135.

centi maximè, pavidos nos esse docent quamcumque corporis partem, labra praesertim, conspergente: unde & osculo infici homo possit. Galenus certè, quem alibi jure meritoque commendavimus, quod omnium cautissimus de ipso veneni animalium contactu dubitaverit, de canis quoque saliva id animadvertit (1); cuius doctrinam exemplis quibusdam confirmat Matthiolus (2).

Aliquando & cibo. Neque desunt, rarae licet, historiae hominum in rabiem actorum, quod animalis ea lue infecti carnes in cibum assumpserint (3). Quin & de cane sermo est, qui delibato hominis hydrophobi sanguine, lethalem in se ipso expertus est hydrophobiam (4). Rusticum quoque, coniugemque suam, in rabiem incidisse refert Timaeus, qui vaccae à rabido cane morsae lac absorbuerint. Sed haec vel rara sunt, vel de causis aliis inobservatis dubitationem ingerunt, cum praecipue eo usque procedat Aretaeus, ut homines in rabiem deferri posse censeat a cane qui in faciem, dum spiritus adducitur, tantummodo inspiraverit (5). Quod & à C. Aureliano affirmatum (6).

In sa-

---

(1) *De loc. infect. lib. 6.*

(2) *In Dioscorid. lib. VI. cap. 36. Job. a Meekren Observ. Med. Chirurg. Mastitan. Chirurg. capite 3. Spindler. observ. 99.*

(3) *V. Jos. ex Aromatariis lib. de rab. contag. part. 2. pag. 23.*

(4) *Lemery in Hist. Ac. R. scient. anni 1707.*

(5) ἀτάρ καί ἀπὸ γλώσσης κυνός εἰσπνεύσαντος μοῦνον ἐς τὴν ἀναπνοὴν ὅτι μὲν ἐνδακόντος λυσσᾷ ὁ ἄνθρωπος. *Aret. morb. acut. lib. 1. cap. VII. de angina edit. Lugd. Batav. 1735.*

(6) *Acut. morb. lib. 3. cap. IX.*

In saliva maxime tota reponitur venefici seminis pestilentia. Quod ita percipiendum non est, ut humores rabidorum coeteri a periculo & contagii suspicione possint absolvi. Nam apud Hunaultium (1) nobilis adolescens levissime in manu ictus, ferro quo rabidus canis lethale vulnus acceperat, rabidus & ipse interiit; & in Academia Parisiensi (2) prostat canis in rabiem acti historia, qui prodeuntem ex hydrophobi vena sanguinem degluti verit, & apud Londinensem Societatem Cheirurgi duo qui hydrophobi cadaver secuerant, levemque sibi digiti ictum fecerant, alter ex tenuissimo vulnere digiti putrefactionem, alter in manu violentam tensionem spasmodicam cum erisipelate contraxit. Quid quod non salivae modo, sed latici seroso universo labem illam admisceri, egregiis tum rationibus tum observationibus confirmare contendit Joh. Melchior Verdries (3).

Non a saliva modo, sed & a coeteris rabidorum humoribus, infusis maximè cavendum.

Hydrophoborum decem & trium sectionibus adfuimus, quas animus erat evulgare, ni exigua rerum perspectarum diversitate compulsi, ea omnia in unam veluti molem congerere satis esse duxerimus. Anatomica peremptorum eo morbo cadaverum observatio varia quidem exhibuit inspicienda: duo tamen frequentiora; primò plurimam in primis viis inflammationem, lacerationem, gangraenam: secundo singularem solidarum partium, membranarum praecipue, ferme omnium ariditatem, tensionem: faciles huc illuc membranis adhaesiones viscerum: frequentissima peripneumoniae indicia; aliquando phrenitidis duntaxat, inflam-

Observanda in dissectis caderibus.

(1) *Entretiens sur la rage & ses remedes par M. Hunault.*

(2) *Anni* 1707.

(3) *De equilibrio ment. & corp. Comment. cum disquisit. de veneno canis, Francof.* 1726.

inflammatis meningibus, cerebroque; vel obscuriore cerebri cortice, medullâque sanguineis punctis conspersâ; aliquando paraphreniticidis, inflammato turgidoque vasis suis diaphragmate. Quae omnia praevii morbi historicam diversitatem faciunt. Stomachi cavitatem foetida nigraque bile sordidam, aliquando & sanguineis veluti punctis huc illuc obductam: hepar non raro tensum, turgidum, subobscurum: fellis vesiculam aliquando ferme inanem, aliquando atrae bilis glutine distentam: ex intestinis, si iis morbus insederit, ileon intensius inflammatum: multa utplurimum pharyngis inflammatio, praecipue linguam versus, tumentibus papillis nerveis, saepe & nulla: minor laryngis rariorque. Vesicam ipsam, glandemque, & cavernosa penis corpora ter vidimus inflammata: quorum plerisque furente morbo facilis adfuit penis erectio. Pinguedinem utplurimum fere nullam; quin & omentum veluti consumptum. Sanguinem non rarò solito liquidiorem, neque facile in vitreo vase concrescentem: venas sanguine refertas, inanes arterias. Quod in cadaveribus hisce constanter observatum admirationem fecit non mediocrem, gravissima immortalis Boheraavii autoritate (1), & Regiae scientiarum Academiae, quorum testimonio in hydrophobis arteriae sanguine refertae, inanes venae deprehensae sunt (2).

Idea transfusionis morborum singularis in rabie. Quas rabidi saliva in homine excitat canis, ut ita dixerim, naturam redolentes ideae, admirabiles confirmant humorum morborumque transfusionis effectus. Quae transfundendi morbi autoritas, exiguis licet finibus contineri videatur, neque hominum aut animalium illorum indolem communicare, tamen in rabie

---

(1) *Aphorism. de cognosc. & curand. morb. n.* 1140.
(2) *Hist. de l'A. R. an.* 1699.

bie fortaſſe unicâ ſingularis eſt atque adnotanda. Eſto igitur ad fabulas amandandae ſint ex humorum transfuſionis doctrina depromptae hiſtoriae illae, quae ferunt mores eosdem hominem induiſſe, qui in animali vigebant, ſanguinem traducente ſuum (1), proindeque a noxio Phyſicos experimento revocari monent; at in ſaliva canis unica ea vis ineſt, ut prima quaedam animalis illius indoles in hominem transferatur, cum ignota prorſus homini mordendi libido in illo exoriatur. Quod ſane, pluribus licet nullam fecerit admirationem, mihi tamen fecit ſemper, facietque quammaximam. Difficillimae autem plenum opus aleae reor ſingulari illi phaenomeno veroſimilem cauſam accomodare. Nam qui ad delirium confugiunt, hiſtoriâ morbi refelluntur: qui mechanicum irritationis cuiuſpiam effectum hunc eſſe judicant, quo per morſum ad irritantis liquidi expulſionem homo provocetur, non animadverterunt ii tot aliis expulſionem illam, atque innoxiis modis, promptioribuſque obtineri poſſe. Quis autem ſpectatiſſimae autoritatis viro Friderico Hoffmanno conſentiat philtrorum exemplo rem totam explanare contendenti (2)? Cumque de ſalivae viribus ſermo ſit, fortaſſe ex Svetonio id hauſit Hoffmannus, referente Vitellium ad Amaſiae gratiam ſibi comparandam fauces ſalivâ melle admixtâ emollire conſueviſſe (3). Qualis autem, & quanta fuerit, ſitque apud nonnullos, fides & fama philtrorum libenti animo praetermittimus. Nam praeterquam quod portentis hiſce emunctae naris Philoſopho nemo uſpiam impo-

(1) *Amoenit. Phyſic. &c. David Vander. Beke. Hamburgi* 1703.

(2) *Medicin. ſyſtematic. part.* 2. *de venen. eorumque nat. virib. &c.*

(3) *In Vita Vitellii lib.* 7. *cap.* 2.

imponet, qui (Olimpiam ſecutus Philippi Macedonis uxorem, quae puellas perdito quorumdam amore circumfuſas in ſe ipſis habere philtra ſuaderet) nulla eſſe cenſeat philtra, quam quae humorum ſalacitatem aut libidinem excitant medicamenta aphrodiſiaca, quae tamen eiuſmodi non ſint autoritatis, ut actionis ſuae liberam & pathematum dominam voluntatem ad determinatum quoddam obiectum tendere impellique jubeant, ſed ità agant, ut ex eorum actione non ea maxime quae nobis nota & deliciae noſtrae ſunt, ſed & ignota nec determinata nobis obiecta noſtris inſperato jungantur amoribus. Neque novum eſt per medicamenta quaedam agi poſſe mentem in deliria, quotieſcumque cerebro non naturales ſubeunte impreſſiones externis obiectis internae ideae non reſpondeant. At quae ſupra adducta ſunt de ſimplicis rabiei & delirii diverſitate ſatis ſuperque ſunt, ut ea diruant argumenta. Multis ergo in ea re peccat nominibus, egregius coeteroquin, & clariſſimus Scriptor Hoffmannus. Primo enim rem vel ab hiſtorica veritate prorſus alienam veritati confirmandae cogit inſervire. Secundo, obſcurum phaenomenon obſcurioribus explicat cognitionibus. Facilius quippe intelligi percipive poſſet quî ab infecta ſaliva rabies, quam ab exigua naturalis ſalivae menſtruive guttula amor inſurgat. Quo nam igitur pacto fieri dixerim, ut infuſa per morſum exigua ſalivae portio, eadem omnino in homine non morbi duntaxat effecta traducat, verum etiam cani ſupra animantia omnia inſitam magis facilemque mordendi libidinem? Annè ergo ex nota morborum inſitione ad rem noſtram fortaſſe quidpiam adduci poſſet? Inſitionis ſcilicet obſervatione deducitur, ea quae morbos quoſdam transferunt corpuſcula, vel ſubiti in ſanguinem ingreſſus vi, (de qua infuſoriam conſule medicinam) vel ſolidioris fortaſſe texturae cauſâ, vel multiplicantis naturae vitio,

non

non ità facile a vi vitae immutari. Atqui ne aliquid ad rem nostram constet evidentius, nefaria obstant experimenta a transfusis in homine animalium morbis repetenda. Quae certe ex aegro homine in sanum traducitur morbi lues, in morbo ipso desiit, neque ullam vigentium in aegro homine morum similitudinem communicavit; (sit austerae veritati fides) eoque minus id ex cibi similitudine factum est, ni victas facilè demus elegantium opinionum novitati manus (1). Liceat quippe tot iam superadditis obrui ornamentis, & mole conlabi sua lepidum adeo a transfuso sanguine novae veluti metempsychoseos luxum, qui ab Etrusco Scriptore Francisco Follio facile primo (2) evulgatus, aliarum deinde gentium linguas librosque complevit. Neque verò hisce omnibus opponi potest ab infuso per morsum, aliterve, coeterorum animantium veneno nil simile exoriri, cum nullum insit animantibus iis morbi genus, neque morbum animalia illa transferant, sed faciant, & qui morbum pariunt tran-

---

(1) *V. Essai sur la comunication des maladies & des passions &c.*

(2) *Libavius ignoto adhuc sanguinis circuitu veluti per risum loquitur de transfusione lib. cui tit. Defensio syntagmatis arcanorum chemicorum. Francofurti* 1615. *Parisiis exposita primò est transfusio anno* 1658. *Londini anno* 1666. *At Follius libro cui tit. Stadera Medica &c. pag.* 35. *asserit se eam primò deduxisse anno* 1654. *ex cognitione circulationis, & insitionis plantarum, ignoto (de eo quippè non loquitur) Libavii opere, & Ferdinando II. M. Etruriae Duci comunicasse. Tamen de Libavio & Follio mirum quam altum sit ea in re apud omnes silentium. V. Physiolog. Medic. Job. Gothofredi Bergeri.* Wittembergae 1709.

transfusionis effectus, a morbosorum duntaxat humorum transfusione deriventur.

De cane adnotanda. Tota hic atrocissimi morbi intuitu obscurantur canum elogia, quos, ut de festivo utilique servitio sileam, vapore suo in podagra commendarunt Abrahamus Kaau (1), Paulinus (2) ubi, ex Hannemanno, canis singulari titulo podagrae magnes appellatur, Borellus (3), Camerarius (4), in arthritide Levinus Lemnius (5), in ileo Sydhenamius (6), ne de Medico cibi usu apud veteres loquar, cum Graecis olim fuisse in deliciis constet ex Hippocrate (7) ubi ait caninas carnes calefacere, siccare, robur adducere, catulinas humectare. Quae sint rabidi canis indicia egregie docet Galenus (8), & Boheraavius (9), qui mutos licet, ut fere semper sunt, canes illos exhibeat, neque tamen & latrantes excludat necesse est. Saepissime vero facile nimis, proindeque falso fertur de rabido cane sententia. Infectum canem ab eo qui bene se habuerit dignoscendi lepida methodus est apud Avicennam (10) Paullumque (11) per nucem tritam, aut panis buccellam aegri animalis vulneri adpositam, canique sano oblatam, si rabies adfuerit respuenti, secus devo-

(1) *Perspiratio dicta Hippocrati &c. anatomice inlustrata &c. Lugd. Batav.* 1738.
(2) *Cynographiae Sect. III.*
(3) *Observ. physico-medic. cent.* 3. *observ.* 28.
(4) *Sylloge memorab. med. cent.* 16.
(5) *De occult. nat. miracul. lib.* 2. *cap.* 13.
(6) *Febris continua anni* 1661. 62. 3. 4.
(7) *Lib. de morbo sacro & lib. de dieta.*
(8) *De theriac. ad Pison.*
(9) *De rabie canina.*
(10) *Fen.* 6. 3.
(11) *Lib.* 5. *cap.* 3.

devoranti. Qua de re doctrinaque nulla occurrit memoria apud insiguem Cheirurgum Petitum, ubi experimentum adducit quo rabidi canes vel mortui dignoscantur (1), quam scilicet respuat clamore canis coctam carnem gulae, gingivis, dentibus mortui canis affricatam. At vero de cane adeo benemeritum audiamus Demetrium (2). Canem, inquit praeclarus autor, rabie percitum ita cognosces. „ *In inferiori* „ *parte, nodis qua lingua tenacibus haeret, accrescit* „ *lues vermiformis nervo candido non absimilis: pri-* „ *usquam augeatur, totumque occupet guttur canis,* „ *rescindito & curabis solâ aptâ dietâ* „. Exinde ergo vulgaris effluxit opinio de nervo illo rabiei sedem constituente, cuius morbi nec veram originem, nec veram exhibet curationem Demetrius: eius tamen opinioni subscribit, praeter alios, Hieronimus Fracastorius (3). Quin impervium rabiei canem iactat

 Colu-

---

(1) *Hist. de l' Ac. R. pour. l' an. 1723. pag. 29.*

(2) *Demetrii Constantinopolitani* κυνόσοφιον *seu* περὶ κύνων ἐπιμελείας. ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς γλώσσης αὐτῶ δεσμοῖς τισὶ κατέχεται· γίνεται δὲ εἶδος εἰς ἐκτύπωμα σκώληκος ὅμοιον νεύρῳ λευκῷ &c.

(3) *In poem. Alcon ubi & remedia rabidis canibus indicantur.*

Nam qua parte imo coniungi lingua palato
Cernitur, & fauces nativo concolor auro
Occupat, in rabiemque feros agit usque molossos
Vulnificus vermis, suffunditque ora veneno,
Quem si quis potuit ferro resecare, potentem
Is tanti abstulerit causam stimulumque furoris &c.

Columella (1) extrema caudae parte, 40. ab ortu diebus imminutum.

Mirum profecto est a veneno illo tantam canibus insurgere mordendi libidinem, ut in obvios quoscumque saltu ipso saeviant, & altiores corporis partes, pectus, brachia, os ipsum adoriantur impavidi: quin si morsu aliquem relinquant insalutatum, taciti regrediantur, mordeantque, ac si vel uni pepercisse poenituerit. Omittenda ergo non est gravis admodum disputatio, cur scilicet canes, animantibus coeteris frequentius, funesta rabies invadat. Canem rabiei veluti σύμβολον perpetuo fuisse & veterum & recentiorum eruditione compertum est. Ignota non est latino adagio canina eloquentia, ad solam scilicet maledicentiam accomodata (2). Hecuba in canem versa fingitur (3), quod proceribus perpetuis oblatraret conviciis. Animal nullum vel parando vel faciendo morsui promptius. Levis somni, ad inquieta somnia frequens facileque: plurimâ salacitate pollens. Voraciora illo pauca, qui canino appetitui famique nomen dederit. Voracitate cibos absorbente pessimos, putridos, foetidos, durissimos: inediam tamen, sitimque crebra necessitate patiens diu: saltus amicum, motusque velocioris, quietis rarò: vocis strepitu promptum: nulla ut plurimum pinguedo, macies summa: musculosa corporis textura: exquisita nervorum sensatio: canales ampli, validi, cruore distenti plurimo, lympha paucissima: pulsus velox, saepe inaequalis: hirsuta cutis, satisque densa, proindeque tenuis perspiratio: exinde fumosae fauces, aridaque lingua frigidum aerem desiderans: canini cadaveris

citus

(1) *Lib. VII. cap.* 12.

(2) *Sallust. Quintilian. Ovid. aliique.*

(3) *Apud Plaut. Menaecbm. Act.* 5. *Scen.* 1.

citus penetransque foetor: reviviscentes, facileque mobiles, anatomico experimento, animalis extincti partes plurimae, proindeque supra omnem fidem elasticae. Qui haec omnia in cane diligenti examine perpenderit, eorum veluti consectaria deducet humorum indolem acrem, volatilem, alkalinam. Exinde ergo verosimiliores causae morbi in canibus frequentioris repetendae sunt, & cur animalia omnia caninae machinae quidpiam simile praeseferentia, feles, lupi, vulpes, facilius quam coetera in rabiem prona sint.

Praestat itaque, expositâ iam universâ morbi historiâ, diversas quae morbum illum suscitare dicuntur causas in medium adducere. Et primo quidem occurrit facilis ille medicis tot morborum autor calor, cuius tamen quam vel falsa sit, vel exigua, in rabie suscitanda vis & facultas, docet observatio canum non aestate solum vel coelo fervido rabidorum, sed etiam hyeme, terrisque coelo frigidiore gaudentibus. Quò duntaxat argumento timoribus excutiantur suis facetae illae mentes, quas innocens in altiori coelo Canicula futili terrore complevit: neque in amici sideris odium, sed in aestivorum morborum vel gratiam, vel si fieri possit fugam, intacta nobis sit veterum Romanorum consuetudo canem rufum adcedente Syrio immolantium, ut excitandas ejusdem influxu corporum labes, placatis parvo pretio Diis, averterent. Licet autem Veteribus, & divino praesertim Hippocrati, parcendum putemus, qui cum Hipparco fuerit antiquior, stellarum fixarum motum ignoraverat, jure tamen meritoque rapiunt nos in admirationem sui recentiores quidam, quibus ignotum non esse censendum est, tardius cum sole caniculam exoriri ad integrum ferè mensem; futurumque ut vel frigidiore insurgat Januario, dum caniculae fervidiores efficienti solares radios morbum illum adscribant. Hac tamen Astronomicae querela doctrinae,

Quae suscitare rabiem causae censeantur.

Calor.

Canicula.

 ne-

nefarii sceleris ream & nostris hisce temporibus nonnulli insontem coeteroquin caniculam accusarunt (1). Tantas in hoc orbe terrarum pepererunt novitates rerum nomina, relationesque cum nominibus rebusque ipsis adesse creditae. At si illius in eo sidere nominis perscrutemur originem, constabit facile ab Aegiptiis usque Astronomis non alia de causa stellam hanc Astro-canem, monitorem, latrantem appellatam, quam quia proximam Nili diffusionem praediceret (2). Quid quod & quantae sunt apud Veteres de canicularium dierum numero dissensiones (3)?

Vermes interni. Sed absoluto iam a morbi culpa sidere, viventes substantiae in scenam adducuntur, interni vermes, quorum morsu, furiis, & irritatione in rabiem canes deferantur. Cumque in salivali fluido labes prima sit, opportuni profecto occurrunt vermes, quibus tracheales, & oesophagi glandulas non raro in canibus turgere deprehenderunt clarissimi Viri Redius, Heisterus, Morgagnius, qui nullam tamen exinde morbi huiusce deduxerunt originem. Adeo ne ergo de humano genere male meritos fuisse vermes asserendum est, ut non solum morborum plurium in intestinis vigentium, chylique helluonum gula consumpti, febriumque prorsus ingentium, quin & in adductae rabiei crimen advocentur? Ita quippe se res habet, & in eo totae sunt illustrium quorumdam Medicorum theoriae, quibus alii subscribant.

Venus. Sed & dulcem, & amore plenam in animantibus veneream vim in amaram odioque necessario horridam,

(1) *Traitè de la Caniteule ou l' on explique les effets qu'elle produit, les maladies qu' elle cause &c. à Paris* 1688.

(2) *Storia del Cielo Tom. I. pag.* 52. *& alibi*.

(3) *Kepler. lib.* 3. *epit. Astron. Copernic. pag.* 395.

ridam, in rabiem scilicet converti posse, plurimorum sententia est. Quis infensas adeo mutationes ab amica Venere metuendas putet, quotiescumque stimulis inquieta lacessat acrioribus? Id vero sapienti ab observatione profluxit ostendente canes venereo oestro diu percitos, neque irritantis liquidi expellendi opportunitatem nactos altissimas tristitiae notas exerere, aliaque plura, quae de imminente rabie intuentes, vel admoneant, vel admonere supponantur; maximamque esse prae coeteris animantibus canis salacitatem qua κύων a Graecis appellatus est (1), coitumque saepissime, quod in animalibus plurimis non observatur, opportunum appetere, eiusque tantam esse vim ut manifesta tum in mare, tum in foemina non infrequenter exhibeantur indicia, & evidens assiduaque succedat ipsis in externis partibus immutatio. Quid quod ex eodem saepe principio profluentis uterini furoris, & amatoriae, non infrequentis amentiae (2) in homine observatio, sententiae illi non imbecille praestat argumentum: unde non adeo, ut quibusdam visum est, explodenda sit opinio huiusmodi. Quod enim spectat ad incrementum rabiei per libidinem, non id solum aucta per violentiores motus caloremque veneni cuiuscumque vis confirmat, sed horridum praecipue Scoti Juvenis exemplum, qui ipsa connubii sui, atque adeò variae hilaritatis, die demorsus, lacerato prima nocte infelicis sponsae ventre eiusque intestinis manu detentis cruentato in thalamo furens deprehensus est: tam subita veneni coeteroquin lentissimi actione per Venerem vinumque accelerata (3). Postre-

(1) *ἀπό τῦ κύειν diligere & proprie Veneree congredi.*

(2) *Gregor. Horstii Differt. de nat. amor., cura furoris amat., philtris & pulsu amantium.*

(3) *Mead. lib. sup. cit.*

Postremò singulares pathematum effectus nulli cum liceat inficiari, at eorumdem titulo Venereae affectiones adcedunt, ni Stoicis adiungamur, qui cum solos amare se iactarent spiritus, eos tamen amabant semper qui bene habitabant. Quae omnia satis sint de illorum sententia qui rabiei culpam Venereae salacitati tribuerunt, quanta cum verosimilitudine judicent alii.

Pathemata, ira praesertim.

Automatica simpliciter conditione operari videtur in brutis Venus: at vero & quae diversa in ipsis origine suscitantur affectiones quaedam in rabiei causam adducuntur. Licet autem is ego non sim qui canum dialogos cum Eudoxo Pythagorico, aut varia eorumdem colloquia cum Tiresia, Melampo Apollonio, vel denique animantium linguae lexicon evulgare uspiam cogitaverim, tamen & multum illis inesse sensum reor, & veris animi pathematibus affici posse. In ea nos opinione confirmat non actionum modo, quae a brutis exeruntur historia, sed anatomica quoque illorum machinae contemplatio, in qua eadem ipsa organa reperiantur, quae pathematum facultati sensuique in homine designantur. Cui ergo diverso usui non diversa in brutis ac in hominibus instrumenta deserviant? Cumque nulla sit ad rem nostram de brutorum anima disputatio, paterni certè maternique amoris animalium quorumdam in foetus argumenta prostant certissima, proindeque & vehementissimi furoris in eos qui illorum partus offenderint (1). Nostri officii non est in lon-

(1) *Foetus dixi, nam admirabile est quod postquam in perfectum animal adoleverint amoris illius vestigium supersit nullum, cum revera nulla sit amicitiae necessitas in eo qui neque mutua praestare potest officia, neque certos socios, certamve habere sedem: quae animantium conditio est.*

longiori Physicae quaestionis examine diutius immorari, quam ideo summis ut aiunt labris delibavimus, ut eam refellentes, quam in praesenti exponimus, de rabiei causa sententiam, nulla illam, quod a refellentibus quibusdam factum est, suppositione laborare ostenderemus, cum manifesta per nos in animantibus plurimis pathematum vis esse affirmetur. Quod itaque demonstrandum superest, illud est, ab ea ne pathematum in corpus actione labes illa derivari possit. Et sane magni momenti est quae pro ea re adduci potest superius exposita adolescentis historia; cui in hostem ulciscendi suum nulla cum facultas adfuerit, furente proprios in digitos morsu, rabies oborta est & hydrophobia. Cui historiae plurimum addunt argumenti validioris incrementum observationes reliquae sub eodem capite conspiciendae, ubi huiusce morbi origo indicatur a morsu animalis non vere rabidi, sed ad iram excitati. Hisce omnibus accedunt barbararum gentium monumenta, quae suspensis in aere percussisque acerbissimè animantibus quibusdam, affluente ex labris latice, potentissimum educant veneni genus, quo properantem in iaculo mortem accelerent. De quo suum esto unicuique iudicium. Verum enimvero, vel observationum pro ea re adducendarum inopià compulsi, vel diversitate effectuum quos in coeteris animantibus efficit furor, vel humanorum pathematum inspectione, fateamur necesse est nullas in eo morbo excitando manifestas esse irati animi vires, cum ea ipsa quae à furore profluxerit mania, morbum à rabie diversum constituat, coeterasque animi affectiones vel tristis melancholia consequatur, aut varia & ridens amentia, nullumque sit ut superius innuimus, neque certo, neque semper in rabie delirium. Quod etsi satis superque sit ut affirmetur rabiei causam ab ira repetendam minime esse, neque tamen satis superque est ut negari tuto possit

rabiem

rabiem aliquando ab ira duntaxat exortam fuisse; cum, praeter adducta nuper exempla, idipsum per ea confirmetur quae supra exposuimus de aucto per iram animalium toxico. Quin & frequenti constat observatione deliquia, vomitus, hypercatharses irae vi excitatas fuisse, & malignae bilis vitio, quae naturali in statu blanda & saponacea est, maximas in animalibus assurgere tempestates. Nimius quippè essem si ea hoc loci congererem argumenta, quae profert in bilem Fridericus Hoffmannus (1).

Rabiem esse febris inflammatoriae epidemicae affectum.

Quamvis itaque hydrophobiam aliquando facere potuerit, aut fervida tempestas, aut ira, aut Venus; tamen incerta haec sunt, & ad alia confugiendum est, integram ut luis huiusce ideam attingamus. Qui ergo morbus sit rabies, quae illius communiores quantaeque origines, quo morbi titulo definienda, explanare aggrediemur, statuentes nil aliud eam esse quam peculiari cuidam febri inflammatoriae, & quidem epidemicae constitutionis, delirio saepe liberae, saepe sociae, coniunctum symptoma. Eiusmodi characterem exhibent quodammodo acutae illae febres, quibus furiosum inest delirium, & insanus obvios offendendi pruritus. Nimirum malignae febris frequens symptoma furor est, qui in ea per delirium, in rabie vero & sine delirio fit. Quod si cuipiam singulare videatur ingens adeo venenum in corpore efformari posse febris culpâ, is in malignas febres mentem detorqueat suam, communemque illis in humoribus excitatam veneni vim revocet in memoriam; atqui veneni eiusdem, aliis contactu halituve communicandi vis illa, nil aliud est quam febris effectus. Quid quod exemplis inferius adducendis constabit luculentissimè plures esse perficiendi in corpore toxici cuiuspiam infau-

(1) *De bile medicina corporis & veneno.*

infauftas opportunitates. Id autem inflammatoriis febribus peculiare eft ut humores reddant acerrimos, volatiles, alkalinos, cuiufmodi naturae funt & venena animalium. Qui quidem humores eo fiunt acriores, quo diffipato magis fluido vehiculo minus diluuntur. Quod extremum in rabie opus eft cum maximae, univerfae inflammationi, fluidique vehiculi diffipationi veluti cumulus adcedat hydrophobia fluidi recentis infundendi ingreffum prohibens. Neque nonnifi in inflammatoriis quibusdam morbis id obfervatur, ut analoga venenis actione, ex infufo aegri humore quopiam, vel attracto per cutim, morbus idem communicetur. Quod fi in morbis illis inflammatoriis humoribus univerfis virulenti quidpiam infurgit, quanto id in rabie violentius, fi in ea veneficae vires omnes in unum duntaxat humorem, falivam nempe, confpirent? Si in humorem illum, qui naturali indole fpirituofus eft, fubtiliffimus, qui demum animantium naturâ fuâ veneficorum, fermè omnium, venenum facit? Si promptiffima fint arma, dentes fcilicet, quibus in aliud corpus transferatur, neque, ut aegri humores morbum quemdam communicantes, è corpore educi, aeri exponi, aliafve fubire debeat immutationes?

Ex quibus omnibus quid ni fufpicari poffimus & in aliis fortaffe morbis quibusdam aegros quospiam diverfe nocere poffe fi mordeant? Nam fi id in nonnullis morbis accidit, ut infufa morbofi humoris gutta morbum faciat, nonnè idipfum ab infufa per morfum faliva fiet in morbis iis, in quibus faliva potiffimum infici fupponatur?

Sed ut pateat evidentius peculiaris cuiusdam, & infuetae febris vi veneficam falivae indolem conciliari poffe, analogicè obfervandum eft, quod fupra animadvertimus, ex acutis febribus quibusdam virulenti quidpiam & contagiofi in fluidis infurgere. Li-

cet vero medentium plurimorum opinione praevium sit in corpore febribus iis virus huiusmodi, quin unum idemque sit cum causa febrili, tamen historiâ ipsâ febrium illarum edocemur, nonnisi diuturna febris vi virus illud excitari; unde non primo dierum spatio, sed post repetitas periodos contagiosae fiunt acutae febres.

Postremo exorta per se in acutis morbis quibusdam, ut vidimus, hydrophobia, rabiem acuti morbi symptoma esse confirmat luculentissime: licet autem non unum idemque sit, ut alibi adnotavimus, rabies & hydrophobia, tamen quod princeps rabiei phaenomenon acutis aliquando morbis adcesserit, de quapiam in utroque morbo causae similitudine non mediocrem ingerit dubitationem.

Quae huc usque a nobis adducta sunt, de prima hic & velut intrinseca rabiei origine sine morsu partae intelligenda sunt, cum exemplis alibi adductis, & inferius adducendis manifesto constet rabiem in cane, aliisque animantibus, per se, & sine morsu ullo exoriri aliquando posse (1). Nam quod ad extrinsecam spectat rabiem, seu morsu communicatam, diversas in illa causas alibi exposuimus.

Neque vero ea dissimulabimus, quae opinioni huic nostrae opponi possunt. Et primo si peracutae febris effectus in cane rabies est, cur, frequente in canibus febre, rara tamen rabies est, cum rarissima illa sit, & alieno morsu, extrinseca scilicet origine, utplurimum exoriatur? Difficultatem hanc facile refellit rarissima in brutis omnibus morborum series, rarissimae difficilesque origines (2). Quamvis autem frequentes in animali-

---

(1) *Gasp. a Reies quaest. 61. Verdries de aequilib. ment. & corp. aliique.*

(2) *Stbal. differt. de frequentia morb. in homine prae brutis.*

malibus quibusdam, in cane praesertim, febres esse nonnulli arbitrentur, tamen vel evidentia morbi frequentis indicia adduci non semper possunt, vel ea sunt quae se non prodant intuentibus, vel tenuis duntaxat morbi suspicionem faciunt, unde immerito alii nullas in animantibus febres esse censuerunt. Nam quod asserit Sthalius (1) homine excepto nullum animal febribus obnoxium esse, id ab eo extorquet hypothesis sua, qua animam rationalem febrilium motuum caussam constituit. Quem refellunt satis manifesta febrium indicia observata a Ramazzino (2), Michelotto (3), Lancisio (4), Ruinio (5), pluribusque rei veterinariae scriptoribus (6); ne sermone de canibus instituto caninae febris observatores adducam (7).

Opponi secundo potest, non in rabido duntaxat cane, sed & in homine ipso nulla adfuisse aliquando febris indicia. At vero cadaverum observatione, manifesta patuit semper inflammatio, quam perpetuo licet insequatur febris, tamen & illi aliquando, raro licet exemplo, non adiungitur (8). Quid quod & quo

Q 2 nam

(1) *Hist. febr. in genere p. 5.*

(2) *De contag. epidem. boum.*

(3) *Congetture sopra l' infermità degli animali bovini.*

(4) *De bovilla peste & in append. de equor. epidemia.*

(5) *Anatomia e Medicina de' cavalli.*

(6) *Apud Paulum* Werlhof *observ. de febrib. pag.* 276. *edit. Hannover* 1732.

(7) *V. Gratii Falisci Cyneceticon & M. A. O Nemesiani poemata. Hieron. Fracastor. Alcon. Demetrii Constantinopol. κυνοσοφιον &c.*

(8) *Simson the Sistem of the* Womb *&c. apud clariss. Van-Swieten in Comment. Boerhaave de inflammat.*

nam argumento prohibetur ut putet quispiam, occulta esse posse, neque ut aliis communia, febrium quarumdam indicia, quarum certè, si vera libeat fateri, non infrequentia adsunt exempla? Sed haec ad disputantes Clinicos.

Quod autem suspicari possimus epidemicae constitutionis quidpiam adesse in rabie, confirmat primo observata, saltem sub hoc coelo, incerta quaepiam in morbo illo periodus. Neque enim apud nos lues illa grassatur assiduo, sed intercurrente veluti temporum spatio, quod & in antiquiori aetate seniorum testimonio compertum est. Nam quae viginti ab hinc annis longiore antea intervallo rara fuit hydrophobia, postremis hisce temporibus, singulis fermè tribus quatuor vel quinque annis exorta est. Confirmat secundo rabidorum uno eodemque tempore canum copia. Quamvis autem id ab unius canis morsu in plures diffuso, & quidem jure optimo, repetatur; tamen & non raro supponitur cum nulla adsint certa morsus indicia, neque exerat sese subito infusa morsu labes, sed longo dierum intervallo, ex quo incerto morbi fons principio detegatur. Quid quod exempla prostant apud nos domesticorum canum vigili custodiâ privato parieti inclusorum, qui vigente in aliis rabie, nullos experti morsus, funesta lue tamen occupati, famulas dominosve, cum quibus dormirent, insperato momorderint. Confirmat tertio maior, minorve morbi huiusce, pro coeli diversitate, frequentia. Quod à C. Aureliano adnotatum, qui regiones aliquas eo morbo liberas, alias exhibet occupatas, Cretam maxime insulam veneficis, ut ipse ait, animantibus reliquis immunem, rabidis canibus refertissimam. Confirmat quarto morbi ipsius indoles, effectus, virulentia. Nam & hic brevis morbus est, & peracutus, ignota neque semper interna causa, ut in epidemicis omnibus, neque vitio ullo manifesto par-

ta,

ta, animalis antea perfectè sani fabricae toti perniciosa, veneficam humoribus vim concilians, in alios diversa licet ab epidemicis ratione traducendam, sed ut in epidemicis multiplicantem. Postremo quod ad morbi violentiam pertinet, si ad examen epidemicorum morborum pars maxima revocetur, nulli facile occurrent cum iis morbi vi comparandi, neque atrociores ullae morborum causae (quis crederet?) quam quae extrinsecae sunt, sensibusque imperviae.

Quod si incredibile cuipiam videatur epidemici quid inesse morbo illi, qui paucissimos una eademque tempestate canes adoritur, cum epidemica lues quaecumque in animantia sui generis longe lateque grassetur, is diversam perpendat primo & difficiliorem contagii huiusce diffundendi conditionem, per morsum scilicet, diverseve; canum secundo indolem fabricamque, uti morbosis causis omnibus, ita & contagio cuique fortasse non ita facilè succumbentem: tertio animantium inficiendorum numerum, primo furentis, vel in uno cane, morbi nomine publica eorumdem internecione decrescentem. Et sane si in aliorum animantium, boum ex. g., epidemiis facilis adeo non pateret via diffundendo morbo, prima illa atque extrinseca in aere alibive contagiosi morbi semina, nulla ferme perderent animantia, quae perdit magis vel unius animalis infecti contagium, in alia animantia plura subito facileque traductum, exindeque multiplicante in singulis veneficâ naturâ infinitâ prorsus serie diffusum. Jam ergo imaginare non alia quam morsus opportunitate proferri debeat boum epidemia: morbum habebis paucis funestum, eoque minus si non conveniant simul animantia illa, (uti bovibus gregis consuetudine solemne est) sed vario seiunctoque invicem loco permorentur, uti vagae vitae usu nulliusque commercii necessitate in canibus contin-

tingere intuemur. Cumque infectus Bos venefico halitu, atque atmosphaerâ, cui absens duntaxat elabaris, animantia plura sui generis uno momento inficiat, canis contra, cui te aut ars aut fortuna facile subtrahat, uni modò animali contagium infert.

Sed haec de epidemici morbi origine & suspicione sufficiant. Quid autem de raris iis dicendum est quos irae singularis culpâ, improvisa eo ipso momento rabies invasit? Hinc primo instruemur ulterius, nullis pathematum vires finibus contineri. Secundo, diversum subitumque salivae suae sensum, quem in violentis quibusdam subitisque affectionibus unusquisque experitur, historiis illis adiunget, & quanta sit in humorem hunc actio affectionum quarumdam facile admirabitur.

Morbi prognosis.

Qui divinam Medicinae partem, prognosim nempe, in hoc morbo aucupatur, sciat is difficillimi aucupari se vaticinii possessionem. Esto enim quarta ut plurimum ab hydrophobia die conclamata sit aegri salus, incerta tamen est certae mortis periodus. Cadit quippe hydrophoborum pars maxima vigentibus adhuc corruentis machinae viribus, incredibili corporis agitatione, pulsu magno. Quod & in vehementioribus inflammationibus aliis, peripneumonia maxime, frequens est. Et profecto triste nobis spectaculum fuit ex hydrophobis duos vidisse, qui Deo servatori supplices genu flexo mortui prociderint, alios inquieto huc illuc erecti corporis motu repente exanimes humi delapsos. At aliquando, praesertim vero si intestina morbus occupaverit, pulsum habent parvum, parvam celeremque respirationem, inferioris dimidii corporis, extremarum maxime partium, frigus diuturnum, madoremque, lenta demum omnia properantis mortis indicia: quam praeit etiam in plerisque vomitus, spumaeque ingentis affluxus.

Patho-

Pathognomicum morbi huiusce symptoma iam constituimus hydrophobiam (1): quem morbi gradum aeger cum pertigerit, in extremum res est adducta discrimen. De illius igitur salute conclamatum esse tuto asserat prudens medicus, & portentosas aegrorum ad pristinam salutem tum temporis, vi medica, restitutorum historias dubia fide complectatur. Quam vero tristis & luctuosa est hydrophobi contemplatio, qui ea ipsa remedia mechanicae necessitatis vi perhorrescat, in quibus fortasse valetudinis restituendae spes unica reponatur! nam cohaerentibus iam iam, & ferme arescentibus gravissimae inflammationis vi solidis partibus, sublato liquidi subtilioris vehiculo, linguâ ipsâ, palatoque exsicco & incalescente, vigentibus denique omnibus peracuti morbi effectibus, salubres aquae humectationes aeger aversatur. Qui ergò in explicando hoc morbi effectu ingenii periculum facere voluerunt, in eo videntur Medici ferè omnes consentire, non ex alio nimirum fonte profluere hydrophobiam, quam ex notissima doloris idea, quam in rabidis alias excitavit impedita difficilisque deglutitio. Nam contractis inflammatoriae siccitatis vi omnibus pharyngis partibus, musculisque referandae claudendaeve pharyngis ipsius cavitati impotentibus, suborta deglutitionis necessitate, quidam veluti suffocationis sensus in pharynge ipsa succedat necesse est, & laboriosa humoris attingendi retentio, quin & ipsa tandem repulsio, vel in tracheam inactiva epiglottide traductio. Atrocis effectus memoria perculsi, iis probe perceptis quae de phantasiae vi Physici docuerunt, mirum certe non est si infelices aegri vel ab ipso aquae nomine contremiscant, eoque vehementius

Hydrophobiam a difficili deglutitione non esse repetendam.

(1) Φύγυδροι *hoc est aquifugae a Polybio hydrophobi dicuntur.*

tius si vitium adsit perturbatae mentis, & sedibus perculsae suis. Quod vero inflammationi in oesophagi gulaeque partibus exortae effectus ille sit adscribendus, aegrorum confirmatur exemplo, qui violenta ex acuto morbo pharyngis inflammatione correpti, deglutitionis actione destituti sunt, & absorbendi liquidi horrorem contraxerunt.

En itaque difficillimae interpretationis phaenomeno paratam facile theoriam! Cum vero rarissimum sit, in maximis quoque pharyngis inflammationibus, verum aquae metum suboriri rabidis duntaxat peculiarem, sed solam deglutitionis impotentiam, hinc alia procul dubio ad explicandam hydrophobiam causa requiritur. Primo enim observandum est non ingurgitatione sola hydrophobis nocere liquida, sed aspectu nomineque ipso. Quod autem depravatae mentis vitio postremos hosce effectus adscribendos esse censuerint nonnulli, vel inmechanicis, quae adsint aliquando in hydrophobia, causis, eodem pacto ac obiectorum quorumdam, absentium licet, nomen, & idea ipsa stomacum movet, id verò tanti non est ut hydrophobiam a difficili deglutitione repetendam esse confirmet. Primo enim illos in errore versari dicendum est qui id insanientis animi vitio tribuendum putant, cum hydrophobi prorsus innumeri ad mortem usque vel constitutione mentis optima polleant, vel plurimis quoque ante delirium diebus funesto liquidorum horrore teneantur. Deinde vero quî nam fieri dixerint, ut ex hydrophobis occurrant plurimi, qui ictu ut ita dicam improviso, & antequam difficilem sibi adesse experimento senserint deglutitionem, eodem tamen aquae horrore contremiscant? cur & ipso non infrequenter usu clysterum & enematum (1)? cur & aliquando levissima aquae supra quamcumque cor-

(1) *Ridley Observ. observ.* 25.

poris partem aspersione? cur non adeo difficilem experiuntur vini & solidioris cibi deglutitionem? Nam etsi ultro concesserim, quod in postremi effectus huiusce explicatione contendunt nonnulli, arctius in absorbendis liquidis quam in solidis adstringi gulam, vel a solidi cibi ingressu claudi perfectius epiglottidem, easque esse causas difficilioris liquidorum quam solidorum in rabidis deglutitionis, tamen neque id ad ingesti facile vini explicationem confert, neque supponi serio potest gulam liquido absorbendo adeo impotentem, in coeteris absorbendis nullo pacto esse laboriosam. Cur denique tot aegri occurrant, qui cum non adhuc hydrophobi balneo quotidie immergerentur, neque adhuc deglutitioni essent impotentes, hydrophobiam decima vigesima &c. immersione repente protulerint? Cur poma omnia fructusque, ut vidimus, facile libenterque gustent hydrophobi? Quae omnia, ne dubitationi locum faciant, singularibus confirmantur historiis. Adolescentem nos ipsi hac in urbe vidimus, qui cum nullâ uspiam deglutitionis impotentiâ vel aquae metu teneretur, ita ut de eius salute nil domestici dubitarent, ad Arni balneum aestivo tempore, post septem a morsu menses, ab amicis invitatus, vel ipso Etrusci fluminis nomine horrore correptus, prima & subita rabiei protulit indicia, & manifestam paulo post hydrophobiam, ex qua atrocissimo succubuit mortis generi. Quin & nobilem Pisana in urbe sacerdotem, qui morsu a fele suscepto, cum latentis morbi argumenta nulla praestitisset, sacri calicis hauriendi impotentiam horroremque improviso sensit, brevi temporis spatio morbo oppressus, compos sui, amicosque a se longius abduci monens, quos ignotae necessitatis vi morsu salutare compelleretur. Baiulum quoque anno 1750. Pisis observabimus, qui post septem ferè a morsu menses repente hydrophobus nullam accusaret deglu-
 titio-

titionis difficultatem, sed post ingurgitatam, vel quomodocumque contrectatam aquam, incredibilem sentiret illico praecordiorum anxietatem, respirationis subsultum, iactationem; minorem ac fere nullam ab ingesto pane, quem ignota sibi vi devorare potius quam mandere cogeretur. Quique sanae mentis, nisi quod vix unâ ante mortem horâ delirans, morsuque minax, quarta eius morbi die miserrime extinctus est. Quin & gracilem in Nosocomio Florentino mulierem, quae anno 1749., 60. a morsu diebus elapsis cum nulla hydrophobiae signa prodidisset, frequentissimam tamen passa semper corporis agitationem & inquietam mobilitatem, delatâ juxtâ Nosocomii illius consuetudinem quotidie matutino tempore ad expurgandas manus aquâ, ablutionem illam perpetuo respueret, neque in id nisi vi compulsa, manus ab aqua ipsa cito subduceret, & innumeras exponeret mendacesque, quo se ab aquae quomodocumque praesentia liberaret, excusationes. Quam relicto deinde Nosocomio, in quo neque difficilis deglutitionis, neque febris, neque morbi ullius effecta pertulerat, domi suae quatuor à morsu mensibus sexagesimo aetatis anno sustulit hydrophobia. Neque aliud quidpiam in aegris hisce paulo antea observatum, quam quod ea, quae ab iis raro expeteretur, potandi opportunitate, vino praeter morem liberalius indulgerent, eoque paucissimâ aquâ temperato. At quae apud Hunaultium occurrunt (1) insigniora multo exempla, sapientum jure optimo sibi vindicant admirationem. Eiusmodi sunt primo quae de rustico memorantur ex lupi morsibus hydrophobo, in quo jam omnium opinione mortuo, & expiantis aquae guttulis a sacer-

dote

(1) *Entretiens sur la rage & ses remedes &c. par. M. Hunault.*

dote conſperſo, violentae ſubitaeque convulſiones latentem animam revocarunt, brevem infecti corporis hoſpitem. Secundo quae de moriente hydrophobo refert, quem ſuis ex oculis prodeuntes lachrymae in tremitum compulerunt, quod & de hydrophobo Medico refert Eudemus Themiſonis ſectator (1). Tertio quae hydrophobi cuiusdam exponuntur incommoda, quem in Noſocomium pluvio tempore adductum, pluviae guttae immani ſenſus genere contorquebant. Hiſce omnibus addi poteſt quod ad explodendam ex difficili deglutitione hydrophobiae originem exhiberi plura poſſent hydrophoborum cadavera, in quibus nullum gulae vitium deprehenſum eſt, nulla pharyngis inflammatio, anginae indicia nulla.

Praeſtat itaque laborioſae illi deglutitioni, vel novo potius & ſingulari aquae quomodocumque ſentiendae metui communiorem cauſam accomodare. Is ergo dubitationi locus eſſet, an ex alteratione quadam nervoſis exteriorum pharyngis membranarum papillis veneni vi communicata, per aquae contactum moleſtus quidam graviſque ſenſus in hydrophobis exoriatur. Ignoramus nempe, uti prudentiores Medici profitentur, qui ex morboſa conſtitutione poſſint in nobis rerum ſenſus excitari, quae ſint male affectarum partium mutationes, quae mutationes haſce effecta conſequantur. Qui autem nullam in inſipido liquore, cuiuſmodi aqua eſt, tanti momenti vim ineſſe poſſe obiciat, Chimico facile refelletur experimento, oſtendente puram aquam calci vel oleo vitrioli admixtam, ingentem concitare efferveſcentiam (2), ut ea

R 2 om-

(1) *Apud C. Aurelian. morb. acut. lib. 3.*

(2) *Ea eſt Petri Salii opinio, qui rabidorum humores ex affuſa aqua ebullire ſuſpicatus eſt ad inſtar aquae calci affuſae.*

omnia praeteream experimenta, per quae singulares novique conspiciuntur effectus ex aquae simplicis cum aliis determinatis corporibus admixtione, vel intensum illa frigus, vel calorem excitent, quae longa serie exhibet clariss. Van Musschenbroekius (1). Quod si laboriosum illum aquae sensum derivari nolis ex aquae cum aliis rabidi humoribus dissentiente, ut ita dixerim, natura, nonne aliquando solida ipsa corporis nostri ex simplici aquae contactu male affici possunt, ut incredibilis exinde dolor insurgat? Nam si hominis in equuleo suspensi brachiis aquam leviter inicias, dolet is acerbissime humore minimas penetrante fibras, tensasque ità divellente, ut vel doleant maximopere, vel & facile diffringantur. Quae transferenda sunt ad singularem in hydrophobis membranarum omnium tensionem cultro anatomico manifestam. Quis ergo physicâ rerum analogiâ perculsus dubitare prudenter nequeat, aquâ rabidi salivae, aliisve humoribus affusâ, molestum sensum insurgere? Vel si de solidis partibus sermo sit, hydrophobi corporis & aquae contactum nullo modo invicem consentire? Quae quidem & pluribus morbi phaenomenis fusius accomodari possunt, & morbi ipsius historiâ confirmantur. Neque enim ab aquae contactu hydrophoborum gula duntaxat offenditur, sed non rarò partes omnes, oculi ipsi, unde vel novae partium constitutionis aquae contactum effugientis, vel maximae tensionis vi siccitatisque in membranis nerveis, adeoque & in retina, id usuvenire possit, ut non ab aqua solum, sed ab iis etiam obiectis, quae radios plurimos reflectunt, hydrophobi perturbentur (2).

Cum

(1) *Tentam. exper. nat. &c. pag.* 133. *Lugd. Batav.* 1731.

(2) *Falese, Trattato sopra l' Idrofob.*

Cum vero uti aliorum plurium, ita & morbi huiusce indoles varia sit, & ad unum eumdemque effectum plures non raro conspirent diversaeque causae, hinc inficiari nolumus in illius phaenomeni originem convenire aliquando posse difficilem deglutitionem, vel imaginationis vitium, vel inmechanicae causae praesentiam; unde ab ipso nomine, idea ipsa, saepe & ante laboriosum deglutitionis experimentum, ex hydrophobis aliqui contremiscant.

Atque hic ad ulteriorem rei omnino admirabilis intelligentiam observandum est, exoriri frequenter in hydrophobis ante perfectam & manifestam hydrophobiam paulatim tenuem quamdam, & accurata duntaxat multaque interrogatione deprehendendam aquae quomodocumque sentiendae fugam, de qua licet conscii sint, tamen quod singulare est fateri ipsi renuunt. Neque enim vel dolorem quempiam, vel molestiam ab aquae praesentia sibi fieri per se profitentur, neque de re ulla conqueruntur, aquam tamen respuunt, quam si exhibeas, inviti excipient: unde iis morbi confessio pudorem veluti facere censeatur: licet autem illi, ut ita dixerim, pudori moralis causa videatur accomodari, quatenus morbi confessione, incusso omnibus metu, de amicorum subsidiis dulcique frequentia actum sit, tamen causam hanc refellit accusatus saepe, uti nos observabimus, rabidi quondam canis morsus, & evitatus tamen, eodemque momento per artem occultus laboriosus aquae contactus. Exinde vero crescente morbo, tenuis haec & simplex aquae fuga, vel ignota haec liquidorum antipathia in horrorem vergit.

Cum ergo tantam aquae praesentia, quacumque demum ratione id fiat, aegris hisce molestiam pariat, singulare est adeo in morbo ipso vel sublevando, vel extinguendo, decantatam fuisse, quin & plurimis adhuc exemplis decantari subitam in aqua ipsa immer-

mersionem. Quod si veritati semper consonet, nulli jam morbo faciliorem nacti sumus promptioremque medicinam. Animadvertendum tamen plures quae per aquae immersionem celebrantur morbi huiusce curationes rabidos aegros, non adhuc tamen hydrophobos exhibere. Quod si & in hydrophobis id accidisse dicatur, singulares paucaeque, fortasse & dubiae, historiae perpetuo veritatis argumento inservire nullo pacto possunt, vel insuetas quasdam in hisce, uti & in aliis pluribus, admirari cogimur naturae vias fortunatos aliquando vel ex contrariis effectus promoventis: aut animi potius quam corporis actiones perpendendae sunt, videndumque quantum in plurimis nervosi sistematis affectionibus valeant aliquando, aut subitus timor, aut quaecumque agitatae mentis commotiones. Quae tamen adhuc non satis ad rem nostram videntur accomodari, cum hydrophobi aquae contactum & deglutitionem impune nunquam ferant, proindeque nulla esse possit terroris utilitas quae ex principio quodam profluat pessimos necessario effectus adducente, curandumque sit C. Aureliani monito non ut hydrophobi bibant, sed ut bibere velint, & possint. At vero de hac re alibi differendum est, ubi de variis hydrophobiae remediis.

De morbi curatione.

Subducatur ergo legentium oculis atrocis morbi contemplatio, & ampliori aegrorum commodo quid illos a tristi conditione sublevare, quid periculo sufferre possit inquiratur. Antequam vero variam luis huiusce medicinam exponamus, animadvertendum perpetuo est plures rabiei curationes decantari, cum tamen manifesto non constet de communicata rabie sed morsu tantum: & rabidis etiam dentibus inflictum vulnus innoxium esse aliquando possit, vel ampliori affluentis sanguinis copiâ, vel dentium ariditate, succique virulenti inopiâ, vel temperamenti vi aliisque de causis animantium aliorum morsui communibus.

Quid

Quid quod imperfectae semper censendae sunt historiae illae, quae de sublata per quodcumque pharmacon rabie fidem faciunt, ni de coniuncta hydrophobia quidpiam affirment. Quod tamen apud scriptores ferme omnes comune est. At quae cum hydrophobia jungitur rabies diversum certè constituit morbi genus, quam quod a simplici rabie constituitur. Licet enim rabidi fortasse plures Orci faucibus evaserint, at qui iam hydrophobi medicam opem invocarunt, pauci se morti sustulerunt, neque unum idemque semper est, ut vidimus, rabies & hydrophobia, cui certe aegros suos subduxisse non ita facile gloriantur Medici illi prudentiores, in quorum manibus iactata plerumque medicinae miracula evanescunt.

Venae sectio. Quoniam ergo in acutorum morborum curatione principem sibi locum vindicat venae sectio, videndum primo est quid ab eiusdem usu in peracuta hac aegritudine polliceri sibi possit divinae artis autoritas. Singularis est quae in Philosophicis Transactionibus (1) legitur historia hominis iam hydrophobi, qui post 120. uncias sanguinis septem vicibus detracti, pulsu adhuc violento convaluit. Huc etiam referri potest, quam superius innuimus, de hydrophobo non rabido enarratio, quem repetita ad uncias 116. venae sectio restituit immunem, aliaeque in Parisiensi Academia occurrentes rabidorum historiae, quos in pallentis Erebi limine constitutos luci reddidit eductus copiose sanguis (2). Cum vero cerebri inflammatio, & phreniticae affectionis genus quodpiam non raro deprehendatur in hydrophobis, dubitandum occurrit an utilior esse possit instituta uberrime per venas

---

(1) *Num.* 448. *pag.* 274.
(2) *Hist. de l' Ac. R. de Scienc. du* 1699.

venas jugulares effusio sanguinis, qua transferendi ad cerebrum humoris cohibeatur affluxus.

Sed in eo totus sit Medicus necesse est ut infusum morsu virus per infectas venas educat, proindeque memoriâ repetat quaecumque de cutis incisione, suctione, scarificatione alibi dicta sunt. Quo promptissimi remedii genere, dum in angusto res est, de vita ipsa decernitur. Ad coetera etiam artis praesidia confugiendum est, quorum certè utilissimum, in canibus praesertim, esse novimus ustionem vulneris ferro candente citius institutam. Quod in illis idcirco tutius praestantiusque esse arbitramur, quod in animantibus muscularem corporis texturam fortitis non adeo alte virus, at superficie tenus, intrudatur, proindeque facilis agendi aditus combustione praecludatur, cui maiorem praestant difficultatem altiora in homine, & humidiora cutis integumenta, in quo tamen optima quoque est combustionis institutio. Neque vero dissimulandum ea quae Chirurgorum Medicorumque consensu in hac re combustioni tribuuntur commoda, difficultatibus obduci plurimis, iisque momenti certe non mediocris. Nam si aperte non constet partem illam eo usque combustam fuisse quousque virus insederit, quae combustionis vi exoritur crusta, & laceratorum vasculorum constrictio, proindeque hiantium osculorum impeditus effluxus, infuso per vulnus toxico viam claudit, & veneficam materiem detinet, exitum in laceratione ipsa, quin & subsequente per pus lacerationis ipsius incremento facilè reperturam. Quod si a vulneris, ulcerisve inspectione, contagii in vicinis partibus diffundendi timor sit, lacerata pars abscindenda proxime est, curandumque ne longior escharae locus detur, & combustorum canalium oscula diutius occlusa permaneant, & malignum, quo turgent, liquidum ad interiores partes traducant. Quod ut intelligatur perspicacius, ani-

Combustio.

animadvertendum nullum alium esse salubris apud Medicos combustionis usum quam vasculorum destructionem, humorum effluxum, eoque ipso momento concretionem. Quod ab insurgente illico durissima siccaque eschara comprobatur, a qua destructis licet vasculis effluentis, immotique liquidi signum extat nullum cum ignis actione in solidam molem coeant fluida, ut egregie notat immortalis famae Vir Gerardus Van-Swieten (1).

Nostri muneris non est, qui naturales duntaxat effectus perscrutamur, iis immorari curationum historiis, quas apud Italos, Gallos, Germanos, aliasve gentes contulisse dicuntur prodigiosa quaedam ferri gelidi candentisve fragmenta, variis Divorum nominibus adscripta. Neque enim adcederet per me quidpiam illorum autoritati gloriaeque, qui coelestibus fastis inserti, & omnium cultu ac veneratione dignissimi, orbem terrarum diffusis undique portentosae beneficentiae testimoniis impleverunt. Hujusmodi sunt primo in Etruria nostra Clavus ille, quem rusticana quaedam prope Volaterras familia S. Donnini munere suscepisse fertur rabidorum vulneri imponendum. II. Contactus Clavis Aedium D. Bellino sacrarum, de qua Coelius Rodiginus (2), & Matthiolus (3). III. Sigillum stylo ferreo Westhusae prope Elwangen existens, quod ab Hierosolyma Rupertus eques in eas terras transtulisse memoratur (4). IV. Clavis S. Petri, Betteni, Huberti, quae aurea est, apud Gallos, aliaque diversis etiam formis, charactere, ritu, patro-

S cinio

(1) *In Comment. Boheraav. de Combust.*
(2) *Antiquar. lection. lib.* 17.
(3) *In Dioscorid. lib. VI. cap.* 37.
(4) *Gockel. Tract. de Venen.*

cinio diversis in terrae partibus coelesti nomine hydrophobis commendata.

Quae autem purissimam veritatis lucem non raro deturpat sacrarum rerum imperitia, tam singulares apud varias gentes & in hac re methodos excitavit, quibus adeo vulgi insipientis animi delectarentur. Nam quis a risu sibi temperet, ea perpendens quae elegantissimus superstitionum diruendarum auctor de iis quoque observavit, quae in avertenda rabie publicae comunesque sunt superstitiosis consuetudinibus (1)? Ea vero est superstitionis autoritas, ut licet Parisiensis Facultatis consulto decretum fuerit (2) de iis abolendis, quae jungebantur Stolae usui & Clavis aureae, quam D. Huberto a S. Petro Apostolo traditam ferunt, fidem tamen omnem superet quanta pro aris & focis suis in medium adduxerit facilis quorumdam doctrina, quae sibi & medicos adiunxit aliqua in parte consentientes, praepotentis auri luce a veritatis contemplatione facile distentos.

Neque involvendum silentio est, non modo portentorum plurium titulo cohonestari religiosum hunc ferri vel gelidi, vel candentis usum, sed & vetustate sua celebratissimam marinae immersionis consuetudinem. Cujus rei cognitionem integram perquirenti, praesto erunt apud rei medicae scriptorem plura illa tot linguis commendata in pago trium Divarum (3) portenta, non ferro candente, sed marinis ablutionibus perficienda. Elegan-

---

(1) *Hist. critique des pratiq. superstit. qui ont seduit les peuples &c. par le P. le Brun a Roven* 1701.

(2) *Saint Beuve Cas de Theologie Tom. II. cas.* 193.

(3) *Vulgo les Saintes Maries. Valeriol. Observ. Medic. lib. 3. observ. 3.*

Elegantissimae Celsi doctrinae primam debemus celebratae in hoc morbo submersionis cognitionem, quae tamen & antiquioribus Medicis verosimillime videtur adfuisse. Eam vero consuetudinem iam paene obsoletam restituit Helmontius, magnisque post illum ausis produxit Tulpius: Deinde immersionem hanc in aqua vel marina, vel dulci non uno recentiores exemplo confirmarunt. Rabidum quippe hominem exhibet Academia Parisiensis vitae periculo sublatum, postquam arbori devinctus aquae situlas 200. toto corpore superiniectas excepisset (1), alios repetita immersione aquae per artem salsae a morbi exitio immunes. Effectus ergo rarissimi, & fortasse in tenui solum morbi gradu, neque semper utilis, originem variis causis Medici tribuendum censuerunt. Et primo in medium adducta est marinae aquae compressionis efficacia (2), utpote quae gravitatis vi, aquae comuni plurimum antecellat. II. Internae liquidorum rarefactionis impedimenta ex frigido aquae contactu profluentia (3). III. Ignotae eaeque admirabiles animi facultates ab improvisa perturbatione consurgentes (4). Quam vero hisce omnibus acquiescendum sit, quam suspecta jure optimo reputetur decantata illa immersionis utilitas, expositum satis superque a nobis est ubi de hydrophobiae origine sermonem instituimus. Ne igitur e latebris erumpat suis Pereirae *Immersiones in aqua.*

S 2 singu-

(1) *A. R. an.* 1699.

(2) *Wainewright a mechanical account of the non naturals &c. Elias Camerarius dissert. Taurin. epist. Tubingae* 1712.

(3) *V. nunquam sat laudatum Mead.*

(4) *Boheraave de rab. canina.*

ſingularis opinio (1) immerſionem ea de cauſa efferentis, quod aquae-igneo principio in horum elementorum alterutro majores vires adepto (quae rabiei lepida ſane origo eſt) aequilibrium reſtituat. Quin & ea quam ſuperius adduximus veroſimilior ratio tremitus, convulſionumque ex immerſione hydrophobis inſurgentium, in ampliſſimo hypotheſium ſomniorumque regno collocari ſuadet ſcriptorum aſſerta referentium hydrophobos aquis iniectos ea de cauſa perterreri, quod canes in iisdem latrantes audiant, & morſu minaces intueantur, niſi fortaſſe haec aliquando delirii titulis inſerenda ſint (2). Quo inſaniae genere nonniſi graviſſima veritatis documenta Philoſophum illum abduxerunt, qui ſub ipſum rabiei initium aquis immerſus, conſuetum uti ferebatur canis phantaſma terroremque rejecit, Celſo teſte, nihil aquae & cani comune reperiri jurans.

Alia remedia plura. Neque vero ſilentio praetereunda ſunt quae in canibus aliiſve animantibus in rabiem actis experimenta Philoſophi ſuſceperunt. Licet enim non exinde quod animantibus quidpiam profuerit, & homini neceſſario prodeſſe arbitremur, tamen & profuit non raro, & ignotam rei veritatem illuſtravit ſaltem prudens experimentorum analogia. Ingentis ergo autoritatis remedium, & multorum ſuffragiis comprobatum decantatur mercurialis ſalivatio. Canibus nonnullis pro-

---

(1) *Gomez Pereira de novae veraeque medicinae experimentis. Pereiram hunc, de quo loquimur, Hiſpanum Saeculi XVI. medicum, celebrem fecit ab eo primum evulgata (libro cui tit. Antoniana Margarita) ignota veteribus opinio, quae beſtias ceu machinas habet, hoc eſt non cogitatione ſolum, ſed & ſenſu deſtitutas.*

(2) *Luc. Tozzi medicin. practic. pars altera.*

propinatum turbith minerale jam hydrophobis vitam restituit, quin & hominibus quibusdam duodecim ut plurimum granorum dosi singulis diebus, ita ut emeticas dumtaxat vires exereret, vel copiosiore in canibus praesertim, ita ut salivationem plurimam excitaret. (1) Quin & alia plura ex mercurio conflata medicamenta maximae in tollenda hydrophobia utilitatis fuisse praedicantur, ipsumque tum arte, tum naturâ paratum cinnabari, ex quo constare dicitur rubicundus ille pulvis in Tonkinofrequens laudatusque, quem ex India Orientali Cobbius Britannis suis comunicavit ex musco & cinnabari conflatum (2). Aliud quoque contra rabiem summae spei remedium praeclarissimus Dampier in peculiari quodam pulvere venditavit, isque ille est qui in Pharmacopea Londinensi sub pulveris antilyssi nomine occurrit a celeberrimo Hans-sloane Regio Medicorum Londinensium Collegio primò exhibitus (3). Componitur is ex aequalibus piperis partibus, & lichenis cinerei terrestris, cujus vim antilyssam, hoc est contra rabiem, & Morisonus celebravit (4). Fluviatilis cancri pulverem exhibet post Dioscoridem & Galenum Robertus Boyle (5). Aneti herbae pulverem non solum homini sed omnibus rabie correptis animantibus utilissimam praedicat Riedlinus (6); mungos radicem,

---

(1) *Some experiments made on mad dogs with mercury by D. Robert James Philos. Transact. n.* 441.

(2) *Trans. Philos. n.* 474. *n.* 16.

(3) *Derham's collection of Philosophical letters &c. Lond.* 1716.

(4) *Morison plantar. histor. Oxford* 1699. *pagin.* 632.

(5) *De specific. remed. cum corpusculari Philosoph. concordia.*

(6) *Lib. cui tit. curar. medicarum millenarius.*

radicem, universale illud antidoton, (de quo & parte prima nostri operis) Kaempherus (1) admixtam pulveri, quem contra rabiem indicavit Ponzetus (2). Quid enim loquar de praeclara illa cynorrhodi spongia, quae Raii sententia (3) insectorum glomer est, Bocconii (4) vegetabile in omnium ferme animalium morsu adeo commendata, ut autoritate Plinii ab oraculo divinitus in vulgus emissa praedicetur (5)? Eodem intendunt aliorum plurium remediorum nomina, quae homines fere ad exitium eo morbo deductos luci reddidisse perhibentur. Sic vetusti in Batavia Medici testimonio haleces sale conditi rabidorum vulneri imponendi sunt, & horarum 24. intervallo retinendi: Si putruerint, recentes alii apponendi. Quo facto nulla erit morbi vis, vel nulla saltem hydrophobiae adcessio (6). Alia plura praetermittimus, quorum vires negligent facile qui diruto ingentium pharmacorum, perniciosae ut plurimum ostentationis, imperio serviles sortiti non sunt animas & alienae potius autoritati quam liberae veritati consecratas.

Qui pulveris cantharidum usum in rabie magnis laudibus extulerunt, non ut Medicis quibusdam visum est recens jactant inventum, sed antiquiores, & Arabes ipsos, Rhasim precipue, hac in re ducem habent praeceptoremque. Eo pulvere hydrophobiam asserunt praecaveri: quod sali cantharidum diuretico tribuendum putant, quo promota citissime affluentis urinae separatione limphatici sistematis vitia repurgentur

(1) *Amoenit. exotic.*
(2) *De venen. lib.* 3. *cap.* 19.
(3) *Hist. plant. tom.* 2.
(4) *Museo di piante rare osserv.* 2.
(5) *Hist. nat. lib.* 6. *cap.* 41.
(6) *Haller in Comment. Boher. n.* 1154.

gentur, novaeque purioris limphae salubrior immutatio consequatur. Quam vero coeteris omnibus antecellat liberalis in pulveris illius usu Hungariae Medicina docent Ephemerides Germanicae quae remedii hujusce copiam exhibent ad decem usque cantharides productam (1). Eo ipso auctae diuraeseos merito praedicatur in rabie pulvis ex scaraboeis, & maialibus comunibus melle suffocatis, cujusmodi specifici genus eos omnes morti sustulisse dicitur, qui non adhuc tamen hydrophobi, externique vulneris curatione instituta admirando pulveri vitam commendarunt suam (2).

Operae pretium esset, in rabie praesertim, (subitum quippe nimis est coeterorum animantium virus) primo in morbi ingressu copiosissimas ex infuso limonum succo, vel reliquis acidorum generibus potationes, & usum quacumque demum ratione experiri. Neque hominum gravissimorum autoritate duntaxat in id impelli profitemur (3), sed observatione maxime incredibilis utilitatis, quam ab eodem succo praestitam novimus in hebetanda vel sufferenda prorsus venenorum quorumdam, & aquae Perusinae (4) efficacia, morborumque a lento alkali profluentium. Cum enim canini toxici lenta sit & diuturna operatio, hinc libera est ansa remediorum quorumdam actioni necessario lentae, & universae, quae paulatim exinde consequitur, humorum immutationi.

Sed ea ipsa de causa mercurialem salivationem coeteris omnibus praeferendam esse arbitramur. Quid quod

(1) *Ephem. German. dec. 1. a 1. o. 133.*

(2) *Acta Ac. Curios. Tom. VI. Observ. XCII.*

(3) *Volcamer dissert. de malor. citreor. cultura & usu.*

(4) *Vulgo l' Acquetta.*

quod ea quae ex mercuriali salivatione fit humorum immutatio salivam spectat intensius, quae primam sine ulla dubitatione morbo illi praebet sedem. Quod non ostendit solum ab infusa saliva comunicandum virus, sed & major quaedam ad rabidi fauces & vitiosa motus violentia, frequentior sputi copia, salivaeque amplioris affluxus, & in prima morbi periodo observanda primarum viarum, quae scilicet salivali latice irrorantur, incomoda. Jam vero nulla salivalis laticis, limphaeque universae immutandae methodus est vel tutior, vel facilior, quam quae unctione illa perficitur. Incredibiles etiam ea in re stimulos addit unicuique Roberti James epistola clariss. Hans-Sloanio inscripta, ex qua canes rabidos plurimos ingens salivatio atroci peste liberavit, & in aliis qui morsi fuerant imminentes lethalis morsi cohibuit effectus (1). Quod vehementer optantes experiri nos prohibuit aegrorum praesentia jam hydrophoborum, cum in primo morbi stadio vix ulli de latente morbo cogitent, proindeque nullam consulant medicinam, aegroque jam hydrophobo quomodocumque tentata salivatio gulae convulsiones adducat, mortique per se properanti promptiorem sternat viam.

Postremo inobservata pluribus cautio exponenda est, quae vestes respicit aliave, quae lethali salivâ vel imbui, vel afflari potuerunt; quae quidem deponenda, atque expurganda sunt cum ab ipso veneficae salivae contactu periculum aliquando adfuisse alibi docuerimus.

Publicae autoritatis necessaria de hoc morbo cura.

Si hactenus imbecillem adeo in ejus morbi antidoto novimus Medicinam, quid ni diminuendae saltem funestae luis origini consulat publica autoritas? Cui ergo dulce potius patris quam superbum domini nomen

(1) *In Philosoph. Transact. Tom. XXXIX.*

nomen in deliciis ſit, optimus Princeps, ea etiam in populi ſalutem cura vigilet neceſſe eſt, ut otioſa inutilium canum turba perpetuo ſufferatur: neque in agris modo, ſed & in urbibus, neque adcedente dumtaxat aeſtate, (quae apud gentes plurimas viget conſuetudo) cum toto anni curſu, ut vidimus, in rabiem ferantur canes. Curam hanc inſipientum oculis delicatam fortaſſe, aut ridiculam eam re ipſa non eſſe oſtendent luctuoſa publicae ſalutis incomoda, quae unus aliquando intulit canis, neque certe ut ſaepe accidit ſubito notus, quin à morſu ſeu parto jam morbo dignoſcendus, & nonniſi poſt diffuſam facile in ignotis aliis morbi luem.

Cumque vulgarium duntaxat opinionum errore fiat ut ab heri morſu abſtinere dicantur domeſtici canes, vel rabiei impervii reputentur, qui aquam habent facilem, neque aliorum canum morſibus exponuntur, tamen & de iis cautos nos eſſe adhortantur eorum Manes, quos domeſticorum canum deliciae in Eliſia tranſtulerunt, ac praecipue illuſtris legum interpres Baldus, quem a Melitenſi Caue in labro morſum quatuor poſt menſes viventium numero ſuſtulit hydrophobia (1). In qua Baldi hiſtoria adnotandum quod canis illius rabiem abſorpto piperato juri plurimi tribuant (2) id vero quanta cum veroſimilitudine diſputent alii. Ex eo tamen vulgaria de murenis praecepta revocantur in memoriam, quas

T aceti

(1) *Panzirol. de claris leg. interp.. licet ex humano morſu obiiſſe Baldum aſſerat Garmannus de mirac. mortuor. part. VI. cap. 3.*

(2) *V. ſupracit. Panzirol. & Matthiol. in lib. VI. Dioſcorid. cap. 36. is (canis) piperato jure abſorpto rabioſus effectus conludenti Baldo dente labrum transfixit.*

aceti gustu in rabiem agi tradit Plinius, qua, Columella teste, corripiantur immaniter squammososque pisces insectentur (1).

Diversae conditiones plurimae, quibus venefica vis animantibus inseritur.

Ab exposita huc usque rabiei historia manifesto constat, primo animalia, quae nullo naturaliter toxico instructa sunt, naturalium tamen caussarum vitio virulenta fieri. Secundo, quod in naturali veneno minime contingit, vim eamdem iis quae infecerunt ita comunicare, ut ab illis in alia deinde corpora, infinitâ ferè morbi serie, transferri traducique possit. Quod autem lugubre Philosopho spectaculum facit, illud est, quod infausta illa vis non exiguis duntaxat rabiei finibus continetur, sed in morbis ferme innumeris longe lateque grassatur. Quae enim, quocumque demum pacto, contagiosa fiunt animantia corporum classi veneno acquisito nocentium inferenda sunt. In eo autem differt a coeteris contagiosum virus, quod scilicet primo ejusdem particulae tenuissimo ferantur extensionis intervallo, ita ut ab alio in aliud corpus aut contactu, aut per fomitem nonnisi proximi loci conditione adducantur. Secundo, quod hae particulae alias sibi similes in sano corpore, quod invadunt, excitent copiosissime, explicent, & contactu multiplicent; seu in sui naturam convertant.

Animantium ejusmodi incrementum facit amplissimum eorum opinio, qui orbem terrarum veneficis vermium turbis impleverunt per hominum viscera debacchantibus, & fatales ex Oriente, aliove coelo colonias in pestis originem ad nos usque transtulerunt. Noxiam hanc animantium oculi vires eluden-

(1) *Harduin. in not. ad lib. 9. Plin. sect. 39. ea vero, qua corripiuntur, rabies nil aliud fortasse est quam furor quidam ebrietatis.*

eludentium familiam philoſophicae ut plurimum mentis intuitu, veteres plurimi, Columella praeſertim (1), manifeſtiſſime vero M. Varro (2) toto aere pervagari gignique docuerunt. Recentiores vero nonnulli Phyſicis educti inſtrumentis, & analogicae rationis vi, ceu peſtis aliorumque morborum originem accuſarunt (3). Quin & animalia plurima coeteroquin innoxia furente peſte mortiferas adipiſci qualitates ſenſere Mercurialis, Kircherus, aliique, & veneno inſici corporibus bene ſe habentibus morſu punctura-ve inſerendo. Animus non eſt aetatis illius hiſtoriam componere, qua Philoſophorum oculos, mentemque totam, vermes impleverunt. Nam in ea opinione, quam tanti nominis ſcriptores indicarunt, eo uſque producta res eſt, ut impudentem hanc & aliis adeo exploſam vermium ſtirpem, ipſa omnibus neceſſariae mortis accuſatione mulctaverit eruditus rei medicae ſcriptor, ut non alia tandem quam vermium cauſa moreremur (4). Quod ſi veritati conſonet, dicendum ergo eſt hoc tam nefario eorumdem ſcelere omnino labefactari ingentia illa in humanum genus merita, & honorificam quam de iisdem Philoſophi quidam protulere ſententiam, qui vermes in humore ſpermatico deliteſcentes conſpexerunt, hominum deinde natura ſuſcepta nobile quidpiam evaſuros, proindeque ingentem Philoſophicae admirationi cumulum

(1) *De re ruſtica lib. 1. cap. 5.*

(2) *De re ruſt. lib. 1. cap. 12.*

(3) *Kircher in peſt. Scrutin. Chriſt. Langius in pathem. animi cap. 63. Cogroſſi, Ant. Valliſner. aliique plures.*

(4) *Chriſtiani Franciſci Paulini diſquiſitio an mors naturalis ſit plerumque ſubſtantia verminoſa? Lipſiae 1703.*

adcedere ex Hartsoekeri, Lewenoekii, aliorumque observatione, qui oculis singularium microscopiorum usu. defatigatis inspecto humano semine, caste, ut inquiunt, religioseque (1), & sine illorum familiae detrimento, & vel in una ejusdem liquidi guttula deprehensis vermibus propemodum infinitis vitae mortisque originem sub una diversorum animantium classe constituerunt.

Si quae ergo sunt animantia, quae lethales inspirant morbos, vel comune contagium, veneficis profecto bestiis adiungenda sunt. Vti vero illorum pars maxima ab eruditione & controversia Medicorum vitam habet, atque existentiam ita summae mihi difficultatis negocium imponeretur, si forte ab ignotarum rerum studioso percunctarer, naturali ne & perpetuo, an periodico solum, vel acquisito veneni genere instruantur. Id sane vetustissima regionum quarundam ostendant documenta, pestem scilicet, aliosve sub eo coelo morbos epidemicos, animalium quorumdam praesentia grassari constantissime. Quae tamen an morborum eorumdem primae origines reputanda sint, an vitiatis, perditisque vitae gulaeque subsidiis, & malignae tempestatum constitutionis genio vel devota vel praevia, secundariae vel coniunctae potius causae nuncupentur, alii judicent. Neque enim e. gr. facilis adeo veritatis notas redolet, incredibiles illas murium (leming lemos vocant) cohortes campestri gazae annonaeque infensas, ex vicinis insulis adfluentes, pestem apud Norvegos inferre (2). De illo duntaxat veneni genere sermonem instituimus, quod a vi vitae elaboratum a vivente

(1) *Venus Phisique pag.* 153.

(2) *Derham dimostraz. dell' esist. di Dio cap. V. Lib.* 3. *& Museum Vormianum.*

vente corpore diffunditur. Quod enim ex cadaverum putredine insurgit contagii toxicique genus, susceptae a nobis provinciae fines excedit, quin & ad plura etiam corpora pertinet, quae nulli unquam animae sedem praestiterunt suam.

Peculiari quoque ciborum quorumdam proprietate bestias quasdam coeteroquin innoxias constat fieri virulentas. Cavendum diligenter est, inquit Clarifs. Joh. Sloanius, ne vaccae marinae, aliique pisces nonnulli in Jamaica comedantur, qui iis in partibus capti fuerint, in quibus crescit planta mancenille lethifera, & lethiferi veneni vires iis piscibus inferens, qui eâ in pabulum utuntur (1). Si ex apocyno Syriaco, quod mortem inferre muscis solet, apes mella paraverint, funesta melli vis adiungitur, recenti tamen; in annoso nimirum evolat volatilis veneni vis & facultas (2). Nimium humano generi metum incuterem certam traducens Cardani fidem, referentis (3) hominem veneno velut in cibum diutius ingesto humores deinde adeo noxios contraxisse, ut occurrentes sputo extingueret, aut Vincentii *le Blanc* (4) memorantis hominem toxico assuetum toto corporis ambitu tam funestis praeditum fuisse carnibus, ut vel muscis ipsam sugentibus lethalis esset, aut Santis Hardoini (5), feminam exhibentis, quae napello vesci adsueta, funesto illi insipientum terrori basilisco aemula, viventes halitu sufferret. Vel enim exaggeratum quidpiam hisce testimoniis

(1) *Voyage to the Islands Madera, Barbados &c. by Joh. Sloane Lond.* 1707.
(2) *Haller in Comment. Bober. n.* 2137.
(3) *De venen. lib.* 2. *cap.* 5.
(4) *Voyage chap.* 15.
(5) *De venen. lib.* 1. *cap.* 6.

moniis inesse dicendum est, vel in lepidioris fabulae gratiam ita exhibitos fuisse celeberrimos venenorum conditores, quos maligna quaedam animi vis, & alienis duntaxat exultans infortuniis, in id sceleris impulerit (1). Quaecumquae autem supra recensitis historiis habenda sit fides, fieri tamen potest ut innoxia cuipiam sint, quae coeteris omnibus funesta sunt, proindeque virulentos quispiam si non humores omnes, aliquos certe (id vero non sine salutis suae detrimento) contrahat: cum praecipue peculiarium ciborum usu peculiares fiant in corporibus constitutiones (2), & ex citriorum pomorum suctione odor in muscas traducatur (3). Quae omnia vel cibi duntaxat ipsius vi fiunt, vel diversâ, quam cibi iidem in diversis corporibus subeunt, immutatione.

Quid quod & humani corporis fluida tam atrocem aliquando nanciscuntur qualitatem, ut ipsos excitent effectus, qui ex assumpto veneno derivantur; unde acerrimae medicorum contentiones emanarunt, in observandis pro oblati veneni suspicione cadaveribus (4), Hippocrates sane (5) exempla refert morborum a bile profluentium, in quibus iisdem aegri effectibus correpti sunt ac infelices illi, qui veneni periculum fecerunt. De quibus tamen minime solliciti animadvertimus veneni acquisiti titulos amplissimis

(1) *Singularem incredibilis tam nefarii sceleris historiam suppeditat liber cui titulus „ Causes celebres &c. tom. 1. pag. 330.*

(2) *Bruyerin de re cibaria lib. 1. cap. 16.*

(3) *Chimentelli de muscis odorat.*

(4) *Joh. Bohnius de officio Medici forens. Paul. Zacchiae lib. 2. tom. 2. quaest. 6. Silvatic. consil. & respons. Caesalp. lib. 3. cap. 7.*

(5) *Lib. 5. de morb. popular.*

mis omnino finibus contineri, si corporum venefica lue aliqua, Gallica e. g. insectorum vires perpendamus, aut quae molestae haereditatis jure traducuntur morborum plurium semina, & quas diversa haec aliaque interioris veneni genera in corporibus, virus idem acquisituris, induant proprietates, mutationes, successiones (1) si endemiorum quorumdam, quin & novorum morborum, (quorum plurimi contagio cuipiam junguntur) origines, extensiones, leges perscrutemur, si morborum quos malignos vocant veneficam atmosphaeram & funestos habitus in memoriam revocemus.

Quodcumque autem sit vel epidemici, vel contagiosi, vel quacumque demum ratione traducti morbi principium, id certe afferendum tuto est, venefica jure optimo nuncupari posse animalia omnia in quibus vel exoriatur contagiosum virus, vel comunicetur. Neque alia certe de causa factum est, ut vel ampliori ejusmodi morborum serie, vel animantium ita infectorum numero minorem virus illud Medicis fecerit admirationem, & angustis adeo finibus veneficorum animantium classis contineri censeatur. At vero rem ipsam vel superficie tenus consideranti, patebit facile quam longe acquisiti veneni vires naturali veneni viribus antecellant. Cum enim id contagio cuicumque peculiare sit, ut contactu, vel halitu ipso juxta morbi diversitatem diffundatur; hinc ergo non faciliorem duntaxat & ampliorem nanciscitur extensionem, verum etiam intrudendi sese tot vias, quot in corpore patent superficies; (2) externa primo absorbens, exhalansque. Secunda respirans, inspiransque. Tertia alimen-

(1) *Dermut de Meara dissert. de morb. haereditar. Lond.* 1665.

(2) *Haller in Patholog. Boberaave n.* 744.

alimentaris. Quae omnia innotescent facile, si perpendantur effectus vaporum cujuscumque corporis in aliud transfusorum. Quid quod & venis insertum in animalia traducitur, uti variolosae luis insitio demonstravit, pro qua molestam Academicae pugnae voluptatem, Philosophicae tranquillitatis amici, Theologiae relinquimus, & Jurisprudentiae, diuturna invicem contentione dimicaturis, humanas ne insitio, divinasve leges offendat, curiosisque ne de funesta experientis Medici doctrina apud inferos aegri conquerantur.

F I N I S.

